

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra politologie a evropských studií

Bc. Tadeáš Sobek

Zájem o politiku – komparace krajů České republiky

**Interest in Politics – Comparison of the Regions of the
Czech Republic**

Diplomová práce

Vedoucí práce: doc. PhDr. Tomáš Lebeda, Ph.D.

Olomouc 2024

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto magisterskou diplomovou práci vypracoval samostatně na základě uvedených pramenů.

V Olomouci dne 22.4. 2024

.....

Podpis

Poděkování

Rád bych poděkoval panu doc. PhDr. Tomáši Lebedovi, Ph.D. za jeho vstřícnost, podporu, vedení a cenné rady během celého procesu tvorby mé magisterské diplomové práce.

Obsah

Úvod	6
1. Zájem o politiku	12
1.1. Definice pojmu <i>zájem</i>	12
1.2. Definice pojmu <i>zájem o politiku</i>	15
1.2.1. Zájem o politiku dle J. Miller, D. Petersona, K. Saunderse a S. McClurga.....	15
1.2.2. Zájem o politiku dle Joshuy Robisona	16
1.2.3. Zájem o politiku dle Marcuse Priora.....	17
1.2.4. Zájem o politiku dle C. Galais, A. Blaise a S. Bowlera	19
1.2.5. Zájem o politiku dle Emily Burn.....	20
1.2.6. Zájem o politiku dle George Riddla	22
1.3. Zájem o politiku a politická participace	24
1.3.1. Politická participace dle Roberta Salisburyho.....	25
1.3.2. Politická participace dle S. Verby, N. Nieho a J. Kima	26
1.3.3. Politická participace dle Roberta Putnama.....	28
1.3.4. Shrnutí	30
1.4. Jak zájmu o politiku rozumět	31
2. Jak zájem o politiku měřit?	34
2.1. Měření zájmu o politiku dle C. Galais, A. Blaise a S. Bowlera.....	34
2.2. Měření zájmu o politiku dle Danielle Shani.....	35
2.3. Měření expozice médiím dle S. Althause a D. Tewksburyho	38
2.4. Měření zájmu o politiku dle George Riddla	41
2.5. Měření zájmu o politiku dle C. Shaplanda	44
2.6. Měření zájmu o politiku dle Marcuse Priora.....	45
2.7. Měření zájmu o politiku dle CVVM	48
3. Výběr vhodného datového souboru	49
3.1. Datový soubor World Value Survey	49
3.2. Datový soubor European Social Survey.....	53
3.3. Datový soubor The Comparative Study of Electoral Systems.....	55
3.4. Datový soubor Naše společnost	58
3.5. Shrnutí	59
4. Metodologie	62
4.1. Zachycení zájmu o politiku v krajích České republiky	62
4.2. Regresní modely.....	65

4.3.	Hierarchický model	67
5.	Výsledky analýzy	69
5.1.	Zájem o politiku v krajích České republiky	69
5.2.	Vývoj zájmu o politiku v České republice a krajích	71
5.2.1.	Hlavní město Praha	73
5.2.2.	Středočeský kraj	74
5.2.3.	Jihočeský kraj	75
5.2.4.	Plzeňský kraj	76
5.2.5.	Karlovarský kraj	77
5.2.6.	Ústecký kraj.....	78
5.2.7.	Liberecký kraj	79
5.2.8.	Královéhradecký kraj	80
5.2.9.	Pardubický kraj	81
5.2.10.	Kraj Vysočina.....	82
5.2.11.	Jihomoravský kraj	83
5.2.12.	Olomoucký kraj.....	84
5.2.13.	Zlínský kraj	85
5.2.14.	Moravskoslezský kraj.....	86
5.3.	Výsledky regresních modelů za každý kraj České republiky	88
5.3.1.	Hlavní město Praha	89
5.3.2.	Středočeský kraj	91
5.3.3.	Jihočeský kraj	93
5.3.4.	Plzeňský kraj	95
5.3.5.	Karlovarský kraj	96
5.3.6.	Ústecký kraj.....	97
5.3.7.	Liberecký kraj	99
5.3.8.	Královéhradecký kraj	100
5.3.9.	Pardubický kraj	101
5.3.10.	Kraj Vysočina.....	102
5.3.11.	Jihomoravský kraj	103
5.3.12.	Olomoucký kraj.....	104
5.3.13.	Zlínský kraj	106
5.3.14.	Moravskoslezský kraj.....	107
5.4.	Výsledky hierarchický model.....	109
Závěr.....	111	
Literatura	117	
Data.....	124	

Úvod

Diplomová práce se zaměřuje na regionální úroveň zájmu o politiku v České republice. Konkrétně zkoumá úroveň zájmu o politiku v každém ze 14 krajů, zachycuje jeho vývoj v čase a rovněž se snaží objasnit, jaké nezávislé proměnné zájem o politiku v jednotlivých krajích ovlivňují. V diplomové práci rovněž prezentujeme již existující definice a pohledy vybraných autorů na zájem o politiku a následně představíme vlastní definici. Pozornost bude také věnována různým způsobům měření politického zájmu a bude polemizováno nad optimálním přístupem k tomuto měření a o nejvhodnějším výběru datového souboru.

Zájem o politiku je v dnešních demokratických společnostech poměrně zásadní proměnnou, jelikož pro správné fungování státu a vlády je důležitý zájem občanů o politické dění a rovněž jejich aktivní participace. Na druhou stranu je nutné poznamenat, že i v tomto tvrzení existuje jistá neshoda. Někteří autoři věří, že pasivita je škodlivá, zatímco jiní jsou ohledně tohoto tvrzení velmi uvolnění (Amnå & Ekman, 2014, s. 263). V naší práci se však domníváme, že zájem a politická účast jsou důležité proměnné, které posilují demokratickou společnost a vedou k jejímu rozvoji. To ostatně koresponduje s výzkumem Roberta Putnama, který skrze kvaziexperimentální studii sub-národních vlád v regionech Itálie zjistil, že vlády, které byly ovlivněny občanským zapojením vykazovaly lepší výsledky (Putnam, 1995, s. 2). Pokud by lidé ztratili zájem o politické dění výraznou mírou, demokracie by značně utrpěla. Jsou to totiž občané, kteří vybírají, kdo je bude reprezentovat a kdo bude v rukou držet moc.

Ačkoli by se mohlo zdát, že zájem o politiku je jasným a snadno definovatelným konceptem, není tomu tak. Již samotná definice konceptu *zájem* je poměrně složitá a totéž můžeme říct i o výběru správných indikátorů pro jeho měření. Pravděpodobně i z těchto důvodů je koncept zájmu o politiku velmi málo prozkoumán a existuje jen málo publikací zabývajících se čistě politickým zájmem. Nedostatečné prozkoumání tohoto konceptu ostatně potvrzují i slova Marcuse Priora, kdy říká, že zájem o politiku je nejsilnějším prediktorem takzvaného *dobrého občanství*, a přesto o tomto konceptu skoro nic nevíme (Prior, 2018).

Diplomová práce si tedy klade čtyři hlavní cíle. Prvním cílem je prozkoumat definice vybraných autorů a následně koncept politického zájmu správně vymezit a určit, jak k němu bude přistupováno v naší práci. Zájem o politiku je totiž poměrně širokým tématem a je velmi důležité správně vydefinovat pojmy, se kterými výzkumník pracuje. Druhým cílem práce je

představit způsoby, jakými lze zájem o politiku měřit v kvantitativním výzkumu a následně vybrat nejvhodnější variantu pro naše účely. Třetím cílem je odhalit úroveň zájmu o politiku v jednotlivých krajích České republiky a zobrazit také jeho vývoj v čase. A našim posledním cílem je zjistit, jaké faktory zájem o politiku v rámci jednotlivých krajů ovlivňují.

Pro realizaci třetího a čtvrtého cíle jsme využili deskriptivní a komparativní analýzu, tak i lineární a hierarchické regresní modely. V první části naší analytické sekce bude tedy využita zejména deskriptivní a komparativní analýza, jelikož budeme zájem o politiku v jednotlivých krajích zachycovat na mapě České republiky a následně jej komparovat a také zachycovat jeho vývoj v čase. Ve druhé části budou využity lineární regresní modely, které se pokusí zachytit, jaké vybrané nezávislé proměnné ovlivňují zájem o politiku v každém ze 14 krajů České republiky. Ve třetí části analytické sekce bude vytvořen lineární hierarchický model, který bude sdružovat individuální data a zároveň vybraná data dostupná pouze na úrovni krajů České republiky.

Z geografického hlediska se tedy práce zaměřuje na kraje České republiky. Vzhledem k časovému období pracujeme s daty od ledna 2020 až do září 2023. Pro analýzu byly využity celkem čtyři druhy datových souborů. Hlavním z nich je datový soubor Naše společnost, který realizuje Centrum pro výzkum veřejného mínění (CVVM). Další soubory byly získány od World Value Survey (WVS), European Social Survey (ESS) a Českého statistického úřadu (ČSÚ). V první i druhé části analytické sekce budeme pracovat s daty Naše společnost. Druhá část však bude doplněna o vhodná data z datových souborů WVS, ESS a ČSÚ. Naší závislou proměnnou je ve všech případech zájem o politiku. Nezávislé proměnné se ovšem liší dle datového souboru. V rámci regresní analýzy představíme 14 modelů, tedy model za každý kraj, a budeme pracovat s nezávislými proměnnými jako je pohlaví, věk, vzdělání, spokojenost, životní úroveň, důvěra, příjem, hodnocení ekonomické situace, náboženství a pravolevá škála. Při práci s hierarchickými modely budeme již představovat pouze jeden model, který má však dvě úrovně, a to úroveň individuální a regionální. Zde pracujeme s nezávislými proměnnými jako je korupce, nedůvěra, podpora demokracie, chudoba, strach z válečného konfliktu a životní úroveň.

Hypotézy naší práce vycházejí z teoretického předpokladu, jež je prezentován v průběhu první a druhé kapitoly. První hypotéza konkrétně vychází z dostupných dat ohledně volební účasti v krajích České republiky. Na základě těchto údajů se domníváme, že nejvyšší zájem o politiku bude s největší pravděpodobností v jednom z následujících regionů: hlavním

městě Praha, Středočeském kraji, Královéhradeckém kraji, Pardubickém kraji nebo Vysočině. Vzhledem k průměrné účasti napříč třemi vybranými volbami, kterými byly krajské volby, volby do Poslanecké sněmovny a prezidentské volby, jsme dospěli k závěru, že nejvyšší zájem o politiku bude pozorovaný pravděpodobně v hlavním městě Praha či v Kraji Vysočina. Hypotéza tedy zní:

Hypotéza 1: Nejvyšší průměrnou mírou zájmu o politiku budou disponovat občané v hlavním městě Praha a v Kraji Vysočina.

Druhá hypotéza souvisí s opačnou otázkou, a to kde bude zájem o politiku nejnižší. Zde stejně jako v případě první hypotézy vycházíme z průměrné volební účasti ve volbách do Poslanecké sněmovny, prezidentských volbách a krajských volbách. Na základě těchto informací se domníváme, že nejnižší zájem o politiku bude v jednom z trojice krajů, kterými jsou Karlovarský, Ústecký či Moravskoslezský. Nakonec jsme se rozhodli do naší hypotézy zahrnout kraj Ústecký a Karlovarský.

Hypotéza 2: Nejnižší průměrnou mírou zájmu o politiku budou disponovat občané v Ústeckém a Karlovarském kraji.

Druhá skupina hypotéz analyzovaná na individuální úrovni v rámci krajů souvisí s pohlavím, věkem, vzděláním, pravolevou škálou a životní úrovní. Naše hypotéza zní:

Hypotéza 3: Individuální zájem o politiku bude v krajích České republiky souviset s individuálními proměnnými, jako je pohlaví, věk, vzdělání, pravolevá škála a životní úroveň.

Druhá skupina hypotéz vychází z hierarchických dat, která jsou složena z individuální a regionální úrovně. Tato data budou následně zkoumána hierarchickým modelem. Naše hypotéza zní:

Hypotéza 4: Individuální zájem o politiku bude souviset s jevy pozorovatelnými na krajské úrovni, kterými jsou průměrná míra vnímané lokální korupce, životní úroveň, podpora demokracie a průměrná míra nedůvěry.

Celá práce však naráží na celou řadu problémů. Jak bylo zmíněno výše, zájem o politiku je velmi málo prozkoumaným tématem a neexistuje jednotná shoda ohledně jeho definice, nástrojů měření ani faktorů, které jej ovlivňují. Většina prací se navíc zaměřuje čistě na individuální úroveň a práce zkoumající zájem o politiku mezi státy či regiony jsou spíše vzácné.

Dalším poměrně zásadním problémem jsou získaná data. Celá řada datových souborů není pro výzkum na úrovni krajů České republiky dostatečná, jelikož nedisponují dostatečným množstvím respondentů za jednotlivé kraje. Stejně tak jsme se setkali s problémy souvisejícími se zachycením proměnných pouze na úrovni státu, nedostatečným výběrem otázek nebo časovou nepravidelností sběru dat. Měření zájmu o politiku na úrovni krajů tedy představuje poměrně výraznou výzvu a není zcela jednoduchou záležitostí, jak by se na první pohled mohlo zdát.

Práce je členěna do pěti kapitol. V první kapitole se zaměřujeme na pochopení a správné definování pojmů. Konkrétně se díváme na tři pojmy. Prvním z nich je *zájem*, který je velmi stručně přiblížen z pohledu jeho slovníkové definice, dále dle definice sociologické encyklopedie a také z různých psychologických pohledů. Druhým pojmem je již samotný *zájem o politiku*, který je rozebrán ve světle názorů a definic vybraných autorů, kteří se danou problematikou zabývali. Posledním konceptem, kterým se tato kapitola zabývá, je *politická participace*. I v tomto případě se bude jednat pouze o stručný přehled názorů vybraných autorů. Nutno je také zmínit, že i když se jedná o koncept odlišný od politického zájmu, jsou oba pojmy velmi úzce propojeny a někdy, ačkoli chybně, bývají zaměňovány. Politický zájem bychom totiž mohli chápat spíše jako určitý vnitřní stav, naopak na politickou participaci bychom měli pohlížet jako na chování. V závěru této kapitoly je shrnutí získaných informací a snaha o naši vlastní definici politického zájmu.

Druhá kapitola se zabývá měřením politického zájmu. Stejně jako první kapitola zkoumá pohledy různých autorů, kteří se měřením politického zájmu či podobných konceptů zabývali. V závěru této kapitoly jsou rovněž shrnuty získané informace a je polemizováno nad nejvhodnějším stylem měření.

Třetí kapitola poměrně podrobně rozebírá vybrané datové soubory, které představovaly variantu pro zahrnutí do naší diplomové práce. Konkrétně zde rozebíráme, jaké otázky z jednotlivých dat setů by se daly využít pro měření zájmu o politiku a jaké otázky naopak v datových souborech chybí. Stejně tak je poukázáno na obecné výhody a nevýhody jednotlivých dat a v závěru je zdůvodněno, proč jsme jako hlavní datové soubory do naší analýzy vybrali zrovna datové soubory od CVVM na úkor WVS, ESS a dalších.

Čtvrtá kapitola se zabývá metodologií naší práce. Rozebírá, jak jsme přistupovali k naší analýze i k vybraným proměnným. Tato kapitola je dále členěna do tří podkapitol, které

rozebírají vždy každý druh analýzy zvlášť. Jako první je rozebráno zachycení zájmu o politiku v krajích a také zachycení jeho vývoje. Dále jsou přiblíženy regresní modely a v poslední části je diskutován hierarchický model.

Pátá kapitola je zaměřena již na samotnou analýzu dat a její výsledky. V první části jsou představeny výsledné mapy, zachycující zájem o politiku v krajích České republiky a také grafy, které zachycují jeho vývoj v čase. Ve druhé části jsou prezentovány výsledky regresních analýz za jednotlivé kraje, které odhalují, jaké proměnné ovlivňují v daném regionu politický zájem. Ve třetí části jsou představeny výsledky hierarchického modelu, který sdružuje data na individuální a krajské úrovni. V kapitole jsou také diskutovány limity našeho výzkumu, který ne vždy přinesl očekávané výsledky.

Co se týká literatury, byly pro nás všechny rozebírané články a knihy velmi důležité. Pro ilustraci bychom zde krátce zepsali alespoň několik titulů, které bychom mohli označit pro naši práci za stěžejní. Vzhledem k definici pojmu se jednalo například o článek *Putting the Political in Political Interest: The Conditional Effect of Politics on Citizens' Interest in Politics* od autorů Joanne M. Miller, Davida A. M. Petersona a Scotta D. McClurga. Tento článek je z roku 2023, jedná se tedy o jednu z nejaktuálnějších prací zabývajících se zájmem o politiku. Tento článek v našem zkoumání přispěl zejména tím, že oddělil zájem jako takový od jeho behaviorálních důsledků, což je pro správné definování pojmu zásadní.

Dalšími důležitými autory byli Carolina Galais, André Blais a Shaun Bowler, kteří jsou autoři článku *Is Political Interest Absolute or Relative?* z roku 2014. V této práci tvrdí, že zájem o politiku má jak normativní, tak empirický význam. Hlavní otázkou článku je, zdali lidé, kteří se o politiku nezajímají budou takoví již napořád, či může být jejich zájem ovlivněn změnami v politickém prostředí.

Důležitou prací také byla *Recognising Political Interest* od Emily Burn z roku 2022. I tuto práci bychom mohli označit za velmi aktuální. Pro naše pochopení zájmu přinesla několik důležitých podnětů. Hlavním z nich bylo pohlížení na zájem o politiku jako na subjektivní sebehodnocení, které ovlivňuje nejen okolí, ale i vnitřní procesy a subjektivní vnímání reality.

Pokud bychom se nyní posunuli k literatuře zabývajících se měřením politického zájmu, byla pro nás důležitá práce Danielle Shani s názvem *Measuring Political Interest*, která byla součástí sborníku *Improving public Opinion Surveys: Interdisciplinary Innovation and the American National Election Studies*. Její práce se zaměřovala na komparaci dvou druhů otázek

zabývajících se politickým zájmem. Toto porovnání ukázalo, že standardní měření obecného politického zájmu funguje stejně dobře, jako jeho alternativy a že přidání více extrémních kategorií na horním konci škály odpovědí produkuje lepší diferenciaci.

Další článek stojící za zmínku je *Do We Still Need Media Use Measures at All?* od Scotta L. Althause a Davida H. Tewksburyho. Tento článek se rovněž objevil ve sborníku *Improving public Opinion Surveys: Interdisciplinary Innovation and the American National Election Studies*. Autoři zde diskutují nad měřením expozice médiím a měřením čistě politických znalostí. Ve výsledku dochází k závěru, že při měření nelze spoléhat pouze na politické znalosti, ale měly by být zahrnuty otázky zabývající se expozicí různých druhů médií i otázky zkoumající pozornost ke zprávám. Stejně tak by se nemělo zapomínat na to, že mediální prostředí se rychle mění a nástroje pro výzkum by se na toto měnící prostředí měly adaptovat. Jelikož při měření politického zájmu pracujeme s indexem, který zahrnuje i sledování dění v médiích, byl pro nás tento článek velkým přínosem.

Na závěr tohoto soupisu bychom rádi zmínili knihu Marcuse Priora s názvem *Hooked: How Politics Captures People's Interest*, která je z roku 2018. Tato kniha přispěla do obou částí naší práce, tedy jak k definici konceptu, tak i k následnému měření. Vzhledem k definici konceptu Prior rozděloval zájem o politiku na situační, který je krátkodobý a dispoziční, jež je dlouhodobý. Dále kladl důraz na to, že zájem o politiku, politickou sofistikovanost a politickou participaci je třeba odlišit, jelikož zájem je vnitřní dispozicí, kdežto zbylé dva pojmy jsou chování. Vzhledem k měření nám práce posloužila jako vodítko pro výběr správných nástrojů, tak i pro výběr proměnných, které by výsledné hodnoty zájmu mohly ovlivňovat.

1. Zájem o politiku

V první části kapitoly se podíváme na pojem *zájem* z obecného hlediska a rovněž na jeho slovníkovou definici. Je totiž důležité pochopit, co se se za tímto slovem skrývá. To nám ostatně pomůže i v pochopení zájmu v oblasti politiky. Ve druhé části kapitoly rozebereme již náš ústřední koncept *zájem o politiku* z hlediska vybraných autorů. Tato kapitola bude ilustrovat velmi rozmanité i podobné názory vzhledem k tomu, jak koncept politického zájmu chápat a jak na něj nahlížet. Důvodem snahy o definování konceptu je, že řada autorů na něj nahlížela různými pohledy a nepanuje shoda o jeho definici. Na důležitosti správné definice ostatně zakládá již Giovanni Sartori, který říká, že: „*kvantifikace přichází na scénu až po, opravdu jenom až po, zformování konceptu*“ (Sartori 1970b in Kubát, 2015, s. 18). Slova Giovanni Sartoriho ostatně umocňuje i názor Joshuy Robisona, který zmiňuje, že politologové tomuto konceptu stále plně nerozumí (Robison, 2016, s. 12). Třetí část kapitoly se nezaměřuje přímo na politický zájem, ale velmi krátce a okrajově se zabývá konceptem politické participace. Ačkoli se jedná o dva odlišené koncepty, tak zájem o politiku je s politickou participací velmi úzce spojen (Robison, 2018; Miller, Peterson, Saunders, & McClurg, 2023; Prior, 2018). Proto by měla být alespoň malá část pozornosti věnována i politické participaci.

1.1. Definice pojmu *zájem*

Dle klasické definice ze slovníku by se dal zájem chápat takto:

„Pocit, že se chcete o něčem dozvědět více nebo se do něčeho zapojit.“

„Podnět, který přitahuje pozornost a nutí Vás se o něčem dozvědět více nebo se do něčeho zapojit.“

„Něco (jako je koníček), o čem se člověk rád učí nebo rád dělá.“ (The Britannica Dictionary, n.d.).

Co se týká této klasické slovníkové definice, mohlo by se zdát, že zájem lze definovat jako subjektivní pocit motivace, který vzniká ve chvíli, kdy člověka něco zaujme natolik, že cítí touhu se o tom dozvědět více nebo se do toho zapojit. Zájem může být také chápán jako podnět či faktor přitažlivosti, který upoutá naši pozornost a vyvolává v nás potřebu prohlubovat

své znalosti, nebo se aktivně zapojovat do daného tématu, nebo aktivity. Třetí definice zmiňuje zájem jako něco, co člověk rád zkoumá a dělá, což naznačuje, že zájem může být spojen s koníčky a oblastmi, které nás osobně zajímají a motivují nás k jejich studiu či provozování.

Dle Sociologické encyklopedie by se dal zájem chápat minimálně ve třech významech. Jako první je zde rovina individuální, v tomto případě se jedná o přítomnost určité motivace k něčemu. Za opak tohoto pojmu bychom mohli považovat například pojem lhostejnost. V této rovině slouží zájem k vysvětlení osobních preferencí osob, jejich postojů i chování. Sílu, respektive intenzitu tohoto individuálního zájmu bychom poté mohli vyjádřit jako velikost obětí, jež je daný člověk ochoten podstoupit při realizaci svého zájmu. V další rovině bychom zájem mohli chápat z pohledu společenských skupin. V tomto ohledu by byl zájem označením pro souhrn společných hodnot. Rozdílem oproti individuálnímu zájmu je, že se jedná o zájem společný, tedy sdílený s určitou skupinou osob. Na základě tohoto zájmu vznikají tzv. zájmové komunity. Ve třetí a poslední rovině bychom mohli zájem chápat v celospolečenské úrovni. V tomto ohledu slouží zájem jako synonymum pro kolektivní potřeby, nutnosti a cíle. Zde je častým problémem, že se za celospolečenské zájmy vydávají zájmy jednotlivců a skupin, které společnost kontrolují, takže zde existuje riziko manipulace společenských zájmů (Keller, 2017).

Dle definice prof. Rudolfa Kohoutka by se dal zájem charakterizovat kladným hodnocením určité skutečnosti, tak i snahou ji poznat a provádět činnosti, které s ní souvisí. V zájmech člověka se odráží osobnost člověka a jeho motivace k určité činnosti. Úroveň zájmu se může lišit například v jeho šíři, aktivitě, síle, hloubce, stálosti a hodnotě. Co se týká rozpoznávání zájmů, to se realizuje pomocí katalogových dotazníků, v nichž jsou rovněž důležité odpovědi na klíčové otázky ohledně koníčků a preferencí ve volném čase (Kohoutek, n.d.).

Velmi zajímavé shrnutí pojmu *zájem* z psychologického hlediska nabízí ve své práci George Riddle, který říká, že zájem je důležitým konceptem nejen v politologii, ale i v psychologii. Při analýze politického zájmu se tedy nedá vyhnout jedné či druhé vědě. Během minulého století jsme mohli pozorovat dvě hlavní obecné rozdělení zájmu. První z nich chápalo zájem jako součást emocionálního zážitku, zvědavosti a okamžité motivace. Druhé z nich bralo zájem jako součást osobnosti, individuálních rozdílů, osobních zájmů, cílů a zálib jednotlivců (Riddle, 2016, s. 18). Současný výzkum však poukazuje na nesprávné pojetí zájmu jako vlastnosti, zájem se totiž vyvíjí v souvislosti s prostředím a může se zvýšit, ale i opadnout. Co se týká průzkumů zájmu jako emoci, tak ty naznačují, že se jedná o pozitivní emoci související

se zvýšenými pocity příjemnosti, sebejistoty, impulzivity, napětí a také radosti a překvapení (Riddle, 2016, s. 19). Stejně tak je zájem spojen s rozvojem kompetence a s pocity sebehodnocení. Mnohdy se na zájem pohlíží taky ve stejném konceptuálním prostoru jako na zvědavost, oba pojmy jsou totiž vnímány jako stabilní dispozice ovlivňující chování jedince (Riddle, 2016, s. 20). Mezi psychology se také vede diskuse ohledně toho, jestli je zájem trvalou osobnostní vlastností, nebo se jedná pouze o jedinečnou „věc“ v oblasti určitého koníčku. Stejně tak výzkumníci zkoumají vlastnosti související se zájmem, například zvědavost, motivaci, otevřenost zkušenostem, hledání senzací a mnoho dalších. Vzhledem k motivaci zájem vede jedince k jeho zapojení a učení. Stejně tak zájem slouží k rozšiřování a budování, čímž podporuje dlouhodobé vývojové cíle. Co se týká již moderní psychologie, panuje shoda v tom, že zájem není statickou osobnostní vlastností, jelikož zájem lze rozvíjet (Riddle, 2016, s. 21). Politické vědy však selhaly zejména v tom, že tyto pokroky v psychologickému porozumění nezahrnuly do svého přístupu k politickému zájmu. Zde autor dodává, že výjimkou v tomto ohledu je Horner, která chápe zájem jako „*deštníkový koncept*“ se třemi rozměry (Riddle, 2016, s. 24). Její studie zjistila, že politický zájem se skládá ze tří kategorií. Jedná se o zálibu v politice, touhu po nadhledu nad politikou a zájem o politický proces. Do první kategorie spadají lidé, kteří si užívají politické diskuse a mají z toho i určité vzrušení. Tito jedinci pravděpodobně sledují zprávy a mají z politiky pocit potěšení. Druhá dimenze je spojena s konceptem občanské povinnosti, a tedy i normami občanství. Poslední dimenze odráží pocit osobního zájmu o výsledky politických otázek. Celkově je tato dimenze založena na pocitu, že politika má určitý dopad na lidi, kdy příkladem může být členství v menšinové skupině, která je marginalizována (Horner, 2007 in Riddle, 2016, s. 25–26). Ve výsledku můžeme tedy pozorovat, že výzkum v psychologii rovněž potvrzuje, že zájem je složité téma (Riddle, 2016, s. 24).

Na základě výše zmíněných definic by se zájem dal chápat jako subjektivní motivace nebo přitažlivost k určité skutečnosti, tématu nebo činnosti, vyvolávající pocit touhy poznat ji hlouběji nebo se do ní aktivně zapojit. Tato skutečnost, téma nebo činnost je rovněž jedincem pozitivně emocionálně hodnocena. Zájem také může být individuální, sdílený ve společenských skupinách nebo kolektivní, reflektující celospolečenské potřeby a cíle. Zájem rovněž není statickou osobnostní vlastností, ale může být rozvíjen.

1.2. Definice pojmu *zájem o politiku*

V první části kapitoly jsme se pokusili vydefinovat pouze koncept *zájem*. Pro naší práci je však stěžejní porozumět konceptu *zájem o politiku*. V následující části se tedy pokusíme přiblížit, jak politický zájem definovat a jak tento zájem vůbec vzniká. Dále se pokusíme odhalit jeho stabilitu v čase a rovněž zjistit, jaké faktory jej nejvíce ovlivňují. Tyto otázky se pokusíme zodpovědět dle názoru řady autorů, kteří se zájmem o politiku či nějakým podobným konceptem, jako je například participace, zabývali. Každému z autorů nebo skupin autorů je věnováno několik stránek, aby bylo zajištěno dobré porozumění jejich názorům. Na konci kapitoly jsme následně shrnuli jejich myšlenky a určili definici, ze které budeme při měření politického zájmu vycházet. Jedná se hlavně o stručný přehled, který dle našeho názoru rozebírá nejdůležitější autory vzhledem k účelům naší práce.

1.2.1. Zájem o politiku dle J. Miller, D. Petersona, K. Saunderse a S. McClurga

Intuitivní pochopení zájmu a jeho behaviorálních dopadů je dle autorů poměrně zřejmé. Pokud se tedy o něco zajímáme, věnujeme tomu pozornost, sebevzděláváme se a snažíme se k zájmu o danou věc přimět i ostatní. Problém však nastává, pokud chceme zájem definovat jako nezávislý konstrukt na jeho behaviorálních důsledcích. Je tedy velmi obtížné definovat a měřit zájem jako určitý vnitřní stav nebo vlastnost. Tato teorie je také možným vysvětlením, proč se politologové zaměřují spíše na důsledky zájmu a nikoli na jeho příčiny (Miller, Peterson, Saunders, & McClurg, 2023, s. 3). Autoři tedy zastávají názor, že zájem není specifickým postojem. Zájem sice může disponovat emocionální složkou, není však emocí jako takovou a není ani identitou, hodnotou, světonázorem či věroukou. Zájem o politiku je tedy velmi těžce klasifikovatelný (Miller, Peterson, Saunders, & McClurg, 2023, s. 2). Jediným hlavním závěrem v politické literatuře je to, že občané, kteří se o politiku zajímají jsou politicky aktivnější (Miller, Peterson, Saunders, & McClurg, 2023, s. 2). Dle autorů je tedy zájem o politiku nejspolehlivějším a nejsilnějším prediktorem politické účasti. Také dodávají, že je často konfrontován s proměnnými jako je například příjem, vzdělání, občanské dovednosti, efektivita, politická znalost a síla stranické identity (Miller, Peterson, Saunders, & McClurg, 2023, s. 3). Co se týká intenzity politického zájmu, tak lidé s vysokým zájmem disponují řadou politických znalostí a lehce odolávají názorům, které nejsou ve shodě s jejich předpoklady.

Stejně tak odolní budou lidé bez politického zájmu. Naopak nejcitlivější skupinou jsou ti, kteří disponují středním zájmem o politiku, jelikož na ně nejvíce působí informace (Miller, Peterson, Saunders, & McClurg, 2023, s. 3).

Při snaze o pochopení politického zájmu se Millerová, Peterson, Saunders a McClurg snaží vycházet z různých autorů. Z vybraných definic autoři přikládají největší pozornost pochopení zájmu o politiku v souvislosti s určitou odměnou, kterou tento zájem přináší (Miller, Peterson, Saunders, & McClurg, 2023, s. 4). V následné snaze o lepší porozumění zájmu o politiku si autoři pokládají otázku: „*Co určuje míru, do jaké lidé věří, že zájem o politiku je odměňující?*“ (Miller, Peterson, Saunders, & McClurg, 2023, s. 5). Klíčovým prvkem je tedy dle autorů porozumět, co jednotlivci považují za odměnu v kontextu politiky a co ovlivňuje jejich přesvědčení, že věnování pozornosti politice je pro ně odměňující situací (Miller, Peterson, Saunders, & McClurg, 2023, s. 5). Ve výsledku autoři dochází k závěru, že lidé se věnují politice z různých důvodů. Někteří lidé se věnují politice s cílem získat informace, jiní kvůli zábavě a zájem mohou rovněž vyvolat pocity úzkosti či hněvu. Při aktivaci politického zájmu tedy hrají důležitou roli odlišné osobnosti občanů, různé emoce i rozdílné podmínky (Miller, Peterson, Saunders, & McClurg, 2023, s. 6).

Autory je zájem o politiku chápán jako složitý fenomén, který je obtížné definovat a měřit jako konstrukt nezávislý na jeho behaviorálních důsledcích. Důležitou roli v zájmu o politiku může hrát vidina určité odměny, který tento zájem přináší. Motivace k zájmu o politiku může být také poháněna různými emocemi, jako jsou zábava, úzkost, hněv a humor. Důležité je však mít na paměti, že podněty i jejich výsledky se mohou lišit mezi jednotlivými lidmi, situacemi a prostředími.

1.2.2. Zájem o politiku dle Joshuy Robisona

Joshua Robison ve svém díle zmiňuje, že u občanů, kteří se o politiku zajímají existuje větší pravděpodobnost, že budou disponovat většími znalostmi o politice, budou se účastnit voleb a budou vykonávat řadu dalších politických způsobů chování. Zájem v tomto ohledu hraje velmi důležitou roli při zapojení dané osoby do politického dění. Je proto velmi důležité pochopit původ politického zájmu, a to zejména vzhledem k vysvětlování občanské angažovanosti (Robison, 2016, s. 2).

Robison přistupuje k zájmu jako k postoji k politické angažovanosti, který lze dle něj chápat optikou psychologického výzkumu utváření povahy a postojů a jejich vztahu k chování. Robison konkrétně navrhuje uvažovat o politickém zájmu optikou „*expectancy-value*“¹ modelu, který bychom mohli přeložit jako model očekávání a hodnoty. V tomto pojetí tedy občané začali spojovat svou angažovanost s realizací hodnotných výsledků (Robison, 2016, s. 3). Když si jednotlivec začne spojovat zapojení s pozitivně hodnocenými cíli, pravděpodobně vytvoří pozitivní postoj k provádění činnosti v budoucnosti (Robison, 2016, s. 4). Tento přístup dle autora přidává do existující literatury důležitý aspekt, kterým je zaměření na individuální cíle jednotlivce a jejich soulad s vnímáním politiky za účelem vytvoření pocitu hodnoty (Robison, 2016, s. 3). Robison také zdůrazňuje, že je třeba věnovat pozornost motivům a cílům jednotlivých občanů a to zejména, pokud se snažíme vysvětlit nejen politický zájem, ale i politické chování (Robison, 2016, s. 14).

Obecně můžeme říci, že Joshua Robison ve svém článku tvrdí, že politický zájem je klíčovým faktorem při politické angažovanosti. Podle autora je politický zájem založen na vnímání výsledků politické účasti a jeho pozitivní spojení s cíli vede k větší motivaci k politickému aktivismu. Robison zdůrazňuje důležitost porozumění individuálním motivům a cílům při vysvětlování politického chování. Celkově lze tedy politický zájem chápat jako faktor, který podněcuje k politické účasti.

1.2.3. Zájem o politiku dle Marcuse Priora

Vzhledem k definici politického zájmu Marcuse Prior vychází ze dvou možných přístupů. První typ souvisí s pocitem zvědavosti a objevování, což je emoční reakce vyvolaná vjemem kolem nás. Tento zájem však může být pouze krátkodobý, jelikož zájem o danou věc může opadnout při zmizení vjemu z našeho prostředí. V psychologii se tento zájem nazývá situační. Druhý typ zájmu naopak přetrvává i přesto, kdy jsme mimo dosah tohoto vjemu či věci, ale cítíme potřebu a motivaci se k této věci vrátit a rovněž očekáváme, že toto jednání bude pro nás odměňující. V psychologii se tento druh zájmu nazývá jako dispoziční (Prior, 2018, s. 3-4). Pokud by jen málo občanů vyvíjelo dispoziční zájem vzhledem k politice, bylo

¹ Podle této teorie je chování formováno tím, jaká máme očekávání ohledně výsledků a jakou hodnotu přisuzujeme cílům, kterých chceme dosáhnout. Tento přístup předpokládá, že pokud máme na výběr více možností chování, rozhodneme se pro tu, která slibuje nejvyšší kombinaci očekávaného úspěchu (Cofer & Petri, 2024).

by nutné pohánět politický zájem řadou spouštěčů, které by přiměly lidi k podpoře, účasti a dalším politickým aktivitám. V praxi to však funguje jinak, jelikož lidé se často zapojují do politiky, protože sami chtějí, nikoli proto, že by politika chtěla je (Prior, 2018, s. 4).

Vzhledem k poměrně často diskutovanému spojení mezi zájmem o politiku a politickou účastí Prior zmiňuje, že základní vlastností zájmu je vnitřní dispozice, která je odlišná od chování. Participaci bychom zase měli chápat jako chování. Účast se tedy může objevit bez přítomnosti politického zájmu, a naopak lidé se mohou zajímat o politiku bez aktivní participace (Prior, 2018, s. 4).

Stejně tak Prior rozlišuje mezi politickým zájmem a politickou sofistikovaností, kdy sofistikovanost bere jako koncept, jenž zahrnuje znalosti a porozumění politice. Tyto znalosti se však většinou získávají učením, což je stejně jako u politické participaci chování. Občan tedy může mít znalosti o politice a nezajímat se o ni a naopak (Prior, 2018, s. 5).

Koncepty politického zájmu, politické participace a politické sofistikovanosti jsou často chápány jako jeden celek. Pravdou je, že jsou silně empiricky spojeny, zároveň je však důležité tyto tři koncepty rozlišovat a zároveň se zaměřit na jejich příčinné vztahy, jelikož tyto jejich vzájemné vztahy nejsou imunní vůči kontextuálním variacím (Prior, 2018, s. 5). Jinými slovy, vztahy mezi těmito třemi koncepty mohou být ovlivněny různými faktory a podmínkami, které se mění v závislosti na různých situacích, může tedy existovat mnoho variací těchto tří konceptů v různých politických prostředích. Obecně však můžeme pozorovat, že lidé, kteří se zajímají o politiku budou také mít vyšší pravděpodobnost sledování a vyhledávání informací o politice, což vede k tomu, že lidé s vyšším zájmem o politiku budou mít i lepší znalosti o ní (Prior, 2018, s. 6). Stejně tak je prokázán silný empirický vztah mezi politickým zájmem a politickou účastí. Lidé, kteří se zajímají o politiku mnohem pravděpodobněji uvedou, že hlasovali ve volbách nebo se zapojili do různých forem účasti (Prior, 2018, 6). Toto se pravděpodobně děje ze dvou důvodů, prvním z nich je to, že zájem motivuje lidi k chování. Druhým důvodem je to, že politické prostředí je více příznivé k lidem zajímajícím se o politiku, jelikož se stanou pravděpodobněji cílem mobilizaci, jelikož pokusy o podporu politické účasti mají často na tyto jednotlivce větší vliv (Prior, 2018, s. 6-7).

Markus Prior tedy chápe zájem o politiku rovněž jako složitý fenomén, který ve své práci rozlišuje na dva základní typy: *situační* a *dispoziční*. Politický zájem začíná vždy situačním zájmem, který bychom mohli chápat jako spontánní reakcí na okamžitý podnět

související s politikou, který je však dočasný. Zatímco dispoziční zájem je trvalejší a je spojen s očekáváním budoucí potěšující zkušenosti s politickým obsahem. Je také nutné odlišit politický zájem od politické participace a politické sofistikovanosti. Politický zájem totiž vychází z vnitřní dispozice, naopak politická účast a politické znalosti jsou chováním. Je však také nutno brát v potaz, že tyto faktory mohou být navzájem propojeny.

1.2.4. Zájem o politiku dle C. Galais, A. Blaise a S. Bowlera

Zajímavý pohled na zájem o politiku ukazují i Blais, Galais a Bowler. V jejich článku se zabývají tím, že zájem o politiku má jak normativní, tak i empirický význam. Normativně bychom tento koncept mohli chápat jako určitou součást definice demokratického občana. Z empirického hlediska je tento pojem používán zejména jako prediktor politické participace. (Galais, Blais, & Bowler, 2014, s. 1). Autoři se na zájem o politiku dívají skrze optiku odměňující povahy politiky (Galais, Blais, & Bowler, 2014, s. 9).

Hlavní otázkou článku je, zdali lidé, kteří se o politiku nezajímají budou takoví již napořád, nebo může být jejich zájem podnícen změnami v politickém obsahu a kontextu (Galais, Blais, & Bowler, 2014, s. 6–7). Autoři se tedy snaží identifikovat, jaké změny v politice mohou ovlivnit, kdo má zájem. Z tohoto hlediska se zaměřují na tři klíčové faktory. Prvním z nich je přítomnost prezidentských voleb. Druhým z nich je politická příslušnost prezidenta a třetím je polarizace elit (Galais, Blais, & Bowler, 2014, s. 7).

Co se týká přítomnosti voleb, odborníci spekulovali, že kvůli jejich intenzivní a konfliktní povaze by měly volby zvýšit zájem o politiku. Je totiž snazší věnovat pozornost politice, když během voleb narůstá četnost zpravodajství i veřejné diskuse. Tento předpoklad však nebyl potvrzen, jelikož nebyl nalezen žádný vztah mezi volbami a politickým zájmem. Volby tedy nemají žádný pozitivní vliv na zájem o politiku v rámci celého elektorátu (Galais, Blais, & Bowler, 2014, s. 8-9). Autoři nad tímto tvrzení však stále polemizují, jelikož je dle nich rozdíl mezi výraznými a důležitými volbami a volbami nedůležitými. Přítomnost výrazných voleb by tak pro určitou podmnožinu veřejnosti mohla vést k vyššímu zájmu (Galais, Blais, & Bowler, 2014, s. 9).

Důležitým poznatkem také je, že pokud mají občané důvod věřit, že vše funguje tak, jak má, budou svou pozornost směřovat k jiným věcem než sledování vlády. V tomto ohledu se tedy dá předpokládat, že s rostoucí důvěrou ve vládu klesá politický zájem (Galais, Blais,

& Bowler, 2014, s. 10). To znamená, že během prosperity je politika méně zajímavá než během nepřízně. Jednou z proměnných ovlivňující, zda lidé vnímají politické časy jako dobré, či špatné je shoda mezi jejich stranickou identitou a stranickou identitou vlády. Tato shoda totiž vede k tomu, že příznivci hodnotí ekonomiku lépe, negativní informace o ekonomice zlehčují a vládě důvěřují. Naopak příznivci opačné strany mají tendenci monitorovat politické dění i zvolené zástupce kvůli obecné nedůvěře (Galais, Blais, & Bowler, 2014, s. 10–11). Tyto předpoklady ostatně podporuje i zjištění, že stranictví pozitivně koreluje se zájmem o politiku (Galais, Blais, & Bowler, 2014, s. 8).

Autoři se dále domnívají, že vyšší polarizace elit povede k vyššímu zájmu o politiku. Důvodem je to, že je jednodušší od sebe politické strany odlišit. Zde by právě účast na politice měla přinášet odměňující pocity, pokud volená strana zvítězí. Tento nárůst by však měl být výrazný jen mezi straníky a politicky aktivními občany. Naopak u nestraníků a občanů s nižším zájmem o politiku by měla polarizace tento zájem ještě snížit, jelikož čím homogennější stranické elity jsou, tím více se cítí nestraníci a lidé s nižším zájmem vyloučení. Stejně tak tito lidé necítí přítomnost určité odměny, když věří, že elity neberou v úvahu jejich potřeby a přání (Galais, Blais, & Bowler, 2014, s. 13).

Co se týká samotné definice konceptu, autoři tedy uvádí, že zájem o politiku má jak normativní, tak empirický význam. Normativní vychází z předpokladu, že demokratický občan by měl mít zájem o politické záležitosti, protože je součástí demokratického procesu. Empirický význam spočívá v tom, že jednotlivci, kteří mají vyšší zájem o politiku, jsou motivováni k aktivní účasti v politickém dění a osobní zájem je jedním z hlavních faktorů, který k tomu přispívá. Autoři se rovněž na zájem o politiku dívají z pohledu odměňující povahy politiky.

1.2.5. Zájem o politiku dle Emily Burn

Emily Burn stejně jako například Prior a Robison zmiňuje, že je zájem o politiku málo pochopeným a složitým konceptem. To se ostatně potvrdilo i v její práci, kdy během rozhovorů, pozorovala, že neexistuje sdílené porozumění tomu, co představuje zájem o politiku. Obecně je tento koncept často spojován s angažovaností, politickým chováním a stranictvím (Burn, 2022, s. 19). Stejně tak je politický zájem často zahrnut jako proměnná v kvantitativním výzkumu. Nicméně vztahy mezi tímto konceptem a dalšími mírami politické angažovanosti jsou dle ní nedostatečně teoretizovány (Burn, 2022, s. 284). Autorka se proto domnívá, že toto konceptuální zmatení kolem politického zájmu znamená, že není jisté na co při práci s tímto

pojmem odkazujeme. Ve své práci se proto snaží odchýlit od klasických pokusů vysvětlit, co to politický zájem je a zaměřuje se na zájem o politiku jako hodnocení sebe sama. Politický zájem tedy není pouze o tom, jaký má politika význam, ale také o tom, jaký význam sami lidé politice přiřazují (Burn, 2022, s. 19).

V její práci je hodnocení politického zájmu chápáno jako tzv. *agential process*, tedy schopnost a možnost konat dle svých vlastních přesvědčení, hodnot a motivací (Burn, 2022, s. 92-93). Toto hodnocení záviselo na dvou faktorech. Prvním z faktorů bylo, zdali respondenti vnímají, že je politika důležitá a druhým z nich bylo to, zdali vnímají, že mají právo či nárok se o politiku zajímat (Burn, 2022, s. 19). Autorka se rovněž pokouší zaměřovat i na málo prozkoumané aspekty, jako je například nevědomí a vnitřní politický dialog, čímž se snaží vyhodnotit, jak jedinec sám sebe hodnotí vzhledem k zainteresovanosti do politiky. Také vyvíjí snahu zohlednit i jedincovi dosavadní zkušenosti a vnímání politiky, které se promítají do politického zájmu. Kupříkladu nějací lidé se mohou vyhýbat účasti na politických procesech, kvůli tomu, že jim přijde, že nesplňují určité podmínky pro projevení zájmu. Politický zájem tedy může být ovlivněn pocitem, že jedinec má, či nemá právo zajímat se o politické dění. Její přístup vychází z toho, že jedincův zájem není ovlivněn pouze vnějšími faktory, ale i vnitřními procesy a interpretací politické reality (Burn, 2022, s. 92–93). Burn tedy politický zájem chápe jako subjektivní sebehodnocení. Jednotlivec si sám uvědomuje a hodnotí, že se zajímá o politiku. V tomto ohledu Burnová také dodává, že jedinec tento stav může prožívat, ale nemusí tuto skutečnost uznávat. Důraz je tedy kladen na to, jak jedinec uznává svůj vlastní zájem (Burn, 2022, s. 249).

Pokud bychom měli shrnout práci Emily Burn, tak můžeme pozorovat, že autorka koncept zájmu o politiku chápe jako subjektivní sebehodnocení. Toto hodnocení je poměrně složitým agenturním procesem, ve kterém figuruje nevědomí a vnitřní reflexe. Jedinci hodnotí svůj politický zájem na základě toho, jak vnímají důležitost politiky a zda se cítí oprávněni zajímat se o politické dění. Politický zájem tedy není determinován pouze externě, ale je formován i vnitřními procesy a interpretací politické reality. Stručně řečeno tedy Burn chápe politický zájem jako subjektivní sebehodnocení jednotlivce, které je ovlivněno jak vnějšími, tak vnitřními faktory a interpretací politické reality.

1.2.6. Zájem o politiku dle George Riddla

Stejně tak i Riddle bere zájem o politiku jako složitý koncept, na který se dá nahlížet různými způsoby. Můžeme jej brát jako určitou motivaci, čin, postoj, sérii dispozic, vlastnost a mnoho dalších. Z pohledu hovorového jazyka by se zase zájem dal chápat jako určitý stav touhy něco zjistit, vyvolává tedy zvědavost a lákavost. I přes tuto širokou škálu vysvětlení a definic konceptů mají respondenti, jenž uvádějí vysoké úrovně zájmu o politiku často společné rysy, jako například účast u voleb, dobrovolnictví, informovanost a obecně jsou více politicky aktivní. Lidé, kteří se zajímají o politiku budou více informováni o politickém dění a vyšší informovanost je předchůdcem participace. Problémem však zůstává, že badatelé mají stále problém s vyjádřením společné definice (Riddle, 2016, s. 6).

Politický zájem byl uznán za velmi důležitou složku demokratické společnosti již ve starověkém Řecku a tuto tradici můžeme pozorovat přes spisy Alexise de Tocquevilla o Americe až po novodobé autory, kteří zdůrazňují důležitost politického zájmu pro správně fungující demokracii (Riddle, 2016, s. 7). V polovině 20. století se behaviorismus stal dominantním přístupem ve společenských vědách, což se projevilo i v zájmu o politický zájem. Tento přístup zdůrazňoval uniformity, které by se daly ověřit empirickými testy. Během této éry se většina výzkumů zaměřovala na kognitivní motivace, přičemž emocionální a afektivní vysvětlení byla často opomíjena. Rovněž se tvrdilo, že politická rozhodnutí jsou založena na ekonomickém uvažování jednotlivce. Post-behaviorální hnutí se zase snažilo začlenit i určité normativní prvky. Nicméně přístup zůstává v pojetí politického zájmu v současných politických vědách relativně málo změněn. Výzkumníci stále diskutují o tom, jak definovat politický zájem, někteří ho chápou jako postoj, jiní jako motivaci nebo zvědavost, zatímco další se zabývají jeho behaviorálními aspekty. Tento rozmanitý přístup je odrazem různých epistemologických perspektiv v politických vědách (Riddle, 2016, s. 9–10). Co se týká zájmu jako takového, je důležité vzít v potaz, že politický zájem a osobní zájem jsou konceptuálně spojeny (Riddle, 2016, s. 11).

Autor v této části práce zkoumá zájem z různých úhlů pohledu, dle vybraných definic a názorů autorů. Například definice politického zájmu jako zvědavosti sice hodně vysvětluje, ale nebere v úvahu dlouhodobě stabilní formu zájmu, která se projevu jinak, jak aktivní snahou získávání informací (Riddle, 2016, s. 11). Na zájem by se také dalo nahlížet jako na znepokojení, a to například v případě, kdy někdo sleduje politiku a je znepokojen tím, kdo

vyhrává a kdo prohrává. Příkladem může být také znepokojení nad důsledky svých vlastních politických rozhodnutí či znepokojení nad chystanými vládními změnami (Riddle, 2016, s. 10–11). Další variantou nahlížení na zájem je spojování politického zájmu s určitým druhem akce, ve které je zájem motivační složkou k akci, nebo alespoň slouží k určitému psychologickému zapojení² (Riddle, 2016, s. 12). Zájem je také spojován s angažovaností. V tomto případě by se jednalo například o snahu získávat informace nebo sledovat politické zprávy a novinky. To by se dalo měřit frekvencí sledování politických zpráv, čtení politických novinek a diskusí s ostatními. Někteří výzkumníci argumentují, že obtíže při konceptuální definici politického zájmu lze překonat měřením jeho rozpoznatelných výsledků (Riddle, 2016, s. 13). Politický zájem je silně korelován s politickými znalostmi, ale neměli bychom tyto koncepty brát za totožné, jelikož i člověk s nízkými znalostmi o politice se může o politiku zajímat a naopak. Nicméně oba koncepty přispívají jeden druhému. Zájem k politice vzhledem k pozornosti také reflektuje priority jednotlivců, kdy čas a pozornost jsou omezenými zdroji. Nicméně tento přístup by mohl být až příliš zjednodušující (Riddle, 2016, s. 13–14). Badatelé často zmiňují, že člověk, který je do politiky zainteresovaný musí mít základní povědomí o politice, které je pravidelně aktualizováno novými informacemi. Tato definice by se tedy dala chápat tak, že ti, kteří více sledují politiku jsou více zainteresováni do politiky. To však vyřazuje lidi, kteří nesledují politické zprávy, ale sledují například výsledky voleb. Stejně tak je problémem to, že řada jednotlivců přecení svou úroveň pozornosti k novinkám. I přesto však má pozornost k politickým tématům vysvětlující sílu ve výzkumu vztahu mezi politickým zájmem a politickými znalostmi. Zájem o politiku je také spojován s osobní chutí či idiosynkratickou³ preferencí, kdy právě politika oslovuje tuto chuť či preferenci. Důležité je však mít na paměti to, že zejména v dnešní době, která je zahlcena informacemi se může stát, že určitá osoba se může zajímat o politické téma, ale její motivace nejsou politické, ale naopak naprosto nepolitické⁴ (Riddle, 2016, s. 14–16). Dalším možným vysvětlením zájmu je zaměření se na jeho předchůdce nebo podmínky, tato varianta navrhuje, že zájem závisí na jiných lidech a sociální interakci. Zprávy o zájmu o politiku často korelují s faktory jako intenzita kampaní, časová blízkost voleb a diskurs kampaně. Politický zájem má tedy moderující roli, jenž se mění

² Psychologické zapojení je například zapojení do politických událostí před volbami (Riddle, 2016, s. 12).

³ Idiografický znamená vlastní či osobní. Idiografický přístup chápe každého člověka jako individualitu s cílem vyjádření jeho individuální zvláštnosti (WikiSofia, n.d.).

⁴ V nějakých případech totiž dochází v překryvu zábavy a politiky (Riddle, 2016, s. 15–16). V tomto případě osoba hledá spíše zábavu, „*bizár*“ či nějaký „*boom*“.

v závislosti na okolnostech. Zajímavým zjištěním je také to, že občané s málo informacemi, nebo se silnými politickými názory budou mít pravděpodobně nižší motivaci zapojit se do politických debat týkajících se kontroverzních témat (Riddle, 2016, s. 16). Politický zájem by tedy v tomto případě byl výsledkem environmentálních faktorů, jako například politická aktivita rodičů, sociálně ekonomické faktory, sociální kontakty atd. (Riddle, 2016, s. 16–17). Stejně tak je potřeba vzhledem k zájmu o politiku brát faktory jako věk, pohlaví, vzdělání a ekonomický vývoj. Co se týká nějakého stereotypu člověka s politickým zájmem, autor zde cituje úryvek z práce Bennetta (1968), kde stojí: „*Osoba s největším zájmem o volby se častěji nachází v městských oblastech mezi muži s vyšším vzděláním, s lepším sociálně-ekonomickým postavením a mezi staršími věkovými skupinami*“ (Bennett, 1968, s. 25 in Riddle, 2016, s. 17), načež autor dodává, že jeho zjištění se do dnešní doby jen málo změnila. Úroveň zájmu o politiku může být také ovlivněna důležitostí sociálního a politického prostředí. Pokud občané cítí, že politika má vliv na jejich životy a že politické instituce a procesy jsou významné a transparentní, mohou být více motivováni zapojit se do politického dění a naopak. Vzhledem ke stereotypům můžeme pozorovat také to, že například mladí nepovažují politiku za tak důležitou, jako dospělí (Riddle, 2016, s. 17).

Na základě výše zmíněného můžeme říci, že je opravdu obtížné definovat politický zájem, jelikož řada badatelů dospěla k celé řadě různých závěrů. Dle autora je chybou definovat tento koncept v politologii jako koncepčně monolitický, jelikož se jedná o mnohostranný koncept. Na zájem o politiku bychom dle Riddlea tedy měli pohlížet jako na deštníkový koncept, který má minimálně dva rozměry, kterými jsou zábava a motivace. Politický zájem také dle autora zahrnuje pocity zvědavosti a obav a je velmi často spojen s chováním, konkrétně se sledováním zpráv a zapojením se do procesu (Riddle, 2016, s.78–79).

1.3. Zájem o politiku a politická participace

Jak jsme mohli pozorovat z výše zmíněných názorů, existuje poměrně výrazné spojení mezi zájmem o politiku a politickou participací viz Robison, 2018; Miller, Peterson, McClurg, 2023; Prior, 2018. Z tohoto důvodu bychom rádi velmi stručně zmínili i práce nezabývající se explicitně zájmem, ale politickou participací. Snahou této krátké části je zejména přiblížit pohledy vybraných autorů vzhledem k účasti na politice a vypořádat, jaké faktory participaci podněcují. Přiblížení tohoto tématu nám totiž pomůže chápat zájem o politiku i ve světle jeho behaviorálních následků.

1.3.1. Politická participace dle Roberta Salisburyho

Autor ve svém článku u dosavadních bádání kritizuje tři věci. První věcí je, že většina hlavních průzkumů se většinou soustředila hlavně na volební proces a brala volební chování jako určité synonymum chování politického (Salisbury, 1975, 323). Druhou kritikou je, že se mnoho průzkumů zaměřuje na to, co lidé řeknou, že udělali, což však může být neadekvátní vzhledem k tomu, co udělali ve skutečnosti (Salisbury, 1975, 324). Dle autorova názoru je tedy třeba do výzkumu zahrnout veškeré chování, kterým je zamýšleno ovlivnit veřejná rozhodnutí (Salisbury, 1975, s. 325). Třetí kritikou je, že pojem účasti není dostatečně definován, aby umožnil důkladný výzkum. Nedostatečná definice je tedy stejným problémem jako u politického zájmu. V tomto ohledu autor nesouhlasí s výzkumy, které se zabývaly pouhým zkoumáním vyšší či nižší účasti. Dle jeho názoru by mělo být také bráno v potaz o jaký druh akce se jedná, v jakém je institucionálním kontextu, v jakém období, s jakými cíli a jakými podmínkami v daném prostředí. V této souvislosti si například pokládá otázku, zdali je účast na protestu na stejné úrovni jako být aktivní součástí prezidentské kampaně (Salisbury, 1975, s. 336).

Politickou participaci bychom mohli rozdělit na tři směry. V prvním z nich je politická účast vnímána jako legitimizující akt. Pokud tedy občané participují, dávají vládě a jejím rozhodnutím legitimitu (Salisbury, 1975, s. 326). Ve druhé směru je politická participace brána jako nezbytný prostředek k získání moci. Moc je v tomto případě nezbytná k tomu, aby se získaly výhody pro určitý sociální sektor. Teorie předpokládá, že ve společnosti dochází ke střetu zájmů kvůli alokaci zdrojů, tento jev je poté středem politického procesu. Třetí směr zakládá na tom, že lidé si skrze aktivní participaci začnou uvědomovat společenský prospěch a dohodnou se, jak by měli zdroje alokovat (Salisbury, 1975, s. 327).

V článku je také poukázáno na dva hlavní důvody, díky kterým se politická participace liší. Prvním z nich je míra náročnosti participace a druhou proměnnou je společenská třída. Vzhledem ke společenské třídě budou dobře vzdělaní obyvatelé a obyvatelé s vysokými příjmy participovat více než ti, kteří žijí v chudobě (Salisbury, 1975, s. 326). Často tedy bývá sociální třída označována, jako nejdůležitější faktor ve výzkumu participace. Je však potřeba brát v potaz i důležitost institucionálních a organizačních rozdílů (Salisbury, 1975, s. 331). Osobnostní, institucionální a organizační rozdíly, které ovlivňují participaci by se daly rozdělit do tří skupin. První skupinou jsou osobní faktory, do kterých bychom mohli zařadit například

postoje, přesvědčení a znalosti. Druhou skupinou je politický kontext, tedy politická kultura a její pravidla. A poslední skupinou jsou socioekonomické faktory (Salisbury, 1975, s. 332).

Pokud bychom se nyní podívali na spojitost politického zájmu a účasti, tak můžeme pozorovat, že politický zájem bývá velmi často spojován, ba i dokonce zaměňován s politickou účastí. Je však třeba dodat, že i občan, který disponuje zájmem o politiku nebo je politicky aktivní, se voleb nemusí účastnit. Důvodů může být celá řada. Příkladem může být přílišná podobnost kandidátů, shoda mezi kandidáty v zásadních otázkách nebo může být volič k těmto otázkám lhostejný (Salisbury, 1975, 333). Jedno je však dle autora zřejmé, účast jako taková je ústřední složkou každé politické situace (Salisbury, 1995, 337). Občané se zájmem a aktivní participací by se daly rozdělit na tři skupiny. První skupinou jsou občané, kteří rozvíjejí svůj politický zájem velmi brzy a čerpají z rodinné expozice. Druhou skupinou jsou občané, kteří začínají později a jsou výrazně více vázáni na sekundární faktory, kterými jsou například problémy ve společnosti či noví političtí činitelé. Samozřejmě toto rozdělení nejde brát doslova a existuje i mnoho anomálií a neznámých. Poslední skupinou, kterou autor dodává jsou tzv. „*semi-pro*“. Člověk v této kategorii by měl mít aktivní a přesně definovanou roli a věnuje této činnosti značnou část svého času. Příkladem by byl člen školské rady nebo městský radní (Salisbury 1975, s. 333–334).

Při účasti na politice hraje také důležitou roli tzv. *politická kultura*, která je úzce spojena s pojmem určitého komunitního kontextu. Komunita tedy ovlivňuje participaci skrze její normy, interakce a struktury. Dále je důležité zmínit, že občany k účasti může podněcovat také krize. Po jejím zažehnání a vrácení se k normálu se však stanou znovu pasivními. Účast může být dále ovlivněna věkem, kdy se například mladší lidé budou zapojovat více, ale během jejich středních let se přesunou do skupinu neúčastníků. Další variantou je rodinné prostředí. V tomto ohledu může silně politická rodina vychovat děti, které se stanou celoživotně aktivní. Nějací občané se zase mohou stát aktivními, jakmile se přestěhují do nového sousedství nebo si najdou nové přátele (Salisbury, 1975, s. 337).

1.3.2. Politická participace dle S. Verby, N. Nieho a J. Kima

Pokud mluvíme o demokratických systémech, označujeme je za rovnostářské. Hlavním důvodem tohoto označení je to, že tyto systémy fungují na všeobecném volebním právu, kde má každý člověk stejný vliv. Praxe je však výrazně odlišná, jelikož demokracie nejsou rovnostářské a panují v nich rozdíly mezi příjmy, vzděláním, pracovním postavením a mnoha

dalších ohledech. Tyto odlišnosti se pak následně promítají i do politického vlivu občanů (Verba, Nie, & Kim, 1978, s. 1). Autoři konkrétně říkají, že občané, kteří jsou bohatší, vzdělanější anebo pocházejí z prestižnějších etnických či rasových skupin, budou mít více politického vlivu. Politice tedy dominují ekonomicky a sociálně lépe situovaní lidé (Verba, Nie, & Kim, 1978, s. 2). Politickou participaci jako takovou autoři považují za právní akt občanů, který je zaměřen na to, aby občané ovlivnili výběr vládních pracovníků a opatření, jež přijímají. Do této definice příliš nezahrnují ceremoniální účasti občanů, protesty, násilí a vzpoury (Verba, Nie, & Kim, 1978, s. 1).

V průběhu let mají voliči v liberálních demokratických státech možnost využít takřka všechna politická práva. Tato možnost však může, ale nemusí být využita. Občan nemusí jevit o tyto možnosti zájem, nebo nemá dostatečné prostředky, aby takové možnosti využil a samozřejmě je také rozdíl v intenzitě dané aktivity. Nějací občané budou aktivnější a nějací naopak méně. Jak je zmíněno již výše, vyšší společenské vrstvy mají větší motivaci, více zdrojů a využívají více příležitostí k participaci než ti, kteří jsou vzhledem k sociálně-ekonomickému statusu níže. Toto chování má pak za následek, že informace, které vláda dostane od občanů, jsou ve skutečnosti informace od vyšších vrstev společnosti, která je aktivnější. To vede k tomu, že tato skupina má větší prospěch z vládní politiky, jelikož ji svou aktivitou a zdroji více ovlivnila (Verba, Nie, & Kim, 1978, s. 5). Stejně tak dle autorů ovlivňuje politickou účast vzdělání. Více vzdělaní lidé budou více participovat, než nevzdělaní (Verba, Nie, & Kim, 1978, s. 8). Také je důležité mít na mysli, že lidé mohou politiku ovlivnit i jinak, než pouhou účastí na volbách (Verba, Nie, & Kim, 1978, s. 9).

Verba, Nie a Kim také rozdělují dva druhy motivace k účasti. První z nich je individuální motivace. Jak již samotný název napovídá, jedná se o situaci, kdy jednotlivec jedná ve svém vlastním zájmu. Důvodem motivace jsou například víra v určitou politickou efektivitu, obecný zájem, smysl pro povinnost nebo specifické potřeby. Motivací a zdroji, které jsou spojeny s individuálním procesem politické mobilizace, budou pravděpodobně disponovat jedinci, kteří mají ve společnosti vyšší postavení (Verba, Nie, & Kim, 1978, s. 11). Druhou kategorií je tzv. skupinová mobilizace. V tomto případě motivace a preference vychází ze sociální skupiny, kterou je občan součástí (Verba, Nie, & Kim, 1978, s. 11). Tato kategorie může být založena na ekonomické pozici, rase, etniku, jazyku, náboženství a dalších. Čím více je tato skupina zorganizována, tím více může hrát roli v politickém životě (Verba, Nie, & Kim, 1978, s. 12). Individuální motivace zvyšuje aktivitu disproporcionálně, jedním směrem a mezi občany v horních vrstvách socioekonomické stupnice. Naopak skupinová mobilizace může

ovlivnit jakoukoli skupinu lidí na socioekonomické škále. Tito lidé mohou být bohatí i chudí, vzdělaní i nevdělaní, je však důležité, aby tito lidé cítili určitou sounáležitost a společné zájmy v rámci jejich skupiny, které pak mohou prosazovat a obhajovat. Obecně však lidé s vyšším statutem budou pravděpodobně disponovat většími zdroji a také motivací se na politice účastnit. Naopak lidé s nižším socioekonomickým statutem potřebují skupinový proces politické mobilizace, aby dohnali skupiny s vyšším politickým statutem vzhledem k politické činnosti. Lidé s nižším socioekonomickým statutem tedy budou potřebovat ideologii jako motivaci a organizaci jako zdroj (Verba, Nie, & Kim, 1978, s. 12–14).

Co se týká politické participace, autoři rozdělili národy na rozvinuté a méně rozvinuté. Co se týká těch méně rozvinutých, probíhá v nich přerod od apolitických aktérů k aktivním občanům. Tuto změnu způsobují faktory jako například změny v sociální struktuře, vyšší gramotnost, vyšší vzdělání, vyšší zaměstnanost a lepší ekonomický vývoj. Dále existuje také psychologická mobilizace, která zahrnuje všeobecné volební právo, masové volební kampaně, volební soutěž mezi stranami a další. Díky těmto faktorům se u občanů objeví psychologická i behaviorální mobilizace. Psychologickou můžeme chápat jako určité uvědomění toho, že se zapojují do politického života. Behaviorální mobilizace zase souvisí s převzetím aktivnější politické role. Co se týká společností rozvinutých, zde je problém participace spojen spíše s problémem rovnosti než mobilizace. Jedná se tedy spíše o nerovný přístup k politickým příležitostem a jejich rozdílné využívání (Verba, Nie, & Kim, 1978, s. 21). Autoři také zmiňují zajímavou myšlenku, ve které říkají, že aktivity na lokální úrovni nemusí reflektovat politickou mobilizaci v širším slova smyslu a nesouvisí s ní pravděpodobně ani vzdělání a povědomí o politice, které naopak vysvětluje participaci občanů na volbách národních. Obecně jsou tedy občane zasaženi nerovnoměrně mobilizačními procesy a také nerovnoměrně využijí této možnosti, což mají méně rozvinuté i vyspělé národy společně (Verba, Nie, & Kim, 1978, s. 22).

1.3.3. Politická participace dle Roberta Putnama

Mnoho studií nových demokracií, zdůraznilo důležitost silné a aktivní občanské společnosti pro upevnění demokracie, a to platí zejména pro postkomunistické státy. Výzkumníci se shodují, že v těchto státech je problémem s absencí tradice nezávislého občanského angažmá. Naopak se v těchto státech rozvíjí spíše pasivní spoléhání na stát (Putnam, 1995, s. 1).

Badatelé, kteří se zabývají oblastmi jako je vzdělání, chudoba, nezaměstnanost, kriminalita a zdravotnictví, došli k závěru, že lepší výsledky jsou pravděpodobnější ve společnostech s vyšší občanskou angažovaností. Podobné výsledky ukazuje i výzkum zaměřený na ekonomické úspěchy etnických skupin v USA (Putnam, 1995, s. 1–2). V tomto ohledu byly důležité i výsledky autorovi dvacetileté kvaziexperimentální studie sub-národních vlád v regionech Itálie. Regionální vlády v Itálii vypadaly stejně, nicméně jejich reálná efektivita se výrazně lišila. Následný výzkum ukázal, že kvalita vlády byla ovlivněna právě občanským zapojením nebo naopak jeho absencí. Znaky úspěšného regionu například byly účast u voleb, čtení novin a členství v různých společnostech. Zajímavým zjištěním také bylo, že výše zmíněné znaky nejsou vedlejším jevem nebo následkem modernizace, ale spíše předpokladem pro tuto modernizaci (Putnam, 1995, s. 2).

V případě USA však klesá volební účast i účast na veřejných setkáních a podobné poklesy jsou viditelné i v účasti na politických shromážděních či pracích pro politickou stranu. To je zajímavé zejména vzhledem k tomu, že průměrné úrovně vzdělání výrazně vzrostly. A právě vzdělání je nejlepší individuální předpovědí politické účasti. Stejný problém je patrný i v důvěře vládním činitelům, kdy počet lidí, kteří nedůvěřují vládě USA v tehdejší období vzrostl na 75 % (Putnam, 1995, s.3). Jedním z možných vysvětlení je velké množství politických skandálů, které u občanů mohly vyvolat odpor k politice. Otázkou však zůstává, zdali je tato běžná interpretace dostačující (Putnam 1995, s. 3–4).

Putnam na druhou stranu zmiňuje možnost, že tradiční občanské organizace, které zaznamenaly výrazný úpadek byly pouze nahrazeny novými organizacemi. Jako příklad udává národní environmentální organizace, feministické skupiny, neziskové organizace a různé podpůrné skupiny. Tyto skupiny jsou však od původních skupin výrazně odlišné, jelikož řada členů pravděpodobně vědomě nikdy nepotká jiného člena a primárním aktem členství je členský příspěvek a občasné čtení zpravodaje (Putnam, 1995, s. 5–6).

Sociální kapitál je také silně spojen s rodinou. Putnam ve své práci tvrdí, že právě rodina je nejzákladnější forma sociálního kapitálu, existují však také důkazy, že se v rámci rodiny uvolňují vazby. Stejným způsobem oslabují vztahy se sousedy. Na druhou stranu se však zvýšilo číslo setkávání s přáteli mimo čtvrt', tento trend by mohl odrážet růst pracovních sociálních vazeb (Putnam, 1995, s. 7–8). Stejný pokles Putnam pozoroval také v důvěře Američanů. Podíl obyvatel USA, kteří tvrdili, že většina lidí je důvěryhodná klesl během let 1960–1993 o více jak třetinu. Trend poklesu důvěry byl pozorovatelný ve všech vzdělanostních

skupinách. Sociální důvěra je korelována se vzděláním a jelikož v tomto období úroveň vzdělání vzrostly, je finální pokles sociální důvěry ještě výraznější.

Autor dále předpokládá, že členství v organizacích, úroveň důvěry a občanská angažovanost jsou vzájemně propojeny a vzájemně se podporují. Tato vzájemná korelace by měla být pozorovatelná napříč všemi vzdělanostními skupinami. Pokud jsou tedy občané členy nějakého sdružení, existuje vyšší pravděpodobnost, že se budou účastnit politiky, trávit čas se sousedy a disponovat sociální důvěrou než občané, kteří nejsou členy žádného spolku. Můžeme tedy předpokládat, že zde existuje pozitivní vztah mezi angažovaností, důvěrou a členstvím v určitém sdružení. To ostatně také dokazují průzkumy z ostatních států z roku 1991, kdy bylo zjištěno, že ve 35 zemích je sociální důvěra a občanská angažovanost silně korelována (Putnam, 1995, s. 8).

Putnam předkládá tři možnosti, jako možná vysvětlení změny sociálního kapitálu. První možností je přesun žen do pracovního procesu, nicméně dále zmiňuje, že za změnou sociálního kapitálu spíše stojí něco jiného. Dalším možným vysvětlením je zvýšená mobilita, jelikož řada studií ukázala, že trvalé bydliště a vlastnění domu jsou jednoznačně spojeny s vyšší občanskou angažovaností. Problémem této hypotézy je to, že trvalé bydliště a vlastnictví domů je nyní více časté, než jak tomu bylo v minulosti, kdy byla právě občanská angažovanost a sociální propojenost vyšší. Mobilita tedy nemusí být jediným či klíčovým faktorem ovlivňujícím tyto sociální aspekty (Putnam, 1995, s. 9). Existuje však také řada dalších demografických transformací. Od 60. let bylo možné pozorovat méně sňatků, více rozvodů, méně dětí, nižší reálné mzdy a tak dále. Je tedy možné, že každá z těchto změn může vysvětlit část poklesu občanské angažovanosti. Obecně jsou totiž lidé v manželském svazku, střední třída a rodiče více sociálně zapojeni než ostatní. Navíc je možné pozorovat změny v ekonomice, kdy byly například místní obchody nahrazeny supermarkety, supermarkety zase nakupováním přes internet. Dále se stále rozvíjí nadnárodní firmy a probíhá technologická transformace volného času. Putnam tedy zmiňuje, že existují důvody k domněnce, že technologické trendy privatizují a individualizují trávení volného času (Putnam, 1995, s. 9).

1.3.4. Shrnutí

Pokud bychom výše zmíněnou literaturu zaměřenou na politickou participaci měli shrnout, můžeme pozorovat několik zjištění. Existuje rozpor mezi tím, co do politické participace zahrnout. Jedním z důvodů může být například odklon, od tradičních občanských

organizací a rozvoj organizací nových, jako jsou třeba environmentální spolky. Dalším důvodem mohou být změny ve společnosti a vznik nových forem politické účasti. Na základě těchto informací se domníváme, že na politickou participaci by mělo být nahlíženo poměrně široce, měly by se do ní tedy zahrnovat i prvky jako účast na protestech, bojkot, aktivita na internetu a mnoho dalších.

Co se týká proměnných, které ovlivňují participaci, velmi často bývá zmiňována rodina, společenská třída a socioekonomický status. V rámci socioekonomického statusu se nejčastěji objevují proměnné jako výše příjmů, vzdělanost a občas také rozvodovost. Roli však hrají rovněž i institucionální, organizační a osobní faktory. Význam může také mít příslušnost k různým rasovým a etnickým skupinám. Podněcovat k účasti mohou také faktory jako problémy ve společnosti, noví političtí činitelé, členství ve spolku nebo například obecný nárůst nedůvěry.

Ve výsledku je participace velmi důležitá, protože poskytuje legitimitu a má i pozitivní vliv na poměry ve společnosti. Bylo totiž zjištěno, že společnosti s vyšší politickou angažovaností budou mít lepší výsledky v oblastech jako je míra chudoby, vzdělání, nezaměstnanost, kriminalita, zdravotnictví, ekonomika a obecná efektivita. Toto zlepšení je následně předpokladem i pro další modernizaci společnosti.

1.4. Jak zájmu o politiku rozumět

Z výše uvedených definic, názorů a pojetí je jisté jedno, zájem o politiku je složitým konceptem, který nemá jasnou a jednotnou definici a bývá velmi často spojován, ba dokonce zaměňován s politickou participací. Je však také nutné dodat, že i občan, který disponuje zájmem o politiku nebo je politicky aktivní, se voleb nebo jiných druhů participace nemusí účastnit.

Co se týká samotné definice politického zájmu, tak paradoxně prvotní a řekněme intuitivní pochopení je poměrně zřejmé. Zájem o politiku můžeme chápat jako subjektivní pocit, který vznikne ve chvíli, kdy nás něco z oblasti politiky osloví či zaujme. Tímto vzniká tzv. situační zájem. Pokud po tomto prvotním zaujetí následuje pocit touhy se o politice nebo veřejném dění dozvědět více a také se do ní aktivně zapojit i v budoucnu s vidinou určitého uspokojení a odměny, můžeme zájem o politiku označit za dispoziční. V praxi je dle jednorázových průzkumů pravděpodobně velmi těžko odhadnutelné, zdali jednotlivec

disponuje situačním, nebo dispozičním zájmem o politiku. Ve zkoumání této oblasti by mohly pomoci pravidelně sbíraná panelová data, která by odhalila, jak se zájem o politiku u vybraných jednotlivců vyvíjel v čase. Výzkumník by si tedy měl být vědom, čeho ve své práci chce dosáhnout a neměl by zapomínat na dva druhy zájmu o politiku, tedy na zájem situační – spontánní a zájem dispoziční – trvalejší. V tomto ohledu je v rozporu i samotná literatura, kdy někteří autoři jednoznačně říkají, že zájem o politiku je trvalý a v čase neměnný koncept. Objevují se však i autoři, kteří poukazují na možné zvýšení zájmu celé populace nebo jejích podmnožin za určitých okolností a podmínek.

Zásadní problém při snaze o pochopení politického zájmu však nastane, jakmile se jej pokusíme definovat jako konstrukt nezávislý na jakýchkoli behaviorálních důsledcích. Bez těchto behaviorálních důsledků je totiž velmi obtížné zájem definovat a měřit. Na druhou stranu je zřejmé, že ačkoli zájem není chováním, je faktorem, který ke konkrétním formám chování vede. V oblasti politiky se zájem nejvíce promítá právě do participace, sledování veřejného dění a politických znalostí.

Stejně tak je velmi zásadním problémem odhalení původu politického zájmu a rovněž faktorů, které jej ovlivňují. Pokud se podíváme na jednotlivé pohledy autorů můžeme pozorovat, že důležitost přisuzují nejen vlivům okolí, ale i vnitřním procesům. Mezi často zmiňované spouštěče a ovlivňující faktory zájmu můžeme zařadit například rodinu, společenskou třídu, sociální tlaky, socioekonomický status či můžeme spojit zájem o politiku s pocitem být takzvaným „dobrým občanem“. Stejně tak mohou hrát roli v rozvinutí a ovlivnění míry zájmu emoce – například emoce strachu, vzteku a nepohody, nebo naopak emoce zábavy, radosti a uspokojení. Při vzniku a míře politického zájmu může také hrát roli subjektivní sebehodnocení, ve kterém se promítá nevědomí a vnitřní reflexe. V tomto hledu by hrálo roli, jak jednotlivec vnímá důležitost politiky a zdali cítí oprávnění se do ní zapojit. Nějací autoři původ zájmu o politiku rovněž vysvětlují tím, že má odměňující povahu, to by tedy znamenalo, že občané, kteří mají zájem očekávají i určité odměnění.

V konečném výsledku bychom zájem o politiku mohli definovat jako vnitřní stav, který může být vytvořen a ovlivněn, jak okolními, tak i vnitřními vlivy a který se odráží v přiznání jednotlivce, že se o politiku zajímá. Tento zájem je dále pozorovatelný skrze behaviorální projevy, kterými jsou participace, sledování veřejného dění, politická sofistikovanost nebo jakýkoli další projev zájmu. Důležité je však zdůraznit, že tento stav může mít krátkodobé

i dlouhodobé trvání a že behaviorální projevy i samotné přiznání k zájmu se mohou objevovat i bez politického zájmu a naopak.

2. Jak zájem o politiku měřit?

Otázkou zůstává, jak tento koncept měřit. Jak jsme si přiblížili v první kapitole, zájem může být situační i dispoziční. Stejně tak se člověk může o politiku zajímat, ale nemusí se jí aktivně účastnit, či může disponovat znalostmi o politice, ale nejevít o ni výrazný zájem. Zde narážíme na obecný problém sociálních věd. Nemůžeme totiž pracovat s absolutními tvrzeními a jednoznačnými vztahy, jelikož lidé jsou různí, a ne vždy zde panují jasně dané zákony. To se ostatně odráží i na řadě různých postojů a názorů, jak zájem o politiku měřit. V následující kapitole si představíme názory a postoje autorů k měření zájmu o politiku a rozhodneme, které z nich budeme využívat v naší práci.

2.1. Měření zájmu o politiku dle C. Galais, A. Blaise a S. Bowlera

Jelikož je politický zájem velmi důležitým faktorem v demokratické společnosti, je třeba ho i správně měřit, a to pomocí platných měřítek. Jedním ze standardních měřítek politického zájmu je jednoduchá otázka, ve které mají respondenti uvést míru svého zájmu o politiku. V tomto případě se jedná o sebehodnocení respondenta. U této otázky se můžeme také setkat s různými variantami, které se mohou zaměřovat na konkrétní oblasti politického zájmu, jakými jsou například svět, stát, nebo region. Stejně tak bývá ve snaze o zachycení politického zájmu využita sada otázek zabývajících se postoji, chováním nebo pozorností vůči politice a politickým zprávám (Blais, Galais, & Bowler, 2014, s. 2).

Napříč výzkumy je nejčastěji využívaná otázka: „*Jak moc se zajímáte o politiku?*“. Tato otázka je vykládána v absolutních podmínkách a je rovněž viděna v absolutních hodnotách. Problémem také je, že je tato otázka zatížena společenskými normami, kdy mají občané tendenci říkat, že se o politiku zajímají, jelikož vnímají, že se to od nich očekává. Bohužel odstranění těchto chyb by vyžadovalo velmi nákladná opatření, jako například opakování výzkumu v průběhu času, zahrnutí několika měření či kontrafaktuální výzkumné metody, což je nemožné. Při měření politického zájmu bychom tedy měli mít na paměti nejen toto subjektivní hlášení, ale rovněž možné okolní tlaky pramenící z rodiny, práce a obecně z okolí (Blais, Galais, & Bowler, 2014, s. 3). Autoři jako řešení navrhují ptát se na zájem o politiku

společně s dalšími hodnotovými otázkami, jako je například umění či sport (Blais, Galais, & Bowler, 2014, s. 4). Tento způsob měření může být realizován dvěma způsoby. Prvním z nich je porovnání hodnocení zájmu v různých oblastech (*rating*), druhým z nich je seřazení těchto zájmů (*ranking*). Obě varianty mají své výhody i úskalí. Důležité například je, že ranking neutralizuje předpojatost sociální žádoucnosti, ta totiž často vede k tomu, že respondenti odpovídají, že je všechno zajímavá. Na druhou stranu rating umožňuje lidem vyjádřit, že mají stejný zájem o dvě různé věci, což se může stávat velmi často, a navíc mohou vyjádřit intenzitu svých preferencí. Ani autoři si nejsou jisti ohledně toho, co by mělo být preferováno, ale očekávají, že obojí bude lepším ukazatelem, než standardní měřítko (Blais, Galais & Bowler, 2014, s. 4). Ve svém výzkumu nakonec využili pět oblastí, kterými byli: *politika, sport, náboženství, umění, kultura a věda* (Blais, Galais, & Bowler, 2014, s. 5).

2.2. Měření zájmu o politiku dle Danielle Shani

Dle Shani je zájem o politiku považován za velmi zásadní koncept, který často figuruje jako jedna z nejdůležitějších proměnných například při vysvětlování politických znalostí, politické participaci a mnoha dalších. Stejně tak jako mnoho dalších autorů dodává, že si jen málo autorů všimalo konceptualizace, teoretizace a měření tohoto klíčového pojmu (Shani, 2012, s. 137). Tento článek je pro měření politického zájmu zajímavý zejména v tom, že porovnává znění položených otázek a různé varianty nabízených odpovědí ze dvou studií realizovaných v USA. Toto porovnání nám přiblíží, jaké znění otázek a jaké možnosti odpovědí jsou pro měření politického zájmu nejvhodnější.

V pilotní studii z roku 2006 byly zahrnuty tři nové otázky, jednalo se o: „*Jak moc se zajímáte o informace o tom, co se děje ve vládě a politice?*“. Možné odpovědi: „*velmi, poměrně, mírně, málo, vůbec se nezajímám*“. Dále otázka zabývající se sledováním dění, která zněla: „*Jak pozorně sledujete informace o tom, co se děje ve vládě a politice?*“. Možné odpovědi: „*velmi pozorně, poměrně pozorně, mírně pozorně, málo pozorně, vůbec*“. A poslední: „*Jak často sledujete, co se děje ve vládě a politice?*“ Odpovědi: „*pořád, většinou, asi z poloviny, občas, nikdy*“ (Shani, 2012, s. 137–138).

V tradičním měření zájmu o politiku zněly otázky takto⁵: „*Někteří lidé nevěnují politickým kampaním příliš pozornosti. Jak je to s vámi? Řekli byste, že jste se letos velmi*

⁵ U obou sad otázek se kontrolovalo i jejich pořadí, tedy jak byly otázky pokládány za sebou.

zajímali, trochu zajímali, nebo málo zajímali o politické kampaně? “. Dále otázka zabývající se sledováním dění, která zněla: „Někteří lidé sledují, co se děje ve vládě a veřejných záležitostech většinu času, ať už probíhají volby, nebo ne. Jiní nejsou takto zainteresováni. Řekli byste, že sledujete, co se děje ve vládě a veřejných záležitostech většinu času, někdy, jen občas, nebo skoro vůbec ne?“ (Shani, 2012, s. 138).

Dle autorky první sada otázek přináší několik zlepšení, jedná se například o vhodnější škálu kategorií, kdy si respondent může vybrat z pěti kategorií intenzity zájmu o politiku. Také se tyto otázky zaměřují více na zájem o politiku obecně a nezmiňují například pouze kampaně. Tyto otázky byly záměrně navrženy tak, aby měřily motivaci jednotlivců učit se o politice, což je odlišné od motivace účastnit se politických aktivit. Otázky se tedy snažily zachytit motivy občanů a nikoli nutně jejich chování (Shani, 2012, s. 138–139).

Pokud bychom porovnali průměrný zájem účastníků pilotní studie se zájmem všech respondentů v roce 2004, úroveň zájmu u účastníků pilotní studie je o 0,05 vyšší na škále 0–1. Naopak průměrná úroveň zájmu o kampaně klesla o 0,11 ve srovnání s rokem 2004. To je poměrně blízko klasickému rozdílu osmi procentních bodů mezi úrovněmi zájmu během prezidentských kampaní a v letech mimo prezidentské kampaně⁶. Poměrně zajímavým zjištěním také bylo, že zájem o veřejné záležitosti, který obvykle není výrazně citlivý na volební kontext, v této době vzrostl z 0,64 na 0,72 na škále 0–1. Tato hodnota odpovídala nejvyšší úrovni obecného zájmu o politiku, která byla kdy zaznamenána v rámci American National Election Studies (ANES)⁷, a to v roce 1972. Tehdejší nárůst Shani vysvětluje válkou ve Vietnamu⁸ a Iráku⁹ (Shani, 2012, s. 139–140). V tomto odstavci získáváme pro výzkum dvě důležité informace. První z nich je, že existuje rozdíl mezi obdobími s výraznými volbami a obdobími bez nich a druhým z nich je, že nárůst zájmu může být teoreticky vyvolán závažným celospolečenským tématem, jako jsou například války.

⁶ V průzkumech ANES Time Series.

⁷ ANES je nejdelší časová řada politických dat široce dostupná výzkumníkům. Tato data jsou dostupná z každých prezidentských voleb v USA od vítězství Harryho Trumana v roce 1948 (Stanford Institute for Research in the Social Sciences, n.d.) Cílem ANES je poskytovat vysvětlení volebních výsledků distribucí dat, která podporují testování hypotéz, měří mnoho proměnných a podporují srovnání mezi lidmi, kontexty a časem (ANES, n.d.).

⁸ Doba trvání války 1955 až 1975 (History.com Editors, n.d.).

⁹ Doba trvání konfliktu 2003 až 2011 (Britannica, n.d.).

Významný rozdíl mezi novými a standardními položkami však spočívá hlavně v četnosti, s jakou se určité kategorie zájmu vyskytují mezi respondenty. U klasických otázek je nejvyšší kategorie zájmu, kterou je možné vybrat uváděná více jak 40 % respondentů. U nových položek se však do nejvyšší možné kategorie zařadilo pouze 8 až 16 %. Autorka zde dodává, že způsob, jakým lidé odpovídají na současné otázky, není v souladu s očekávanými vzorci, což by výrazně zneprůjemňovalo pokusy zkoumat skupinu občanů s výrazným zájmem o politiku. Proto navrhuje, aby se v odpovědích nabízelo "*extrémně zajímám*", nebo "*vždy zajímám*" jako nejvyšší body namísto "*velmi zajímání*", nebo "*většinou času*". Naopak alternativy z druhého konce škály, jako "*vůbec nezajímám*", nebo "*nikdy nezajímám*" vedly k prakticky prázdným kategoriím. Z tohoto důvodu Shani navrhuje, aby se zmírnila formulace této poslední kategorie zpět k "*málo zajímání*", nebo "*téměř nikdy nezajímám*" (Shani, 2012, s. 140).

Jedna z častých obav spojených s výsledky zkoumání je také možnost zkreslení výsledků tzv. „*social desirability bias*“¹⁰. Autorka proto navrhuje, aby respondenti měli k dispozici čtyři možnosti odpovědí, které zahrnují například odpovědi typu: „*přemýšlel jsem o volbě, ale nakonec jsem se neúčastnil*“, či „*obvykle volím, ale tentokrát jsem nevolil*“. Domněnkou v tomto ohledu je, že lidem poskytnete možnost přijatelné výmluvy, čímž se sníží problém sociálních tlaků, což bylo i určitými studiemi potvrzeno (Shani, 2012, s. 151).

Ve výsledku však průzkum nepřinesl žádné výrazné důkazy, že nové formulace otázek mají významný dopad na existující soubor otázek. A to zejména ne v očekávaném směru. Výkon jednotlivých otázek při vysvětlování politického učení nebo účasti není statisticky odlišitelný. Kompozit nových otázek vyniká pouze v případě vysvětlení politické účasti. Nicméně pilotní otázky byly navrženy s opačným záměrem, tj. s cílem zlepšit naše porozumění motivaci k učení o politice oproti touze účastnit se politiky (Shani, 2012, s. 149–151).

Skutečnost, že tradiční měření kombinuje jak chování, tak motivaci, se tedy nejeví jako vážný problém, neboť zachycuje stejný základní koncept jako čistě motivující měření testované v pilotní studii z roku 2006. Standardní měření obecného politického zájmu funguje stejně dobře, jako alternativy. Konstruktivní validita nových položek byla dokonce slabší a analýza neprokázala jejich přínos. I přesto však existují určité náznaky, že by položka „*zájem*

¹⁰ K tomuto jevu dochází, když respondenti odpoví na otázky tak, aby pro ostatní vypadali dobře a zatajují své skutečné názory nebo zkušenosti (Nikolopoulou, 2023).

o informace“ mohla lépe fungovat při vysvětlování politické účasti, rozdíly však nebyly statisticky významné. Aspektem, ve kterém však nové otázky představují lepší volbu je jejich distribuce, jelikož přidání více extrémních kategorií na horním konci škály produkuje lepší diferenciaci a lépe identifikuje skupinu velmi zainteresovaných občanů. Proto se zdá, že rozšíření tradičních otázek ANES o další kategorii na vrcholu, která by reflektovala větší zájem o politiku, by mohlo být vhodným směrem (Shani, 2012, s. 152–153).

2.3. Měření expozice médiím dle S. Althause a D. Tewksburyho

Míra hledání, získávání a udržování politických informací je zásadní proměnnou pro porozumění tomu, proč lidé politicky myslí, cítí a jednají. Nicméně toto měření není zcela jednoduchou záležitostí. Politologové se v nedávné době zaměřili spíše na měření ve formě faktických znalostí, vyvstala tedy otázka, zdali jsou tradiční metody měření expozice médiím stále relevantní. Autoři článku v tomto ohledu argumentují, že je stále důležité klást otázky zabývající se procesem získávání informací, jelikož strategie zaměřena pouze na faktické znalostní otázky je pravděpodobně neplatná vzhledem k delšímu časovému období. Důvodem jsou zejména změny v politickém prostředí a také změny ve společnosti. Proto autoři navrhuji rozšíření sady měřítek mediální expozice, aby výzkumníci lépe porozuměli dané tématice (Althaus & Tewksbury, 2012, s. 158).

Problém s měřením mediální expozice je, že je považován za nespolehlivý, jelikož nadhodnocuje skutečné používání médií. Navíc se zdá, že například index faktických politických znalostí funguje lépe v oblasti tohoto měření (Althaus & Tewksbury, 2012, s. 158). Je však důležité rozdělit mezi přijatými zprávami a zapamatovanými zprávami. Pokud totiž měříme politické znalosti, měříme pouze druhý z těchto dvou konceptů. Měření založená na znalostech testují to, zda si respondent dokáže vybavit správná fakta o politice. Tento přístup však přehlíží významnou část populace, která aktualizuje své postoje, názory, hodnoty, preference a pocity hned po vystavení se novým informacím. Reálná expozice informací je tedy v populaci značně rozšířenější než dle průzkumů zaměřujících se pouze na faktické znalosti. Dalším problémem je budoucí výpovědní hodnota těchto průzkumů. Pokud měříme znalosti pro konkrétní rok, je výzkum založený na znalostních otázkách dobrou volbou, nicméně pokud se snažíme vytvořit například standardní míru znalostí, jenž může být použita i za 10 či 20 let,

volba těchto otázek již není nejvhodnější možností (Althaus & Tewksbury, 2012, s. 159). Nemělo by se také zapomínat na měnící se mediální prostředí. V dnešní době existuje stále více médií a výsledkem toho je, že jsou publika velmi silně segmentována do různých ideologických linií. Z tohoto důvodu by se dalo navrhnout, že měření mediální expozice není nejvhodnější volbou a vhodnějším způsobem by bylo obrátit se na měření politických znalostí. Autoři však toto počinání označují za chybu, jelikož se domnívají, že měření politických znalostí je artefaktem homogenního mediálního systému, jelikož v předchozích letech byl obsah mnohem více sourodý napříč médii. Autoři tedy očekávají, že obecně politické znalosti se v budoucnu stanou stále méně spolehlivým měřítkem (Althaus & Tewksbury, 2012, s. 159–160). Článek také kritizuje, že existuje silný důraz na noviny a televizní pořady, ale nezaměřuje se například na internet a další netradiční zdroje informací¹¹ (Althaus & Tewksbury, 2012, s. 160).

Aby autoři vykompenzovali nedostatky, navrhli měření orientované na četnost expozice médiím a počet médií omezili na čtyři hlavní kanály, což je televize, noviny, internet a rozhlas. Tento přístup, který se zaměřuje na kanály dobře udržuje konceptuální jasnost. Autoři se tedy ptají pouze na strávený čas sledováním zpráv skrze celou sadu standardních kanálů.¹² Cílem je zachytit rozsah času, jenž lidé tráví získáváním informací (Althaus & Tewksbury, 2012, s. 161–162). Autory hlavně zajímalo, zda zachycení expozice zpráv přes rozšířený rozsah kanálů poskytne další vysvětlení standardním modelům politických postojů a chování (Althaus & Tewksbury, 2012, s. 162).

Hlavní podstatou argumentu proti měření mediální expozice je, že politické znalosti jsou efektivnějším prediktorem povědomí o aktuálních událostech. Nicméně autoři se snažili testovat, zda měření expozice zprávám přidává vysvětlující síle, která přesahuje politické znalosti při predikci dalších politicky relevantních proměnných. Autoři postupovali tak, že analyzovali, jak expozice různým zpravodajským médiím může ovlivňovat politické postoje a chování, a to s přihlédnutím k úrovni znalostí, stranické identifikaci a demografickým charakteristikám (Althaus & Tewksbury, 2012, s. 162–163).

Výsledky regresního modelu autorů však disponují relativně nízkými hodnotami R-kvadrátu, což dokládá, že expozice médiím je spíše ovlivněna jinými faktory než těmi, které byly zohledněny v analýze. Na druhou stranu výsledky ukazují některé vzory, jako například

¹¹ Jejich studie je z roku 2012, v dnešní době se již situace zlepšila.

¹² Zahrnuty byly i otázky z ANES o společenské diskusi o politice.

rozdíly mezi pohlavím ve využívání internetových zpravodajských zdrojů a vztah mezi politickými znalostmi a expozicí k různým médiím (Althaus & Tewksbury, 2012, s. 163). Tato zjištění naznačují, že jak jsou lidé vystaveni jednotlivým zpravodajským médiím, není ovlivněno pouze jejich politickými znalostmi, demografickými charakteristikami nebo politickou příslušností. Každé médium totiž přitahuje relativně odlišné publikum, ačkoliv přesné důvody této odlišnosti zůstávají nejasné (Althaus & Tewksbury, 2012, s. 165). Dalším zajímavým zjištěním je, že pozornost ke zprávám o kampani je pozitivně spojena s využíváním internetových zpráv a televizních zpráv, nikoli však s čtením novin či poslechem rozhlasu. Četnost politických diskusí je pozitivně spojena se vším, krom čtením novin, naopak nejsilnější vazby má s využíváním internetu a rozhlasu. Lidé, kteří více sledují televizní zprávy mají tendenci vidět menší rozdíly mezi postoji prezidentských kandidátů a stranami. Lidé, kteří naopak čerpají více z rozhlasových zpráv mají tendenci vnímat větší rozdíly (Althaus & Tewksbury, 2012, s. 166). Čtení novin bylo nejsilnějším prediktorem v hlasování v roce 2006 a výsledky naznačují, že zdroje expozice zprávám mají význam pro řadu politických chování a vnímání a tím přidávají vysvětlující sílu nad rámec poskytnutý politickými znalostmi, stranickou příslušností, extrémismem, vzděláním, rasou a pohlavím. Obecně má však expozice různým médiím různé dopady na různé věci, a to i poté, co jsou zohledněny kontrolní proměnné (Althaus & Tewksbury, 2012, s. 166–169).

V závěru své studie autoři do budoucna doporučují, aby se pokračovalo v používání otázek, které mají samo hlásící charakter společně s otázkami zaměřujícími se na politické znalosti. Politické znalosti jsou spolehlivým prediktorem politického chování a vnímání. Otázky zabývající se využíváním médií poskytují dodatečné informace pro lepší porozumění těmto chováním a vnímáním. Rovněž by do studií měly být zahrnuty i internetové a rozhlasové zdroje. Autoři také doporučují, aby se věnovala pozornost mezilidské komunikaci, tak i expozici médiím a že by tyto otázky měly mít stejná měřítka, jelikož spolu vzájemně integrují. Posledním doporučením autorů je spojení této expozice s otázkami hodnotícími pozornost ke zprávám z kampaní. Proměnné kombinující pozornost s expozicí mohou zlepšit sílu modelů v předpovídání účinků zpráv. Kombinace expozice a pozornosti tedy může lépe předpovídat obecné politické znalosti, než expozice sama o sobě (Althaus & Tewksbury, 2012, s. 170). Autoři dále doporučují, aby se měřilo i to, jak respondenti preferují důležitost různých zpravodajských médií. Tato otázka je důležitá zejména vzhledem k tomu, že mediální prostor je velmi přeplněný. Autoři dokonce navrhují možnost otevřené odpovědi, která by zahrnovala hlavní zdroj politických zpráv, a to ještě před dotazy ohledně expozice médiím. Cílem by

v tomto ohledu nebyla kvantifikace, ale zaznamenání nejdůležitějších zdrojů (Althaus & Tewksbury, 2012, s. 171). Výsledná baterie otázek by také mohla být doplněna o otázky týkající se expozice místním zpravodajským vysíláním v různou dobu dne (Althaus & Tewksbury, 2012, s. 172). V minulosti tedy byly politické znalosti mnohdy považovány za hlavní faktor předpovídající chování a názory lidí v politických otázkách. Nicméně s rychlým vývojem médií a technologií je důležité brát v úvahu také expozice k různým zdrojům zpravodajství, jelikož i ty ovlivňují vnímání a chování lidí. Nelze tedy spoléhat pouze na politické znalosti jako na nejsilnějšího předpověditele a je nutné se adaptovat na měnící se mediální prostředí (Althaus & Tewksbury, 2012, s. 172–173).

2.4. Měření zájmu o politiku dle George Riddla

Množství definic konceptu se také promítlo do širokého spektra možných měření politického zájmu. Ve výsledku zde však nejsou zásadní rozdíly v tom, na co se ptáme. Nejčastěji se opakuje klasická otázka, která se ptá respondentů na jejich úroveň politického zájmu na Likertově stupnici¹³, kde jsou kategorie od málo zajímám až po velmi zajímám. Vědci také při sestavování modelů zahrnují proměnné, které můžeme označit za kontrolní, jedná se o věk, pohlaví, rasa, vzdělání, příjem a další (Riddle, 2016, s. 26–27).

V USA je jednou z nejznámějších společností zabývajících se průzkumem a měřením zájmu o veřejné záležitosti ANES, která vznikla v roce 1952. V prvních letech zněla otázka: „*Rádi bychom věděli, jak moc věnujete pozornost tomu, co se děje obecně v politice.*“ a „*V období, kdy nejsou žádné významné volební kampaně, jak moc byste řekl/a, že sledujete politiku?*“. Na výběr byly možnosti jako: „*velmi pozorně sleduji politiku, docela pozorně, příliš ne*“. Následně byla tato otázka upravena na: „*Nějací lidé sledují, co se děje ve vládě a veřejných záležitostech, ať už probíhají volby či ne. Nějací občané zase zájem nemají. Řekl byste, že sledujete, co se děje většinu času, někdy, jen občas, nebo skoro vůbec?*“ Tyto otázky jsou stále používány pro sběr dat v rámci této studie (Riddle, 2016, s. 27–28).

¹³ „*Likertova stupnice je hodnotící stupnice používaná k měření názorů, postojů nebo chování. Skládá se z výroku nebo otázky, po nichž následuje řada pěti nebo sedmi odpovědí. Respondenti si vyberou možnost, která nejlépe odpovídá tomu, jak se cítí.*“ (Bhandari, Nikolopoulou, 2023).

V USA také měřil zájem o politiku průzkum General Social Survey, který se konal každoročně od roku 1972 do roku 1994 a následně každý půl rok. Co se týká formulace otázky ohledně zájmu o politiku, původně byl použit stejný prvek jako ANES. Postupným vývojem se však průzkum dostal k otázce: „*Jak moc se osobně zajímáte o politiku a národní záležitosti?*“. A možné odpovědi byly: „*velmi zajímám, docela se zajímám, trochu se zajímám, vůbec se nezajímám*“. Současná formulace však zní takto: „*Jak moc byste řekl/a, že se osobně zajímáte o politiku?*“, odpovědi: „*velmi, docela, příliš ne, vůbec ne*“. Stejně tak se ptá i Pew Research Center, jejichž otázka zní: „*Řekl/a byste, že sledujete to, co se děje ve vládě a veřejných záležitostech většinu času, někdy, jen občas, nebo skoro vůbec?*“ (Riddle, 2016, s. 28). Následně Pew Research Center provedlo experiment s formulací otázky, kdy polovině respondentů položilo klasickou otázku a druhé polovině položili otázku: „*Někteří lidé sledují, co se děje ve vládě a veřejných záležitostech většinu času, ať už probíhají volby či ne. Jiné to tolik nezajímá. Řekl/a byste, že sledujete to, co se děje ve vládě a veřejných záležitostech většinu času, někdy, jen občas, či skoro vůbec?*“. Tento experiment však neprokázal žádné významné rozdíly, proto Pew Research Center přešel k jednodušší formulaci. Zajímavostí jejich výzkumů je to, že mají otázku týkající se zájmu směřovanou k devíti tématům, kterými jsou zdraví, politika, věda, náboženství, sport, komunitní události, zábava, byznys a umění. Respondenti v rámci této otázky mají ohodnotit tři nejzajímavější témata (Riddle, 2016, s. 29).

Ve výsledku se tedy v rámci ANES a Pew Research Center měří koncept zájmu skrze optiku pozornosti k politickým událostem a záležitostem. General Social Survey naopak provádí subjektivnější hodnocení zájmu jednotlivce o politiku (Riddle, 2016, s. 29).

Stejný pokus jako Pew Research Center udělal i ANES v roce 2006, kdy testoval tři nové proměnné politického zájmu s cílem zjistit, zda by mohl být nalezen lepší způsob měření. Výsledkem analýzy však nebylo zjištěno, že by nová měřítka přinášela lepší výsledky než ta stará. Tato studie je ostatně rozebrána již výše a její autorkou je Danielle Shani. Závěrem tedy lze konstatovat, že ačkoli je politický zájem teoreticky bohatý, standardní a univerzální položky dostatečně měří obecnou motivaci. Dalším teoretickým zjištěním této studie může být i to, že nižší korelace mezi některými novými položkami a testovacími proměnnými se ve skutečnosti více blíží realitě, kterou právě starší nástroje nebyly schopny zachytit (Riddle, 2016, s. 30).

Co se týká porovnání otázek, které hodnotí zájem respondentů v různých oblastech a otázek, které žádají respondenty, aby seřadili různé zájmy dle priority, bylo zjištěno, že relativní míry politického zájmu nepřinášejí výrazně lepší výsledky než ty absolutní.

Zajímavým zjištěním vzhledem k měření zájmu o politiku je také to, že hraje roli pořadí, ve kterém se na zájem o politiku ptáme spolu s dalšími otázkami. Úroveň zájmu o politiku se totiž může měnit v závislosti na tom, zda byla tato otázka položena před, nebo po obtížné znalostní otázce. Respondenti, kteří byli nejdříve dotázáni na úroveň zájmu o politiku vykazovali vyšší úroveň zájmu, jak ti, kteří byli dotázáni po složité otázce. To stejné platilo i v kombinaci otázek volební účasti a politického zájmu (Riddle, 2016, s. 31). Toto zjištění nasvědčuje tomu, že lidé odpovídají dle toho, co mají na mysli a že subjektivní hodnocení zájmu o politiku je nestálé a citlivé na kontext hodnocení (Riddle, 2016, s. 31–32). Někteří autoři se zase snažili měřit politický zájem dle indexu, do kterého například zahrnuli subjektivní prohlášení o zájmu, míru pozorovaného zájmu, čtení o politice v novinách, diskuse o politice s přáteli, účast na politických setkáváních a identifikaci se stranou (Riddle, 2016, s. 32). Zajímavostí tohoto měření je, že obsahuje i pozorovací složku, tedy to, jak si dotazující všiml úrovně zapojení účastníka (Riddle, 2016, s. 32). Po zohlednění této analýzy a jejich výsledků můžeme říci, že index či škála je spolehlivější a také validnější v měření politického zájmu ve srovnání s tradičním jednoúrovňovým měřením politického zájmu. Jedna položka měření je tedy příliš hrubý nástroj k měření tak složitého konceptu (Riddle, 2016, s. 32–33). Důležité je však mít na paměti, že operační měřítko je pouze tak dobré, jako položky, ze kterých je index vytvořen. Rovněž při měření politického zájmu existuje také paradox specifičnosti, kdy obecná položka o zájmu může být natolik široká, že ve výsledku zamlžuje motivace, které měří. Naopak více specifikované měření může zase příliš omezit měřítko a vyloučit platné motivace. Například položky o politickém zájmu sledující sledování a pozornost mohou zkreslit výsledky. Mohou být například vyřazeni ti, kteří se o politiku zajímají z povinnosti, ale nezajímají se o ni v takové míře, jako ti, kteří mají osobní zájem o politiku. Stejně tak mohou být vyřazeni respondenti, kteří nejsou aktivní ve sledování událostí, ale mají zájem o politiku z důvodu občanské povinnosti. Také mohou být přehlédnuti ti jedinci, kteří politická témata vnímají jako nepříjemné, ale chápou jeho důležitost (Riddle, 2016, s. 33–34).

Jeho studie došla k závěru, že faktory, jež podporují zájem u masového publika jsou velmi různorodé, a proto je široké měřítko vhodnou metodou pro měření těchto motivací. Autor rovněž souhlasí s definicí zájmu jako vnitřní motivace. Tradiční položka zkoumání širšího pohledu na politický zájem se osvědčila stejně dobře jako složitější míry, avšak se sníženou vysvětlující silou (Riddle, 2016, s. 78–79).

2.5. Měření zájmu o politiku dle C. Shaplanda

Shapland se ve své práci zaměřil na měření zájmu o politiku napříč státy, což můžeme považovat za určitou odchylku od dosavadně probraných autorů, kteří se zaměřovali především na zájem o politiku na individuální úrovni. Ve své práci se autor snažil odhalit, jaké rozdíly existují mezi státy v zájmu o politiku a identifikovat možné proměnné, které tento zájem o politiku ovlivňují (Shapland, 2015, s. 5).

Zájem o politiku je takřka nezbytný pro pochopení politických informací a rovněž pro přijímání racionálních politických rozhodnutí (Shapland, 2015, s. 7–8). Zájem také přispívá k politické efektivitě, kterou můžeme chápat jako určitý pocit, že individuální jednání v politice může mít vliv na celkový politický proces (Shapland, 2015, s. 9). Tato efektivita by se dále dala rozdělit na dva typy. Prvním z nich je vnitřní, který reflektuje osobní pocit jednotlivce, jak on sám ovlivňuje politický systém. A druhým typem je vnější efektivita, která souvisí s tím, jak občané vnímají, do jaké míry se elity řídí jejich názory (Shapland, 2015, s. 9–10). Vnější efektivita je pravděpodobně ovlivňována proměnnými jako svoboda tisku, úroveň korupce, HDP a politickým systémem. Vnitřní efektivita naopak souvisí s individuální úrovní a proměnnými jako je vzdělání, zájem o politiku, příjem a sociální status (Shapland, 2015, s. 10).

Výzkumy, které zkoumají, proč se lidé zajímají o politiku a proč je v zájmu o politiku rozdíl napříč státy, jsou poměrně vzácné (Shapland, 2015, s. 11–12). Nicméně Irene Martin je výjimkou, jelikož se tímto výzkumem zabývala. Konkrétně se jednalo o Španělsko a Řecko. Na základě jejích zjištění identifikovala tři důvody rozdílného zájmu o politiku: *historické dědictví*, tedy vývoj kultury. Dále *klíčové okamžiky*, což jsou události odehrávající se během života. A poslední proměnnou byla *každodenní politika*, která se zaměřuje na stále se měnící stranickou politiku. Martin argumentuje, že čím více rozdílů občané vidí mezi stranami, tím více budou mít zájem o politiku (Martin, 2003 in Shapland, 2015, s. 13). Nicméně obecně bychom politický zájem měli považovat spíše za stabilní jev (Shapland, 2015, s. 13).

Proměnné, jaké dle autora mají vliv na politický zájem v zemi jsou: *úroveň korupce, nerovnost bohatství, skóre demokracie, skóre svobody tisku, individuální příjem, internet, infrastruktura a vzdělání*. Korupce je předmětem řady studií a její negativní ekonomické účinky jsou dobře zdokumentovány. Řadí se mezi ně například snížení počtu investic, snížení důvěry ve státní úředníky a zvyšující se úroveň kriminality (Shapland, 2015, s. 16). Korupce může

účast na politickém dění zvyšovat i snižovat. Jedním z důvodů, proč korupce zvyšuje účast je předpoklad, že pokud politik bude déle setrvávat ve funkci, získá více výhod, a proto vynakládá více peněz na kampaně, což mobilizuje voliče. Dalším důvodem, proč korupce může vést k vyšší účasti je to, že lidé chtějí novou „čistou“ vládu. Na druhou stranu argumenty, které říkají, že korupce snižuje účast jsou například to, že korupce vede k cynismu, nedůvěře a apatii voličů (Shapland, 2015, s. 19). Rovněž nerovnost příjmů v populaci ovlivňuje to, jak je jedinec spokojen s demokracií a jsou také spojeny s nižší úrovní volební účasti. Autorka tedy předpokládá, že čím chudší je oblast, tím bude menší zájem o politiku v zemi (Shapland, 2015, s. 21). Další zajímavou proměnnou je úroveň demokracie. Autorka v tomto ohledu přichází s předpokladem, že vyšší úrovně demokracie vedou k vyšším úrovním politického zájmu (Shapland, 2015, s. 22). Další hypotézou autorky je, že země s větším podílem městské populace budou mít vyšší úrovně politického zájmu. Logika této hypotéz spočívá v tom, že městské populace jsou více vystaveny informacím, jak lidé na venkově (Shapland, 2015, s. 23).

Tato práce nám posloužila jako určitá inspirace, jelikož se zaměřuje na komparaci států a nikoli pouze na individuální úroveň. Stejně tak je zajímavý výběr nezávislých proměnných, které by mohli mít vliv na úroveň zájmu o politiku v zemi. Konkrétně se jedná o proměnné jako *úroveň korupce, nerovnost bohatství, skóre demokracie, skóre svobody tisku, individuální příjem, internet, infrastruktura a vzdělání*.

2.6. Měření zájmu o politiku dle Marcuse Priora

Prior ve své knize zmiňuje pro naši práci důležitou věc, a to, jak se lidé, kteří se o politiku zajímají, chovají. Tato věc je pro náš výzkum velmi důležitá, jelikož nám umožní správné vybrání indikátorů, díky kterým můžeme zájem o politiku změřit.

Prvním rysem chování je, že lidé, kteří jeví politický zájem budou častěji vyhledávat informace o politice. Dalším rysem občanů s politickým zájmem v řadě studií je, že mají o politice větší znalosti. A stejně tak je zaznamenaným chováním u osob se zájmem o politiku to, že se budou s větší pravděpodobností identifikovat s určitou politickou stranou, budou zastávat politické názory a preferovat jednoho kandidáta před druhým. Můžeme tedy pozorovat, že spojení mezi politickým zájmem a politickou participací je empiricky silné. V tomto ohledu nás tedy nepřekvapí zjištění, že lidé se zájmem o politiku se mnohem častěji účastní voleb, politických setkání, častěji darují peníze na kampaně a více se zapojují do bojkotů a dalších politických aktivit (Prior, 2018, s. 6).

Většina výzkumu zájmu a účasti na politice je založena na zprávách o účasti respondentů. Je zde však nebezpečí toho, že lidé mohou jen předstírat, že se o politiku zajímají a že jsou do ní nějakým způsobem zapojeni. Existuje zde tedy také částečně falešná korelace mezi zájmem o politiku a politickou účastí. Lidé se zájmem o politiku totiž častěji odpoví, že hlasovali, ačkoli se ve skutečnosti hlasování zdrželi. Dále hraje roli schopnost odpovědět na otázky ohledně politických znalostí, kdy lidé, kteří se o politiku zajímají, mají logicky vyšší míru správných odpovědí. Toto výsledné číslo již nelze tak lehce obelhat. Vliv má také to, jestli mají respondenti na odpověď čas, či na ní musí odpovědět okamžitě. Okamžitá forma odpovědi bude spíše reflektovat politické znalosti a s tím spojený politický zájem. Samozřejmě však tyto dotazy nemůžeme brát jako jednoznačně směrodatné, nicméně pokud respondent zná správnou odpověď, svědčí to o tom, že dané informace má zjištěny. Problémem ale je, že respondenti se ne vždy dostatečně snaží, aby odpověděli správně (Prior, 2018, s. 7).

Dalším tématem, které je vzhledem k politickému zájmu důležité zodpovědět je, zdali politický zájem nesouvisí pouze s tím, že dotazovaný je občanem a tím pádem se účastní voleb. Marcus Prior dodává, že volební účast a politické znalosti v období voleb se dají předpovídat právě politickým zájmem na začátku kampaně, tak i nárůstem zájmu v jejím průběhu (Prior, 2018, s. 8–9). Ve výsledku tedy můžeme říct, že růst politického zájmu povede i k nárůstu „dobrých občanských vlastností“.

Zájem o politiku je také označován za nejlepší prediktor politického chování. Více zainteresovaných občanů ví více o politice, tím pádem i systematictěji přemýšlí, více se účastní voleb a celkově se více účastní politického procesu i dalšími způsoby. Existuje zde tedy silný vztah mezi politickým zájmem a těmito výsledky. Přítomen je zde i kauzální dopad, nicméně již poněkud slabší (Prior, 2018, s. 9). Vzhledem k participaci je také otázkou, zdali občan, který se stěží donutí jít k volbám, skutečně o politiku zajímá (Prior, 2018, 10). Při dotazování je také třeba brát v potaz, že nějací respondenti, kteří například uvedli, že se zajímají o politiku, ale ve skutečnosti u voleb nebyli, mohou v průzkumu ohlásit účast, aby vypadali lépe. Proto je vhodné, aby se tyto otázky objevily v různých rozhovorech. Rovněž je třeba zmírnit, že zájem o politiku není jedinou příčinou angažovanosti. Lidé mohou cítit například povinnost jít hlasovat z důvodu občanských povinností, někdo se pouze identifikuje s danou stranou a nějací občané se mohou účastnit voleb s cílem určitého vlastního užitku. Tyto vztahy jsou však oboustranné a občanská povinnost může také posílit politický zájem (Prior, 2018, s. 9).

Měření zájmu o politiku se realizuje celou řadou otázek a tyto otázky se mezi sebou často lehce liší. Prior však říká, že tyto drobné rozdíly ve formulaci jsou zanedbatelné. Lidé sice rozlišují mezi různými oblastmi politiky, ale politické otázky jsou většinou chápány jako jedna obecná oblast (Prior, 2018, s. 41). Hlášený politický zájem by tedy měl odpovídat skutečnému politickému zájmu, jelikož samo-hlášení týkající se zájmu o politiku nebývá ovlivněno sociálními tlaky (Prior, 2018, s. 41–42). Toto hlášení politického zájmu ale bývá nižší, pokud této otázce předcházela série obtížných znalostních otázek týkající se politiky, a to zejména u respondentů, kteří nebyli schopni správně odpovědět. Výzkumníci by tedy měli být opatrní, aby před otázkou o zájmu o politiku neovlivnili efektivitu výzkumu špatně zvolenými otázkami (Prior, 2018, s. 43). Roli hraje také pořadí otázek. Pokud se přehodily varianty od nejvyšší po nejnižší, podíl respondentů vybírajících nejvyšší kategorii vzrostl pro všechny otázky. Prior tedy dochází v tomto ohledu k závěru, že ptát se na obecný politický zájem různými způsoby nedělá větší rozdíl, jak pouhá změna pořadí odpovědí pro stejnou otázku (Prior, 2018, s. 46).

Při měření zájmu o politiku je také důležité mít na paměti, že otázky typu „*sledujete, co se děje v politice a veřejných záležitostech*“ jsou poněkud problematické, jelikož sledují určitý typ chování a zároveň politický zájem, což je naopak motivace (Prior, 2018, s. 47). Nicméně ve výsledku mají reporty zájmu o politiku; zájmu o informace ve vládě; zájmu o informace v politice a zájmu o veřejné záležitosti, velmi podobné distribuce a jsou vzájemně silně korelovány (Prior, 2018, s. 50). Analytické metody tedy naznačují, že zájem o různé politické oblasti je velmi úzce spojen a jedna společná složka dokáže zachytit většinu variability v zájmu o politiku. Rozdílné znění otázky by tedy nemělo hrát zásadní roli (Prior, 2018, s. 52). Nyní však vyvstává otázka, zdali je politický zájem to stejné jako zájem o zprávy. Zde je však nutno mít na paměti, že zprávy jsou výrazně širší pojem a nezaměřují se pouze na politiku, ale i na jiné oblasti jako sport, celebrity atd. (Prior, 2018, s. 52). V tomto ohledu by měl politický zájem korelovat se zájmem o zprávy do té míry, do jaké daný formát zprávy zahrnuje politiku a veřejné dění (Prior, 2018, s. 53). Ve stručnosti se tedy dá říci, že občané s nízkým politickým zájmem nejsou příliš nadšeni ze zpráv o politice, ale mohou stále rádi sledovat zprávy jako celek (Prior, 2018, s. 54).

Kniha Marcuse Priora nám rovněž posloužila jako vodítko pro vybrání proměnných, které by mohly souviset se zájmem o politiku a určitým způsobem jej ovlivňovat. Konkrétně se jedná o pohlaví, věk, vzdělání, náboženství, ekonomické podmínky a spokojenost se životem.

2.7. Měření zájmu o politiku dle CVVM

Na závěr této kapitoly dodáváme jen velmi stručný přehled toho, co ovlivňuje úroveň zájmu o politiku na základě výzkumu CVVM. Tento průzkum byl proveden v únoru roku 2020 a ptal se na zájem ve čtyřech úrovních politiky – obecné, v naší zemi, v Evropské unii, ve světě. Nerozebíráme zde znění otázek, jelikož tento rozbor bude proveden v následující kapitole.

Co se týká výsledků, úrovně zájmu lze vysvětlit ve světle sociodemografických charakteristik respondentů. Obecně můžeme říci, že muži se zajímají o politiku více jak ženy. Nejstarší generace se zajímá o politiku více jak věková skupina 20–29 let. Lidé s vyšším vzděláním vykazují rovněž větší zájem o politiku, než lidé se vzděláním nižším. Dále lidé s vyšší životní úrovní se více zajímají o politiku, jak lidé se špatnou životní úrovní. A roli hraje také pravolevá škála respondenta. Co se týká evropské a světové úrovně, je trend zájmu poměrně kolísavý, to by se dalo přisoudit různým událostem celosvětového významu. (Hanzlová, 2020, s. 2).

3. Výběr vhodného datového souboru

Před analýzou politického zájmu v krajích České republiky jsme si museli nejprve položit dvě otázky. První otázkou bylo, z jakého datového souboru při měření politického zájmu vycházet. A druhá otázka se zabývala tím, jaké indikátory pro měření politického zájmu zvolit. Ačkoli se jednalo o dvě otázky, ve své podstatě byly velmi úzce propojeny.

Co se týká datových sad, nabízela se různorodá nabídka možností. Příkladem může být World Value Survey z roku 2022, European Social Survey z roku 2020, Comparative Study of Electoral Systems z roku 2021 nebo data Naše společnost, jež provádí průzkumy v intervalech cca měsíce až dvou. V následující kapitole se tedy krátce pokusíme přiblížit tyto datové soubory a zaměříme se na jejich výhody a nevýhody vzhledem k měření politického zájmu.

3.1. Datový soubor World Value Survey

World Value Survey (WVS) je mezinárodní výzkumný program, který se zaměřuje na sociální, politické, ekonomické, náboženské a kulturní hodnoty lidí ve světě. Projekt vznikl v roce 1981 a jeho zakladatelem je Ronald Inglehart z univerzity v Michiganu. Tento průzkum nyní analyzuje více jak 120 světových společností, ve kterých provádí srovnávací sociální průzkum každých 5 let. V současné době by se WVS dala považovat za největší nekomerční mezinárodní empirický časový průzkum (World Value Survey, n.d.).

Vzhledem k našemu měření je v tomto průzkumu zachyceno několik otázek, jež by se dalo využít v měření politického zájmu. Jako první zde máme všeobecnou univerzální otázku: „*Jak moc se zajímáte o politiku?*“ (Haerpfer, et al., 2022-a) a čtyři možnosti odpovědí, které zní: „*velmi se zajímám, poměrně se zajímám, příliš se nezajímám, vůbec se nezajímám*“ (Haerpfer, et al., 2022-a). Již tuto otázku můžeme považovat za dostatečnou, a to i přes teoretickou bohatost konceptu politického zájmu (Riddle, 2016, s. 30).

Průzkum se však neomezuje pouze na toto jednoduché měření a přidává i další otázky zabývající se zájmem. Další otázkou je „*Když jste se svými přáteli, diskutujete politiku často, občas, nebo nikdy?*“ (Haerpfer, et al., 2022-a).

Další sadou otázek, které již přímo nezmiňují politiku, ale spíše se zabývají tím, odkud lidé zjišťují, co se děje v zemi jsou: *„Lidé se dozvídají, co se děje v této zemi a ve světě z různých zdrojů. U každého z následujících zdrojů uveďte, zda jej používáte k získávání informací denně, týdně, měsíčně, méně než měsíčně, nebo nikdy: Denní tisk / Televizní zprávy / Rozhlasové zprávy / Mobilní telefon / E-mail / Internet / Sociální média / Povídání s přáteli nebo kolegy“* (Haerpfer, et al., 2022-a). Prior v tomto ohledu říká, že zájem o politiku a sledování politických událostí spolu souvisí a je mezi nimi pozorovatelná korelace (Prior, 2018, s. 47). Otázkou však je, zdali není problém v tom, že v těchto otázkách není explicitně zmíněna politika či veřejné dění. Na druhou stranu dle Riddla je zájem o politiku spojen s pocity zvědavosti, obav a rovněž také s projevy chování jako je sledování zpráv a získávání informací (Riddle, 2016, s.78–79).

Další sada otázek související s naším konceptem se týkala participace. Tyto otázky zněly takto: *„Přečtu vám několik různých forem politických akcí, které mohou lidé podniknout, a rád bych, abyste mi pro každou z nich řekli, zda jste některou z těchto věcí udělal/a, zda byste ji teoreticky udělal/a, nebo nikdy neudělal/a: Podepsat petici / Připojit se k bojkotům / Účastnit se pokojných demonstrací / Připojit se ke stávkám“* (Haerpfer, et al., 2022-a). A další sada otázek, rovněž týkající se participace zněla: *„A co tyto formy politického jednání a sociálního aktivismu, které mohou lidé udělat? U každého z nich mi prosím řekněte, zda jste udělal/a některou z těchto věcí, teoreticky byste ji udělal/a, nebo nikdy neudělal/a: Darovat prostředky skupině nebo kampani / Kontaktovat vládního úředníka / Povzbudit ostatní k nějaké politické akci / Povzbudit ostatních k hlasování“* (Haerpfer, et al., 2022-a). Výhodou průzkumu je, že reflektuje i v dnešní době velmi rozšířenou online sféru, jelikož byly také zohledněny formy internetové participace: *„Přečtu vám některé další formy politických akcí, které mohou lidé podniknout pomocí internetu a nástrojů sociálních médií, jako je Facebook, Twitter atd., a rád bych, abyste mi pro každou z nich řekli, zda jste něco z toho udělal/a, teoreticky udělal/a, nebo byste to nikdy za žádných okolností neudělal/a: Vyhledávání informací o politice a politickém dění / Podepisování elektronické petice / Povzbuzování ostatních lidí k jakékoli formě politické akce / Organizování politických aktivit, akcí, protestů“* (Haerpfer, et al., 2022-a). U všech těchto otázek respondent mohl odpovědět: *„udělal/a, klidně bych to udělal/a, nikdy bych to neudělal/a, nevím“* (Haerpfer, et al., 2022-a). Poslední dvě otázky související s participací se dotazovaných ptaly, zda volili v národních a lokálních volbách. Respondenti mohli odpovědět: *„vždy, obvykle ano, nikdy, nemám volební právo“* (Haerpfer, et al., 2022-a). Důležitost otázek zabývajících se různými typy participace podporuje i názor Pippy Norris, která říká, že se často

mluví o obavě ohledně klesající úrovně politické účasti, ale zapomíná se na nové způsoby, kterými se lidé účastní politiky a veřejných záležitostí. Jako příklad uvádí environmentální aktivity, protesty a další (Norris, 2002, s. 2).

Zajímavým prvkem v tomto průzkumu bylo také to, že zahrnoval otázky zabývající se důležitostmi různých aspektů respondenta v jeho životě. Otázka konkrétně zněla: „*U každého z následujících aspektů uveďte, jak důležitý je ve vašem životě. Řekl/a byste, že je velmi důležitý, spíše důležitý, ne příliš důležitý, nebo vůbec nedůležitý: rodina / přátelé / volný čas / **politika** / práce / náboženství / slušné chování / nezávislost...*“ (Haerpfer, et al., 2022-a). Zde by tedy výzkumník mohl porovnat, jak respondent hodnotí důležitost politiky v porovnání s ostatními aspekty života, což rovněž přináší vzhledem k našemu výzkumu důležité informace o politickém zájmu respondentů. Tato metoda se konkrétně nazývá „*rating*“ a měla by zmírnit vliv problému souvisejícího s působením okolních tlaků, které mohou ovlivnit sebehodnocení politického zájmu (Blais, Galais, & Bowler, 2014, s. 3–4).

Další otázky, kterými soubor rozšiřuje možnost měření politického zájmu, jsou vědomostní otázky, na které má dotazovaný odpovědět. Tyto otázky, ačkoli souvisí s politikou, se však zaměřovaly spíše na mezinárodní organizace. Je proto důležité být si tohoto limitu vědom. Konkrétně se jednalo o tyto tři otázky, které zněly: „*Zde je několik otázek týkajících se mezinárodních organizací. Mnoho lidí nezná odpovědi na tyto otázky, ale pokud je znáte odpovězte. Pět zemí má stálá místa v Radě bezpečnosti OSN. Která z následujících zemí není členem? / Kde se nachází sídlo Mezinárodního měnového fondu (MMF)? / Kterým z následujících problémů se organizace Amnesty International zabývá?*“ (Haerpfer, et al., 2022-a).

Podstatnými otázkami byly také otázky zaměřující se na členství v různých dobrovolných organizacích. Těchto organizací byla uvedena celá řada, avšak pro ilustraci zde uvádíme několik z nich: „*Nyní Vám přečtu seznam organizací, pro každou z nich mi řekněte, zda jste člen, aktivní člen, neaktivní člen, nebo nečlen? Politická strana / Odbory / Environmentální organizace / ...*“ (Haerpfer, et al., 2022-a). Například Marcus Prior již v úvodu své knihy zmiňuje, že lidé, kteří se začnou angažovat v jakékoli samosprávě, se více zajímají o politiku (Prior, 2018, s. 2). Tyto otázky by tedy mohly přispět k lepšímu zachycení politického zájmu. Výzkumy rovněž ukázaly, že stranictví pozitivně koreluje se zájmem o politiku (Miller, Peterson, McClurg, 2023, s. 8).

Poslední dvě sady otázek, jež by se teoreticky daly zahrnout do zkoumání politického zájmu, se týkají sebe rozřazení mezi levici a pravici a také zkoumají postoje respondenta právě vzhledem k této škále (Haerpfer, et al., 2022-a). Tyto otázky nejsou přímo zaměřeny na zájem o politiku, ale v určitých případech mohou výzkumníkovi přiblížit, zdali se respondent dokáže zařadit k určitému spektru, což vypovídá alespoň z části o určitých politických znalostech.

Z výše zmíněného vyplývá, že data set je vzhledem ke zkoumání zájmu o politiku více jak dostatečný. Je zde však jeden zásadní problém. Tento průzkum byl proveden jednorázově, a to v roce 2022, konkrétně v měsících únor až květen a celkový počet respondentů je pouze 1200. To by se dalo považovat za dostatečné číslo vzhledem k České republice jako celku, nikoli však pro analýzu úrovně zájmu o politiku v krajích ČR. To ostatně dokládá tato tabulka s počty respondentů za každý kraj:

Tabulka 1.: *Počet respondentů datového souboru WVS za jednotlivé kraje*

Kraj	Počet respondentů
hlavní město Praha	150
Jihočeský kraj	70
Jihomoravský kraj	120
Karlovarský kraj	50
Kraj Vysočina	80
Královehradecký kraj	70
Liberecký kraj	60
Moravskoslezský kraj	140
Olomoucký kraj	80
Pardubický kraj	40
Plzeňský kraj	70
Středočeský kraj	140
Ústecký kraj	70
Zlínský kraj	60

(Autorovo vlastní zpracování; data WVS)

Problém v malém vzorku respondentů za jednotlivé kraje se promítal i do výsledných analýz, které zaznamenávaly výsledky, které bychom vzhledem k teoretickým předpokladům o České republice nemohli považovat za správné¹⁴.

3.2. Datový soubor European Social Survey

Druhým zvažovaným datovým souborem byl soubor European Social Survey. Tento průzkum vznikl v roce 2001 a geograficky se zaměřuje na Evropu. Co se týká frekvence, průzkumy se dělají, co dva roky a respondenti jsou vždy nově vybíráni (European Social Survey, n.d.).

Vzhledem k zájmu o politiku se zde objevovaly otázky jako: *„Kolik času během průměrného dne strávíte sledováním, čtením nebo posloucháním zpráv o politice a současných událostech?“* (European Social Survey, 2020-a). Oproti ostatním datovým souborům zde byla poměrně nezvyklá možnost odpovědi, která zaznamenávala přesný čas. Respondent tedy mohl odpovědět v hodinách a minutách.

Další otázkou zaměřenou již přímo na sebehodnocení zájmu o politiku byla: *„Jak moc se zajímáte o politiku?“* (European Social Survey, 2020-a). Možnosti odpovědí byly: *„velmi, dost, jen trochu, vůbec ne“* (European Social Survey, 2020-a).

Následující otázka se zabývala participací, a to konkrétně participací u voleb: *„V dnešní době se někteří lidé z takového či onakého důvodu neúčastní voleb. Volil(a) jste v posledních volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky v říjnu 2017?“* (European Social Survey, 2020-a). Možné odpovědi byly: *„ano, ne, nebyl(a) jsem oprávněn(a) volit“* (European Social Survey, 2020-a). Vzhledem k volbám a politickým stranám datový soubor zahrnoval rovněž otázku, zdali respondent cítí k nějaké straně bližší vztah (European Social Survey, 2020-a).

Stejně jako v průzkumu WVS je i zde sada otázek zabývajících se jinými druhy politické participace. Tyto otázky zní: *„Existují různé způsoby, prostřednictvím kterých je možné se pokusit o zlepšení různých záležitostí v České republice nebo jakými lze předejít jejich*

¹⁴ Do analýzy zájmu o politiku byla v tomto případě použita pouze sebehodnotící otázka zabývajících se právě zájmem o politiku. Tato otázka byla považována za nejzásadnější pro určení, zdali má smysl pracovat s tímto malým vzorkem respondentů.

zhoršování. Udělal(a) jste v posledních 12 měsících některou z následujících věcí: obrátil(a) se na politika, úředníka státní správy či místní samosprávy / přispěl(a) jste na činnost nebo jste se zapojil(a) do činnosti politické strany nebo nátlakové skupiny? / nosil(a) nebo veřejně vystavil(a) znak/nálepku nějaké kampaně / podepsal(a) petici / účastnil(a) se veřejné demonstrace? / bojkotoval(a) určité zboží / přidal(a) příspěvek nebo sdílel(a) něco o politice online, například na blogu, emailem nebo na sociálních sítích jako je Facebook či Twitter / pracoval(a) jako dobrovolník pro neziskovou či charitativní organizaci?“ (European Social Survey, 2020-a). A možné odpovědi byly *ano*, nebo *ne*.

Poměrně zajímavou jsem také shledal otázku, která má za cíl odhalit sebehodnocení respondenta vzhledem k jeho schopnosti mít aktivní roli ve skupině zabývající se politickými otázkami a obecné míry schopnosti podílet se na politice. Otázky přesně znějí: „*Do jaké míry si myslíte, že jste schopný(á) mít aktivní roli ve skupině, která se zabývá politickými otázkami?*“ a „*Do jaké míry jste si jistý(á), že jste schopný(á) podílet se na politice?*“ (European Social Survey, 2020-a). Možné odpovědi byly: „*vůbec ne, trochu, docela, velmi, naprosto*“ (European Social Survey, 2020-a). Stejně tak datový soubor zachycoval otázku zkoumající sebe rozřazení respondenta na pravolevé škále se stupnicí 0 až 10 (European Social Survey, 2020-a).

Ačkoli tento datový soubor přináší zajímavé pohledy směrem k politickému zájmu, tak zejména spektrum otázek ohledně hledání informací je zde poměrně nedostatečné v porovnání s předchozím datovým souborem od WVS. Naopak za přínos datového souboru by se daly považovat otázky ohledně sebehodnocení respondenta vzhledem k jeho schopnosti mít aktivní roli ve skupině zabývající se politickými otázkami a obecné míry schopnosti podílet se na politice. Pokud bychom však porovnání obou datových souborů měli shrnout, tak vzhledem k našemu cíli změřit úroveň zájmu o politiku, datový soubor World Value Survey přináší o něco lepší nástroje měření. Nicméně, stejně jako u prvního datového souboru, hlavním problémem zůstává nedostatečná velikost vzorku pro zachycení úrovně zájmu o politiku v krajích České republiky. Datový soubor sice má zhruba o polovinu více respondentů, jak náš první datový soubor, i tak však toto rozdělení vzhledem ke krajům není dostatečné, o čemž svědčí i pokus o zobrazení zájmu o politiku v rámci krajů, kdy výsledky nereflektovaly teoretické znalosti a předpoklady o České republice.

Tabulka 2.: Počet respondentů datového souboru ESS za jednotlivé kraje

Kraj	Počet respondentů
hlavní město Praha	286
Jihočeský kraj	151
Jihomoravský kraj	281
Karlovarský kraj	70
Kraj Vysočina	116
Královéhradecký kraj	137
Liberecký kraj	106
Moravskoslezský kraj	282
Olomoucký kraj	156
Pardubický kraj	122
Plzeňský kraj	128
Středočeský kraj	312
Ústecký kraj	190
Zlínský kraj	139

(Autorovo vlastní zpracování; data: ESS)

3.3. Datový soubor The Comparative Study of Electoral Systems

Co se týká dat od CSES, přinášejí několik výhod i omezení. Pokud jde o klasickou a obecnou otázku, tento data set nabízí následující možnost: „*Jak moc byste řekl/a, že se zajímáte o politiku?*“ (The Comparative Study of Electoral Systems, 2021-a). Možné odpovědi: „*velmi zajímavá, poněkud zajímavá, nemá velký zájem, nebo nemá zájem*“ (The Comparative Study of Electoral Systems, 2021-a).

Vzhledem ke sledování politiky v médiích se nabízí otázka, která shrnuje takřka všechna možná média dohromady. Za zmínku stojí to, že se tato otázka neptá na čas, ale „*jak pozorně*“. Otázka tedy přesně zní takto: „*Jak pozorně sledujete politiku v televizi, rádiu, novinách nebo na internetu?*“ (The Comparative Study of Electoral Systems, 2021-a). Možné odpovědi jsou: „*velmi pozorně, docela pozorně, ne příliš pozorně, vůbec*“ (The Comparative Study of Electoral Systems, 2021-a). Nevýhodou stejně jako v předchozím data setu je to, že zde nejsou samostatné odpovědi za jednotlivé platformy. Další nevýhodou je také to, že soubor nezachycuje četnost sledování, nemáme tedy k dispozici časový údaj. Otázkou však je, zdali je tato časová informace v měření zájmu o politiku natolik zásadní, nebo bude zájem dostatečně reflektován vyjádřenou pozorností.

Zajímavým dotazem je taktéž otázka: „*Máte pocit, že rozumíte nejdůležitějším politickým otázkám této země?*“ (The Comparative Study of Electoral Systems, 2021-a). Možné odpovědi zní: „*rozhodně souhlasím, celkem souhlasím, ani nesouhlasím ani souhlasím, spíše nesouhlasím, rozhodně nesouhlasím*“ (The Comparative Study of Electoral Systems, 2021-a). Tato otázka je vzhledem k zájmu o politiku zajímavá zejména v tom, že respondent hodnotí své vlastní schopnosti porozumění politice. Tato otázka by se dle mého názoru dala klasifikovat do kategorie politické sofistikovanosti, ačkoli se jedná o sebehodnocení. V tomto případě předpokládáme, že osoba, která se o politiku zajímá, bude mít vyšší schopnost chápat zásadní politické otázky v zemi. Problémem s touto otázkou ale je, že lidé své schopnosti mohou nadhodnocovat a výzkumník by si měl být tohoto možného problému vědom.

Co se týká volební participace, je tento datový soubor poměrně bohatý. Ptá se totiž nejen na účast obecně, ale konkrétně na prezidentské volby (první i druhé kolo), dále na dolní komoru, horní komoru a rovněž na účast v předchozích volbách. Možné odpovědi jsou z logiky věci buď účast, nebo neúčast, popřípadě možnost, kdy respondent ještě nedisponuje volebním právem (The Comparative Study of Electoral Systems, 2021-a).

Soubor také disponuje otázkou zaměřující se na levice a pravici. V tomto ohledu soubor poskytuje možnost sebehodnocení respondenta na škále od 1 do 10. Současně se dotazuje respondentů na jednotlivé strany v politickém systému a žádá je, aby tyto strany zařadili na pravolevé škále, která je také hodnocena na stupnici od 1 do 10. Tato otázka přesně zní: „*V politice se někdy mluví o levici a pravici. Kde byste umístili [STRANA] na stupnici od 0 do 10, kde 0 znamená levá a 10 znamená pravá?*“ (The Comparative Study of Electoral Systems,

2021-a). Tato otázka by se rovněž dala zahrnout do kategorie politických znalostí, jelikož dotazovaný musí projevit určitý přehled o stranách a jejich ideologiích.

Další otázkou, kterou by bylo teoreticky možno zahrnout do měření politického zájmu je: „*Myslíte si o sobě, že máte blízko k nějaké konkrétní straně?*“ (The Comparative Study of Electoral Systems, 2021-a). Tato otázka nehodnotí přímo zájem, ale ukazuje, zdali má respondent alespoň nějaké povědomí o politických stranách.

Ve výsledku tedy datový soubor nabízí dostatek nástrojů pro měření zájmu o politiku, ačkoli ne všechny nástroje jsou ideální. Hlavní problém, stejně jako v předchozích datových souborech, spočívá ve velikosti vzorku za jednotlivé kraje. Navíc v tomto datovém souboru můžeme také pozorovat velké rozdíly mezi počty respondentů v rámci jednotlivých krajů.

Tabulka 3.: Počet respondentů datového souboru CSES za jednotlivé kraje

Kraj	Počet respondentů
hlavní město Praha	183
Jihočeský kraj	192
Jihomoravský kraj	115
Karlovarský kraj	21
Kraj Vysočina	144
Královehradecký kraj	88
Liberecký kraj	21
Moravskoslezský kraj	167
Olomoucký kraj	28
Pardubický kraj	56
Plzeňský kraj	34
Středočeský kraj	152
Ústecký kraj	156
Zlínský kraj	133

(Autorovo vlastní zpracování; data: CSES)

3.4. Datový soubor Naše společnost

Další datový soubor má název Naše společnost a zastřešuje jej Centrum pro výzkum veřejného mínění Sociologického ústavu AV ČR (CVVM). Historie centra sahá do roku 1946, nicméně současné centrum vzniklo v roce 2001. Data byla v prvních zkoumaných datových souborech sbírána každý měsíc, nicméně novější datové soubory většinou zachycují rozmezí zhruba dvou měsíců. Stejně jako frekvence provádění sběru dat, tak i rozmanitost otázek je poměrně široká. Jelikož jsme však těchto souborů do naší analýzy zahrnovali cca 24, museli jsme vyčlenit pouze ty otázky, které souvisejí se zájmem o politiku, a které se opakovaly pravidelně v každém prováděném sběru.

Co se týká měření zájmu o politiku, i data Naše společnost nabízejí několik možných otázek, které by se daly zahrnout do indexu politického zájmu. První otázkou je již klasická a standardní otázka, která zní: „*Jak moc se v současné době zajímáte o politiku?*“ (Tabery et al., 2021). Možné odpovědi jsou: „*velmi se zajímám, spíše se zajímám, spíše se nezajímám, vůbec se nezajímám*“ (Tabery et al., 2021).

Další otázka související se zájmem o politiku je spojena se sledováním médií, konkrétně se jedná o otázku: „*Jak často sledujete celospolečenské dění? a) v televizi, b) v tištěných novinách a časopisech, c) v rozhlase, d) na internetových zpravodajských serverech, e) na internetových blozích a diskusních fórech, f) na sociálních sítích (např. Facebooku, Twitteru nebo Instagramu), g) a diskutujete o něm mimo internet?*“ (Tabery et al., 2021). Možné odpovědi: „*alespoň 1x denně, několikrát týdně, 1x týdně, méně než 1x týdně, nikdy*“ (Tabery et al., 2021). Tato otázka přináší oproti předchozím dvěma datovým souborům výhodu v tom, že se ptá na každou platformu zvlášť, a navíc zachycuje i časový údaj.

Poslední otázkou, kterou je rozhodně možné použít pro měření zájmu o politiku je otázka týkající se volební participace, konkrétně se jedná o otázku: „*Zúčastnil jste se voleb do Poslanecké sněmovny?*“ a možnosti jsou: „*ano, ne, neměl/a jsem volební právo*“ (Tabery et al., 2021). Vzhledem k volební participaci je výhodou, že se datový soubor nezaměřuje pouze na Poslaneckou sněmovnu, ale také navíc reflektuje volby, jež se konaly v období kolem sběru dat, tedy například prezidentské či krajské volby.

Rovněž se zde objevuje otázka blízkosti určité straně, což může být za určitých okolností taktéž zahrnuto do indexu. Tazatel se k této otázce však dostane jen pokud dotazovaný

odpověděl, jakou stranu by volil. Otázka přesně zní: „*Cítíte se této straně velmi blízko, celkem blízko, ne moc blízko?*“ (Tabery et al., 2021). Stejně tak se objevuje otázka týkající se sebe rozřazení na pravolevé škále, jež má stupnici 1–11 (Tabery et al., 2021). Tyto otázky by opět určitým způsobem mohly odhalovat zájem o politiku respondenta, je však velmi důležité mít na paměti jejich limity vzhledem k zájmu.

Ačkoli existují různé varianty datových souborů Naše společnost, které disponují celou řadou různých otázek, pouze tyto výše zmíněné otázky se opakují v každém z nich. Datový soubor sice nenabízí nejširší nabídku vzhledem k možnosti měření politického zájmu, ale v porovnání s výše uvedenými datovými soubory představuje nejlepší variantu pro měření zájmu v krajích České republiky. Hlavním důvodem je, že v našem zkoumaném období máme k dispozici 17 810 případů, což opravdu značně převyšuje ostatní datové soubory a poskytne nám dostatečné množství případů pro analýzu zájmu o politiku v krajích České republiky. Také je důležité zdůraznit, že ačkoli není výběr otázek pro měření zájmu největší, splňuje potřebná kritéria. Soubor totiž zachycuje nejen sebe ohodnocení vzhledem k zájmu o politiku, což jak zmínil Riddle (2016) je pro analýzu zájmu poměrně dostačující, ale zachycuje i otázku zabývající se volební participací a také obsahuje otázky zkoumající odkud a v jaké intenzitě respondent čerpá informace o veřejném dění. Výsledný index tedy zachycuje nejen zájem jako takový, ale i jeho projevy, jako je volební participace a míra získávání informací z rozličných médií.

3.5. Shrnutí

Ve výsledku můžeme říct, že každý z výše diskutovaných souborů je dostačující pro měření zájmu o politiku na úrovni státu či na individuální úrovni. Kdybychom měli vyčlenit tři nejdůležitější otázky, na prvním místě by zajisté byla sebehodnotící a obecná otázka týkající se zájmu o politiku. Další velmi důležitou otázkou v měření zájmu o politiku by byla politická participace, a to jak volební, tak i nevolební. Politický zájem bychom totiž mohli chápat jako silný a možná dokonce i nejsilnější prediktor politické angažovanosti (Prior, 2018, s. 5). Poslední důležitou otázkou pro měření zájmu je sledování politiky či veřejného dění. Důvodem je, že lidé, kteří se zajímají o politiku budou spíše sledovat a vyhledávat informace o politice (Prior, 2018, s. 6).

Jak jsme mohli vyčíst výše, toto trio otázek zachycuje každý z datových souborů. Můžeme tedy říct, že každý z nich, ať už lepším nebo horším způsobem disponuje otázkami,

jež by se daly využít pro měření politického zájmu. Nicméně vzhledem ke specifikům našeho výzkumu jsme potřebovali využít buď opravdu velký datový soubor, který by obsahoval dostatečné množství vzorků za jednotlivé kraje nebo data, která byla sesbírána v pravidelných intervalech s krátkými rozestupy. Tento parametr nejlépe splňovaly datové soubory Naše společnost, a proto byly vybrány do naší analýzy.

Pro lepší přehled je k dispozici tabulka, která velmi zjednodušeným způsobem zachycuje přítomnost či nepřítomnost vybraných otázek v datovém souboru:

Tabulka 4.: *Souhrnné porovnání datových souborů*

Druh otázek	WVS	ESS	Naše společnost	CSES
Klasická otázka týkající se zájmu o politiku	ANO	ANO	ANO	ANO
Obecné sledování politiky nebo veřejného dění	ANO	ANO	ANO	ANO
Diskuse o politice či veřejném dění osobně	ANO	NE	ANO	NE
Čas strávený získáváním informací	ANO	ANO*	ANO	NE
Zdroj získávání informací	ANO	NE	ANO	NE
Volební participace	ANO	ANO	ANO	ANO
Politická mimo-volební participace a aktivita	ANO	ANO	NE	NE
Politická mimo-volební participace a aktivita na internetu	ANO	ANO	NE	NE
Hodnocení důležitosti různých aspektů v životě (vč. politiky)	ANO	NE	NE	NE

Sebehodnocení vlastních schopností podílet se na politice	NE	ANO	NE	NE
Politické znalosti	ANO	NE	NE	ANO**
Levice x pravice	ANO	ANO	ANO	ANO
Blízkost politické straně	NE	ANO	ANO	ANO
Členství v organizacích	ANO	NE	NE	NE

* Zachycuje přesný časový údaj uvedený respondentem.

** Jedna otázka se však neptá na vědomosti, nýbrž zakládá na sebehodnocení respondenta vzhledem ke schopnosti porozumět zásadním politickým otázkám v zemi. Další znalostní otázkou je rozřazení stran dle pravolevé škály.

(Autorovo vlastní zpracování, data: WVS, ESS, CSES, Naše společnost 2020 až 2023)

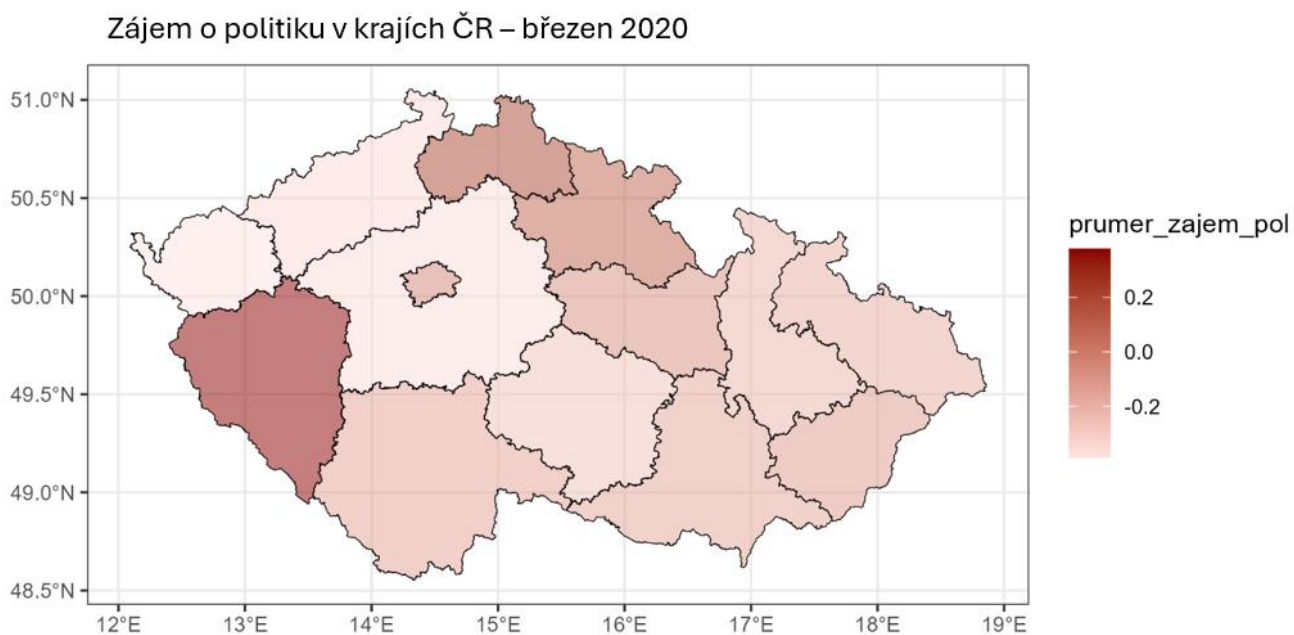
4. Metodologie

Pro účely naší práce jsme využili tři druhy analýz. První z nich je deskriptivní statistická analýza, která měla za úkol zachytit průměrnou úroveň zájmu o politiku v krajích České republiky a také zachytit jeho vývoj v čase. V rámci druhé analýzy jsme vytvořili čtrnáct regresních modelů, které měly za úkol zjistit, jaké vybrané proměnné ovlivňují úroveň zájmu u občanů v jednotlivých krajích. Poslední analýza zakládá na hierarchickém modelu, jehož cílem bylo zjistit, zdali vybrané proměnné na úrovni krajů ovlivňují individuální úroveň zájmu o politiku. Veškerá analytická práce byla provedena ve statistickém softwaru *Rstudio*.

4.1. Zachycení zájmu o politiku v krajích České republiky

Jak bylo již zmíněno, zachytit zájem o politiku v krajích České republiky nebylo zcela jednoduché. Důvodem jsou zejména dva problémy. V prvním případě se jedná o problém související s nedostatečnou reprezentativností datových souborů, kdy je počet respondentů dostačující za Českou republiku jako celek, nikoli však za jednotlivé kraje. I kdybychom se rozhodli potřebné kvóty ignorovat a zobrazili výsledky za kraje, nebyli bychom s výsledkem spokojeni, jelikož každý ze zkoumaných datových souborů ukazoval naprosto jiné hodnoty. To ostatně ilustruje následující mapa České republiky, která zachycuje průměrný zájem o politiku v krajích v březnu roku 2020. Zde je nutno dodat, že na mapě není zobrazen námi vytvořený index politického zájmu, ale jedná se čistě o otázku, zdali se respondent zajímá o politiku.

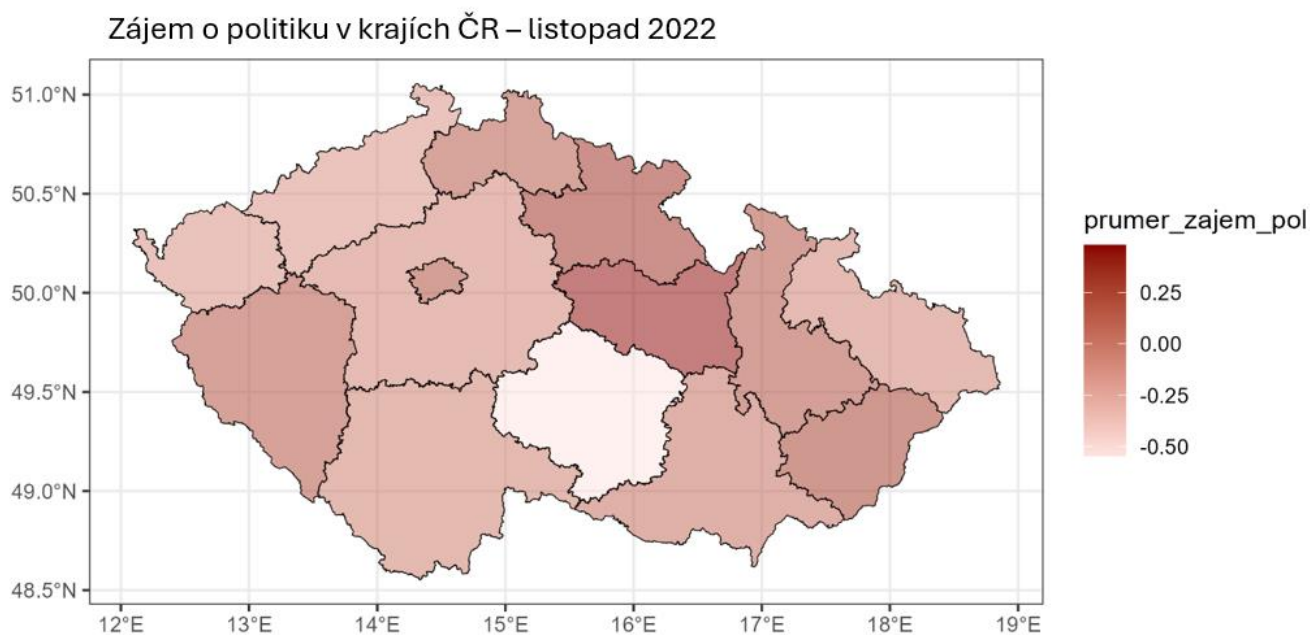
Mapa 1.: *Zájem o politiku v krajích České republiky v březnu 2020*

(Autorovo vlastní zpracování; data: Naše společnost březen 2020)

Jak můžeme pozorovat, výsledky jsou nejednoznačné a nereflktují naše očekávání. Totéž můžeme pozorovat i na datovém souboru z listopadu roku 2022.

Mapa 2.: *Zájem o politiku v krajích České republiky v listopadu 2022*

(Autorovo vlastní zpracování; data: Naše společnost listopad 2022)

Tyto dva příklady vycházejí z datového souboru Naše společnost, ale při snaze zobrazit zájem o politiku v krajích byly využity i data sety WVS, ESS, CSES a další. Nicméně žádný z nich nepřinesl lepší výsledek. Z tohoto důvodu jsme vytvořili robustnější datový soubor, který zachycoval celkem 19 sběrů dat, které proběhly od ledna roku 2020 do září roku 2023. Sběrů v tomto období proběhlo více, nějaké z nich však musely být z analýzy vyřazeny, jelikož nezahrnovaly pro nás důležité proměnné. Z těchto datových souborů jsme nakonec získali celkem 17 810 vzorků, což nám dávalo větší šanci na zachycení průměrného politického zájmu v krajích.

Jako indikátory pro měření zájmu o politiku jsme nakonec vybrali tři hlavní otázky. První otázkou byla klasická otázka, která se respondentů ptala, zdali se zajímají o politiku. Další vybranou otázkou byla otázka zabývající se participací u voleb do Poslanecké sněmovny. Poslední otázka se týkala sledování celospolečenského dění v médiích a diskusí mimo internet. Tato otázka je v data setu zaměřena na různé oblasti, zachycuje tedy nejen rozhlas a televizi, ale i různé internetové platformy. Přesné znění otázek je rozvedeno již v předchozí kapitole. Jelikož se tedy tato proměnná zabývala celou řadou různých médií, rozhodli jsme se ji sjednotit a vytvořit společnou proměnnou, která zahrnovala i diskusi o celospolečenském dění mimo internet. Ve výsledku tedy proměnná zájem o politiku byla tvořena třemi proměnnými, kterými jsou: *zájem o politiku*; *volební účast*; *sledování celospolečenského dění v médiích*. Ačkoli existují i pestřejší nástroje pro měření politického zájmu, domníváme se, že tento index je naprosto dostačující, jelikož zahrnuje sebehodnotící otázku ohledně zájmu, zachycuje participaci a stejně tak i sledování celospolečenského dění.

Co se týká samotného vytvoření indexu, nejprve byly všechny vybrané proměnné standardizovány, jelikož původně disponovaly rozdílnými škálami. Při vytvoření indexu se také skýtala otázka, jakou metodou nový index vytvořit. Nakonec byla zvolena velmi jednoduchá metoda, která sečetla námi vybrané proměnné a následně je vydělila jejich počtem. Výsledná podoba však následně byla upravena váhami, kdy jsme nejvyšší váhu, tedy váhu tři, přiřadili proměnné zájem o politiku. Váhu dva jsme přiřadili k volební účasti a bez váhy jsme nechali proměnnou sledování celospolečenského dění (Song, Lin, Ward, & Fine, 2013). Zvolení právě tohoto váhového systému odůvodňujeme tím, že naším cílem je zejména zachycení zájmu o politiku. Proto tedy otázka, která se přímo na zájem ptá, má mít nejvyšší váhu. Volební účast je zase velmi důležitým projevem účasti na politice. Proměnné *sledování celospolečenského dění* nebyla přiřazena žádná váha, jelikož se nezabývá explicitně sledováním politického dění,

ale zahrnuje i události mimo politické spektrum. Výsledný index bude následně zprůměrován za každý kraj a výsledky budou promítnuty do mapy.

Tyto výsledky budou také následně využity pro zachycení vývoje indexu zájmu o politiku v čase. Pro vizualizaci vývoje jsme se rozhodli využít histogramy, které poměrně jasně zobrazují průměrnou úroveň zájmu o politiku v každém zachyceném období. Tato období reflektují, kdy byl daný datový soubor sesbírán. Stejně jako u předchozích analýz, se jedná o časové rozmezí od ledna 2020 do září 2023. Sběr dat, bohužel, neprobíhal každý měsíc a nějaké datové soubory v rámci tohoto období jsme museli vyřadit. V analýze se tedy občas objevují časové mezery, nejedná se však o příliš dlouhá časová rozmezí.

4.2. Regresní modely

Existuje celá řada různých způsobů analýz. Pro naše účely jsme se však rozhodli využít metodu regresní analýzy. Důvodem je to, že se tato metoda využívá v situacích, kdy nás zajímá závislost určité proměnné na jedné či více dalších nezávislých proměnných. Nezávislé proměnné zde můžeme chápat jako vysvětlující a závislou proměnnou jako tu, která je vysvětlována. Celkovým cílem regresní analýzy tedy je popsat tuto závislost či vztah, dle vhodného matematického modelu. Podle počtu nezávislých proměnných rozlišujeme modely jednoduché regrese a vícenásobné regrese. Jak názvy naznačují, jednoduchá regrese popisuje závislost jedné proměnné na druhé proměnné, zatímco vícenásobná regrese zahrnuje situace, kdy závislá proměnná závisí na více než jedné nezávislé proměnné. Stejně tak lze regresní modely rozdělit na lineární a nelineární, kdy lineární znamená, že regresní funkce má lineární parametry (StatSoft, 2014).

Vzhledem k našim účelům, jsme se rozhodli využít metodu lineární vícenásobné regresní analýzy, která je často využívána v sociálních vědách (Yang, 2021). Lineární regrese, známá také pod názvem *ordinary least squares* (OLS), tedy metoda nejmenších čtverců, se používá k vysvětlení průměrné změny závislé proměnné při jednotkové změně nezávislé proměnné. Navzdory tomu, že se tento model nazývá lineární, je schopen modelovat i křivky. Tato metoda je pro nás vhodná i proto, že pracujeme se spojitou závislou proměnnou, pro kterou je tato metoda vhodným řešením (Frost, n.d.-a).

Jak je již zřejmé, naší závislou proměnnou je zájem o politiku. Otázkou však bylo, jaké nezávislé proměnné do naší regresní analýzy zahrnout. V tomto ohledu jsme vycházeli ze dvou

faktorů. Prvním faktorem byl teoretický rámec, který je diskutován v první části naší práce. Druhým faktorem, který byl však již faktorem omezujícím, byla dostupnost dat. Ve výsledku se tedy naše vybrané proměnné zaměřovaly zejména na demografické a socioekonomické charakteristiky a také na spokojenost a důvěru. Naše nezávislé proměnné konkrétně jsou: *pohlaví, věk, vzdělání, spokojenost se životem, spokojenost s politickou situací, životní úroveň, hodnocení ekonomické situace, pravolevá škála, náboženství, osobní příjem, celkový příjem domácnosti a důvěra poslanecké sněmovně, vládě a prezidentovi.*

Stejně tak jako při snaze zachytit zájem o politiku v krajích České republiky, jsme se i zde setkali s několika problémy nebo možná lépe řečeno otázkami. První otázkou bylo, jak přistupovat k různorodým proměnným, kdy naše závislá proměnná je kardinální, kdežto nezávislé proměnné jsou kategorické či ordinální. Co se týká kategorických proměnných, jako je pohlaví a náboženství, všechny tyto proměnné byly kódovány dichotomicky. V pohlaví hodnota 1 označuje muže a hodnota 0 značí ženu. V náboženství byli všichni příslušníci jakéhokoli náboženství kódováni jako 1 a ateisté jako 0. Často se uvádí, že je třeba tyto proměnné před regresní analýzou zakódovat jako tzv. *dummy proměnné*. Nicméně pokud výzkumník označí tyto proměnné v Rstudiu za tzv. *factor* a následně provádí regresní analýzu, program by se o toto převedení měl postarat sám (Tomkins, 2021). Náročnější otázkou však bylo, jak přistupovat k proměnným ordinálním. Ty v našem případě totiž nabývaly různých hodnot, jako například 1 až 4, 1 až 5 či dokonce 1 až 14. Řada výzkumníků a návodů říká, že i k těmto proměnným by mělo být přistupováno jako k ordinálním, a proto by měly být zakódovány jako *dummy proměnné*. Původně jsme tedy v naší analýze přistupovali k těmto proměnným jako k faktorům. To však bylo svým způsobem problematické, jelikož interpretace i vizualizace ordinálních proměnných například se 14 kategoriemi se nezdála být příliš vhodná. Nakonec jsme se vzhledem k naší situaci a ve světle článku Alexandra Robitzsche (2020) rozhodli přistupovat k těmto ordinálním proměnným jako ke kontinuálním a v R Studiu je tedy zakódovat jako numerické. Alexandr Robitzsch konkrétně argumentuje: „*Domníváme se, že pro položky se 3–6 kategoriemi je použití lineárního faktorového modelu s proměnnými jako spojitými stejně obhajitelné jako s ordinálními.*“ (Robitzsch, 2020, s.3). Zároveň však dodává, že při odhadování faktorových modelů s nesprávně specifikovaným rozdělením by mělo být

statistické vyvozování získáno pomocí odhadu MLR¹⁵ (Robitzsch, 2020, s.3). Otázkou také bylo, zda provést normalizaci či standardizaci našich nezávislých proměnných. Co se týká proměnných, které byly kódovány jako hodnoty 1 a 0, nepovažovali jsme jejich standardizaci či normalizaci za vhodné řešení (StackExchange, 2014; Williams, 2004, s. 2). Nicméně pro ostatní ordinální proměnné, které byly následně označeny za numerické, jsme se standardizaci rozhodli využít (Williams, 2004, s. 2). Hlavním důvodem tohoto rozhodnutí byla odlišná škála vybraných proměnných. Standardizace by nám tedy měla přinést lépe uchopitelné výsledky.

Mnoho případů v datovém souboru obsahovalo chybějící hodnoty, které bylo nutné odstranit. Po odstranění těchto řádků jsme nakonec z celkového počtu 17 810 případů získali 7 385 pozorování, které byly následně zahrnuty do regresních modelů. Jednotlivé počty za každý kraj jsou uvedeny ve výsledcích regresní analýzy. Důležité je také zmínit, že hranice významnosti byla pro každý model stanovena na hodnotu $p < 0,05$ a standardizovaný index zájmu o politiku nabývá hodnot v rozmezí -2,137 až 2,134. Rozsah této proměnné je stejný ve všech provedených analýzách.

4.3. Hierarchický model

Poslední část analýzy se zabývá vztahem mezi zájmem o politiku na individuální úrovni a proměnnými, které jsou na krajské úrovni. Proměnné na krajské úrovni konkrétně jsou: *průměrná míra vnímané lokální korupce, index ekonomické tísně, průměrná nedůvěra ve volební proces, průměrná nedůvěra médiím, průměrná míra podpory demokracie a index lidského rozvoje (HDI)*. Pro analýzu proměnných jsme vybrali tzv. *mixed effects linear regression*. Tento model je rozšířením jednoduchých lineárních modelů, tím pádem umožňuje zachycovat jak pevné, tak i náhodné efekty (UCLA: Statistical Consulting Group, n.d.). Do modelu bylo zahrnuto celkem 15 438 pozorování a statistická významnost byla stanovena na hladině $p < 0,05$. Co se týká použitých nezávislých proměnných, většina z nich byly indexy, které byly vytvořeny, stejně jako index politického zájmu, jednoduchým součtem a následným zprůměrováním. Jediným rozdílem bylo to, že v tomto případě jsme nepoužili systém vah.

¹⁵ MLR = *Maximum likelihood with robust standard errors* je metoda pro strukturální modelování s kontinuálními daty. Je robustní a přesněji odhaduje chyby (Padgett, n.d.). V naší analýze byla zahrnuta i tato metoda, ale nepřinášela lepší výsledky jak klasická OLS regrese.

Jako první se podíváme na proměnné, které jsme vybrali z datového souboru WVS. Průměrná vnímaná lokální korupce byla vytvořena ze dvou proměnných. Tyto proměnné byly zaměřeny na hodnocení toho, jak lidé vnímají zapojení místních autorit do korupce a jak často si myslí, že se takové korupční aktivity dějí. Další proměnnou je nedůvěra ve volební proces, ta spojuje proměnné jako názor na to, zdali jsou hlasy sčítány férově; jestli je umožněno účastnit se i opozičním stranám; názor, zda si bohatí lidé kupují volby; hodnocení férovosti volební komise a úředníků; a názor, zdali si lidé myslí, že voliči jsou podpláceni. Dále jsme zahrnuli proměnnou nedůvěry v média. Tato proměnná byla složena z názorů občanů, zdali jsou novináři féroví; dále dojmu, jestli televize favorizuje jen vládní strany; a na závěr z vnímání korupce v médiích. Další složenou proměnnou byla podpora demokracie. Tato proměnná se skládala z otázek, jak respondent hodnotí demokratický systém a jak je pro něj důležité žít v demokratickém státě. Poslední proměnná z datového souboru WVS se zaměřovala na obavu z možného válečného konfliktu. Všechny tyto proměnné byly kódovány tak, že čím vyšší číslo, tím více byl daný jev pozorován. Například, čím vyšší průměrná výsledná hodnota, tím vyšší míra vnímané lokální korupce a tak dále.

Další proměnné byly získány z veřejné databáze ČSÚ. Konkrétně se jednalo o index ekonomické tísně a HDI. Index ekonomické tísně byl vytvořen ze tří proměnných, kterými byly podíl exekucí v kraji, podíl dávek v kraji a podíl nezaměstnaných v kraji. Data ohledně podílu exekucí v kraji však byla doplněna ze statistik Exekutorské komory České republiky. Druhou proměnnou byl HDI, což je souhrnné měřítko průměrného úspěchu v zásadních dimenzích lidského rozvoje. Konkrétně se jedná o GNI per capita, tedy hrubý národní příjem (HNP) na osobu. Dále o naději dožití a poslední proměnnou je průměrná délka vzdělávání (Human Development Reports, n.d.). U poslední proměnné je třeba dodat, že nebyla získána z dat ČSÚ, nýbrž z dat ESS. Také HNP na osobu musel být nahrazen hrubým domácím produktem (HDP) na osobu, jelikož neexistují regionální data zachycující úroveň HNP. Stejně jako u předchozích proměnných platilo, že čím vyšší hodnota proměnné, tím více byl daný fenomén přítomen. Například čím vyšší hodnota HDI, tím lépe, a naopak čím vyšší hodnota indexu ekonomické tísně, tím hůře.

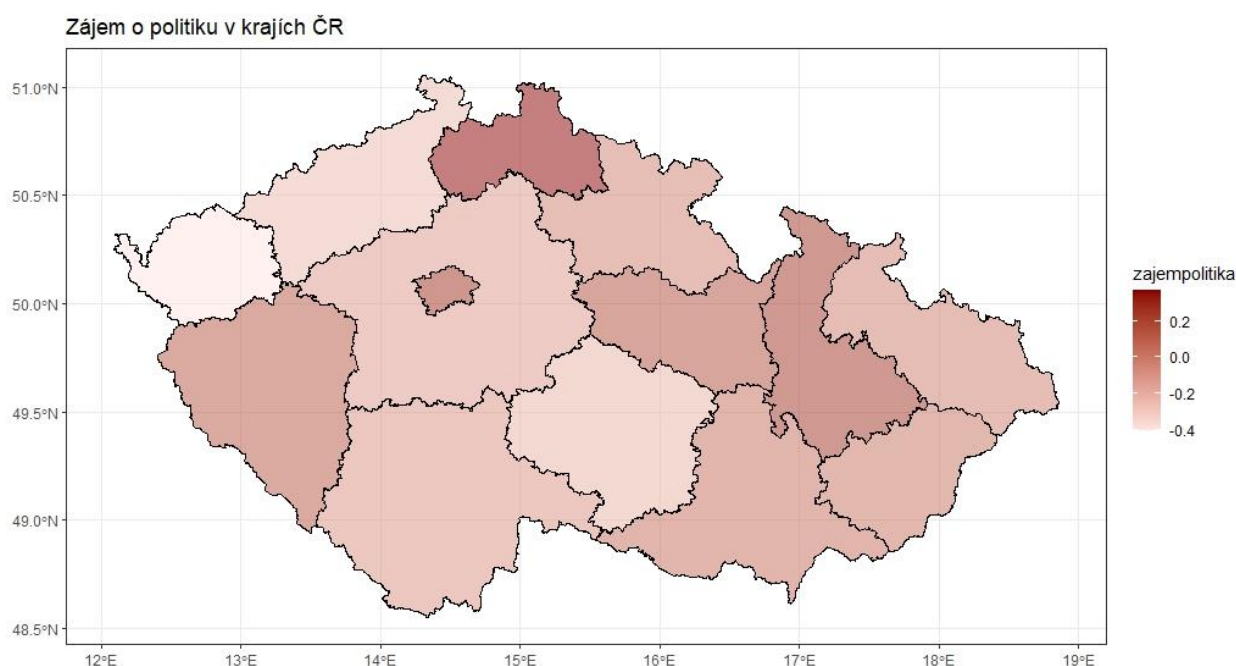
5. Výsledky analýzy

Nyní se podíváme na výsledky našich tří analýz. Jako první rozebereme výsledky úrovně zájmu o politiku v krajích České republiky a rovněž se podíváme na vývoj indexu zájmu o politiku v čase. Další část kapitoly bude prezentovat výsledky regresních analýz za každý kraj a poslední část kapitoly bude rozebírat výsledky hierarchického modelu.

5.1. Zájem o politiku v krajích České republiky

Jako první zde máme snahu o zachycení průměrné hodnoty indexu politického zájmu v krajích České republiky. K našemu zklamání však ani tento postup nepřinesl lepší a jasnější výsledky. Naše očekávání bylo, že zájem o politiku bude více reflektovat volební účast v jednotlivých krajích. Zarazilo nás tedy, že v krajích jako je Středočeský, Jihočeský, Vysočina, Královohradecký a Pardubický je poměrně nízký zájem o politiku. Překvapením rovněž bylo, že nejvyšší míra zájmu o politiku je v Libereckém kraji a také jsme předpokládali nižší míru zájmu v kraji Moravskoslezském, Olomouckém a Ústeckém. Teoreticky nám sem zapadá jen kraj Karlovarský, který vykazuje nejnižší zájem o politiku, což koresponduje s reálnou volební účastí.

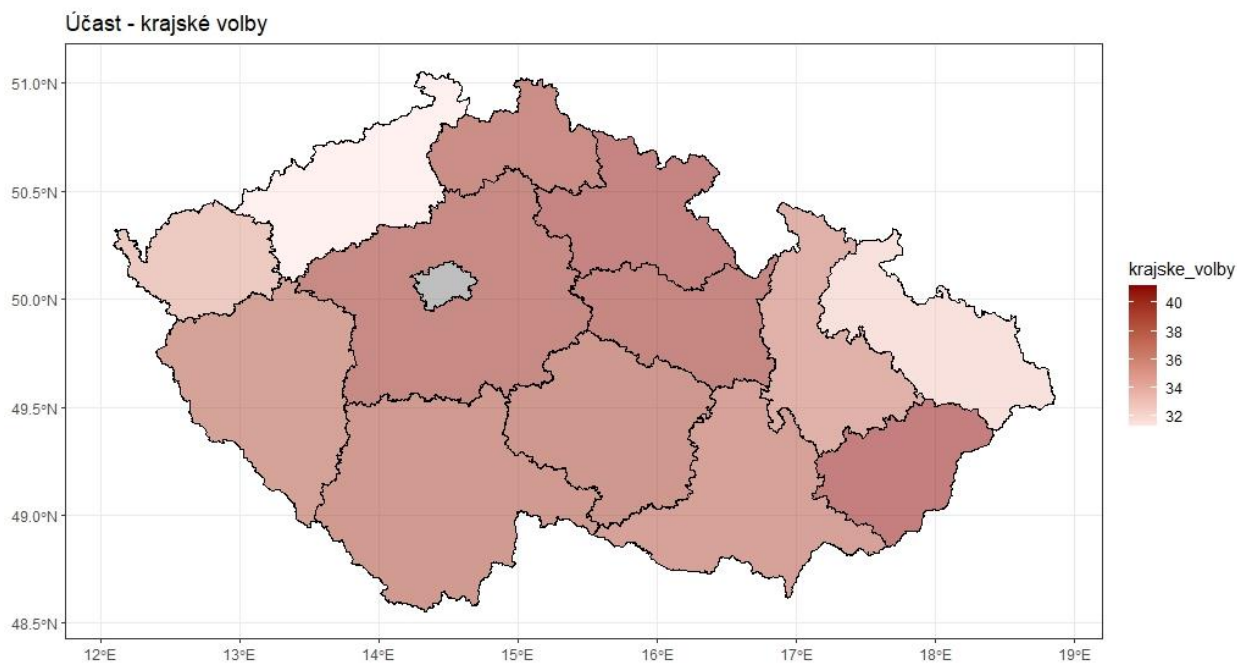
Mapa 3.: *Zájem o politiku v krajích České republiky – výsledek analýzy*

(Autorovo vlastní zpracování; data: Naše společnost 2020 až 2023)

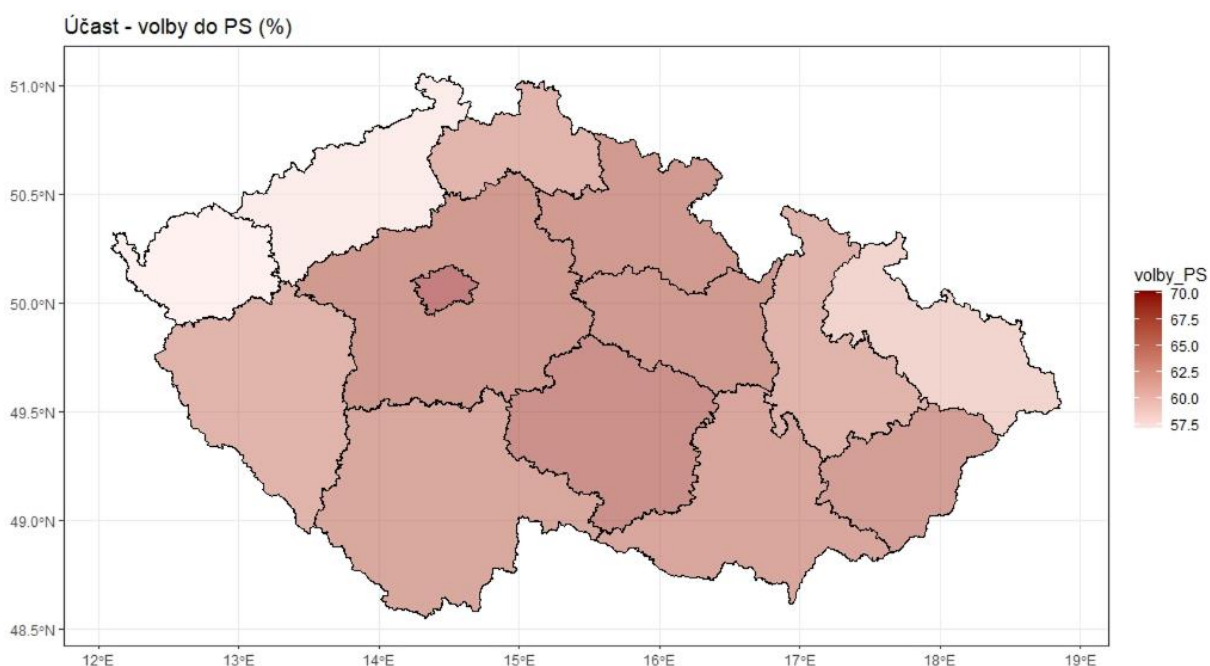
Pro porovnání zde přidáváme také mapy reálné volební účasti, které vychází z dat ČSÚ. Tyto mapy dokládají, že výsledky zájmu o politiku v jednotlivých krajích pravděpodobně nejsou správné.

Mapa 4.: *Volební účast u krajských voleb v roce 2020*

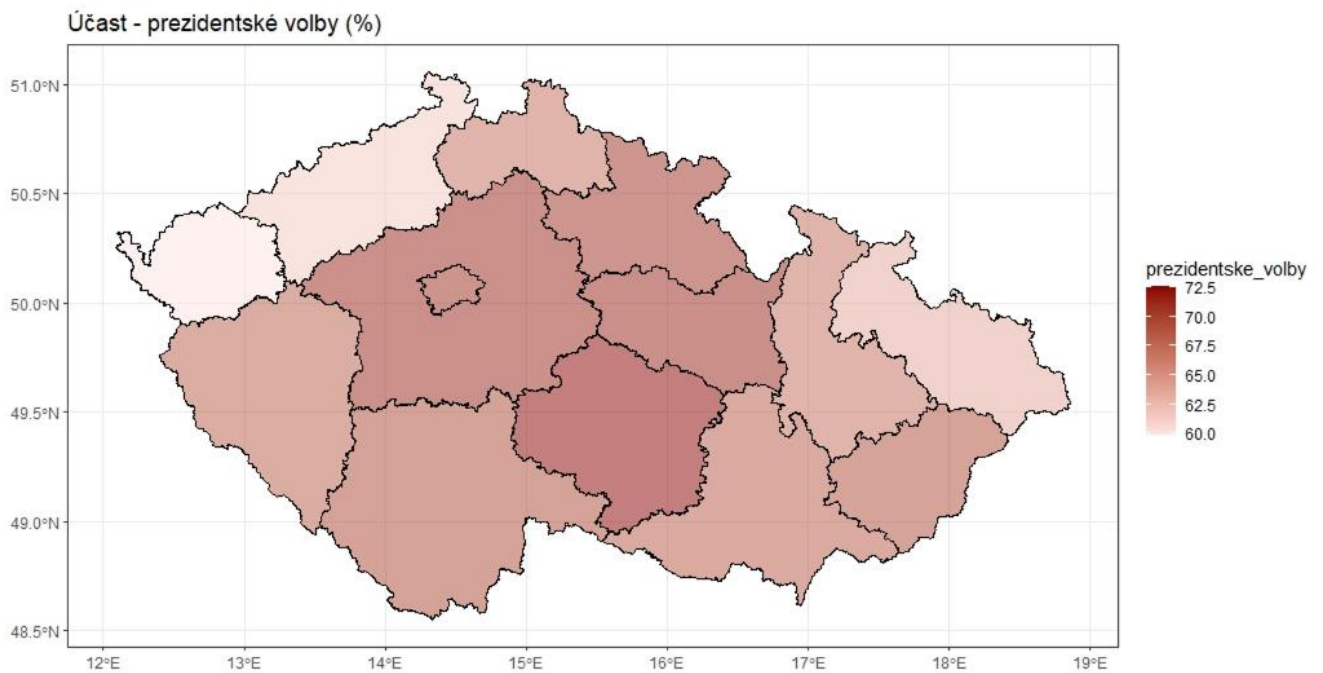
(Autorovo vlastní zpracování; data: Volby.cz, 2020)

Mapa 5.: *Volební účast u voleb do Poslanecké sněmovny v roce 2021*

(Autorovo vlastní zpracování; data: Volby.cz, 2021)

Mapa 6.: Volební účast v prezidentských volbách v roce 2023 (první kolo)

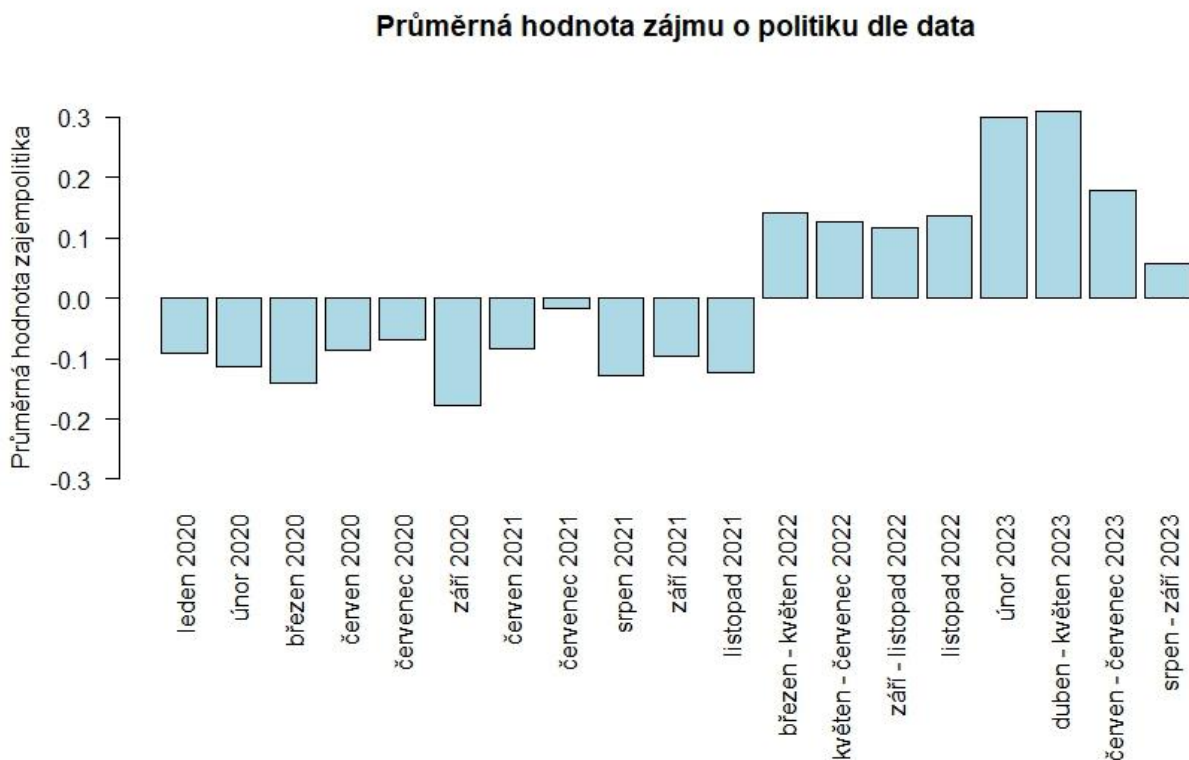
(Autorovo vlastní zpracování; data: Volby.cz, 2023)

Z tohoto důvodu se domníváme, že pokud se zaměříme na jednotlivé kraje, data mohou disponovat výběrovým zkreslením. Ačkoli tazatelé vybírají své respondenty dle kvótního výběru, mohou nevědomky oslovovat podobné skupiny lidí a tím pádem se toto zkreslení multiplikuje i v čase.

5.2. Vývoj zájmu o politiku v České republice a krajích

Nyní se můžeme přesunout k výsledkům, které zachycují vývoj zájmu o politiku v čase. Jako první zde máme výsledky za Českou republiku jako celek. V grafu jsou zachycena všechna časová období, která byla k dispozici a která zahrnovala všechny potřebné proměnné. Jelikož jsou data standardizována, hodnoty nabývají i záporných hodnot. Pokud má tedy index zájmu o politiku za určité období zápornou hodnotu, znamená to, že v tomto období můžeme pozorovat podprůměrný zájem v porovnání s celkovým průměrem. Všechny hodnoty, které jsou pozitivní, tedy značí, že zájem o politiku byl v tomto období nadprůměrný, a naopak hodnoty záporné značí, že zájem o politiku byl podprůměrný.

Graf 1.: Vývoj zájmu o politiku v České republice

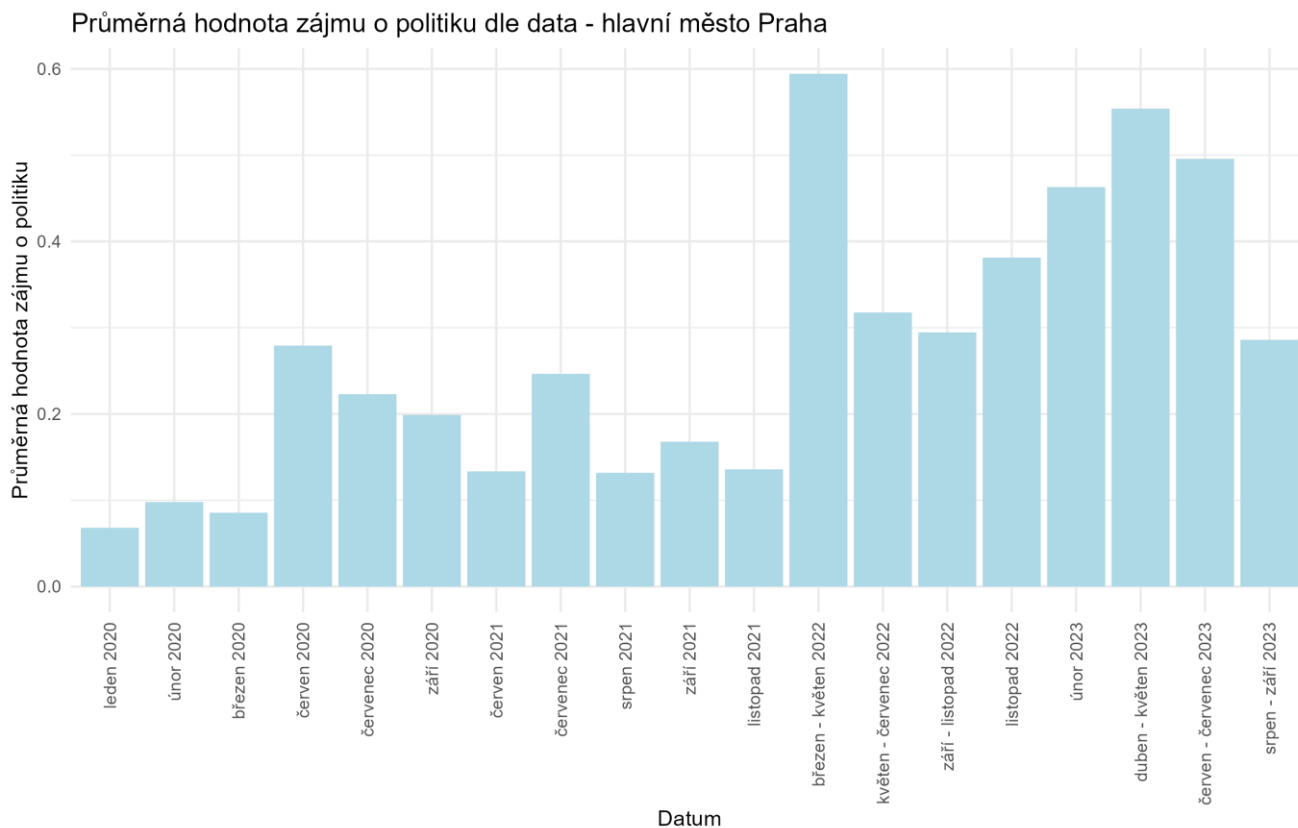
(Autorovo vlastní zpracování; data: Naše společnost 2020 až 2023)

Výsledky naznačují, že zájem o politiku vzrostl v období březen až květen roku 2022, následně v únoru až květnu roku 2023 dosáhl vrcholu a následně začal znovu klesat. Je však třeba zdůraznit, že jelikož nejsme spokojeni s výsledky prezentovanými v první části této kapitoly kvůli možnému výběrovému zkreslení, musíme i tyto grafy, zachycující vývoj zájmu o politiku v čase, brát s velkou rezervou.

Nyní se přesuneme k zobrazení výsledků vývoje zájmu o politiku v jednotlivých krajích. Stejně jako u zobrazení zájmu v České republice jako celku, můžeme chápat pozitivní hodnoty jako nadprůměrné a záporné naopak značí, že zájem o politiku byl podprůměrný.

5.2.1. Hlavní město Praha

Graf 2.: Vývoj zájmu o politiku v hlavním městě Praha

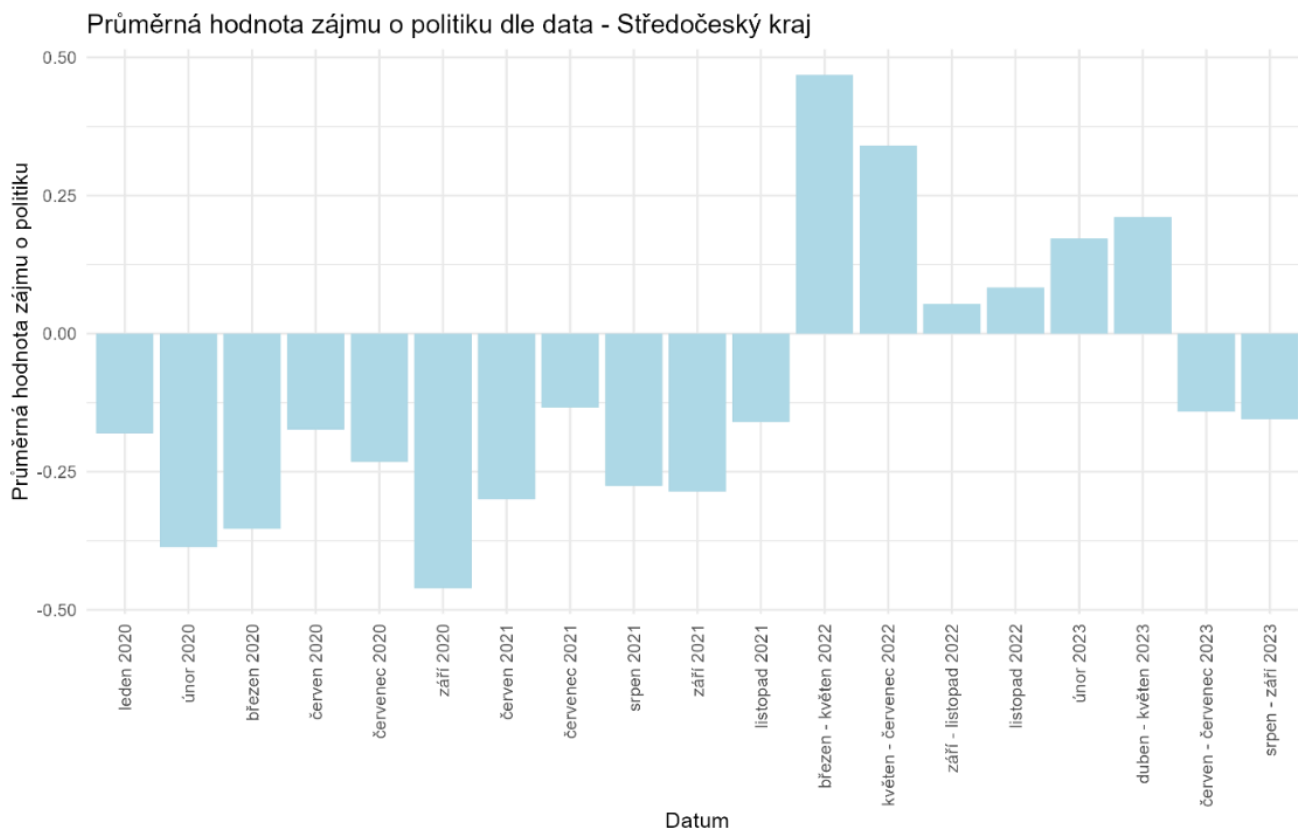

(Autorovo vlastní zpracování; data: Naše společnost 2020 až 2023)

V hlavním městě Praha můžeme pozorovat, že velký nárůst zájmu o politiku byl v měsících březen až květen roku 2022, podobně vysoké hodnoty byly pozorovatelné v období únor až červenec 2023. Naopak nejnižší hodnoty byly zaznamenány na začátku našeho zkoumaného časového rozmezí.

5.2.2. Středočeský kraj

Graf 3.: Vývoj zájmu o politiku ve Středočeském kraji

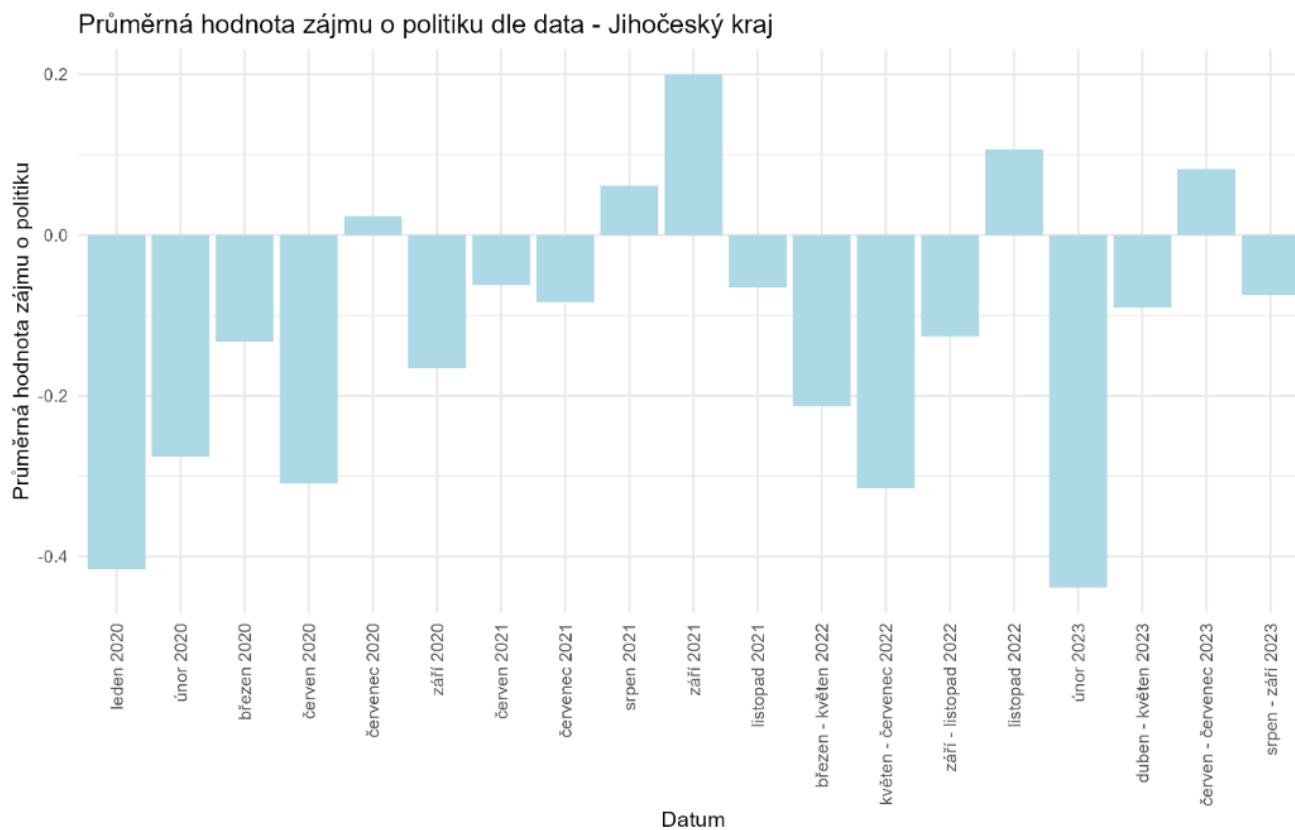

(Autorovo vlastní zpracování; data: Naše společnost 2020 až 2023)

Ve Středočeském kraji můžeme pozorovat spíše negativní hodnoty zájmu o politiku. Výjimkou je období březen 2022 až květen 2023, kdy můžeme pozorovat nadprůměrné hodnoty. Tyto pozitivní hodnoty dosáhly vrcholu v období března až května 2022. V posledních zkoumaných měsících se však hodnoty znovu staly podprůměrné.

5.2.3. Jihočeský kraj

Graf 3.: Vývoj zájmu o politiku v Jihočeském kraji

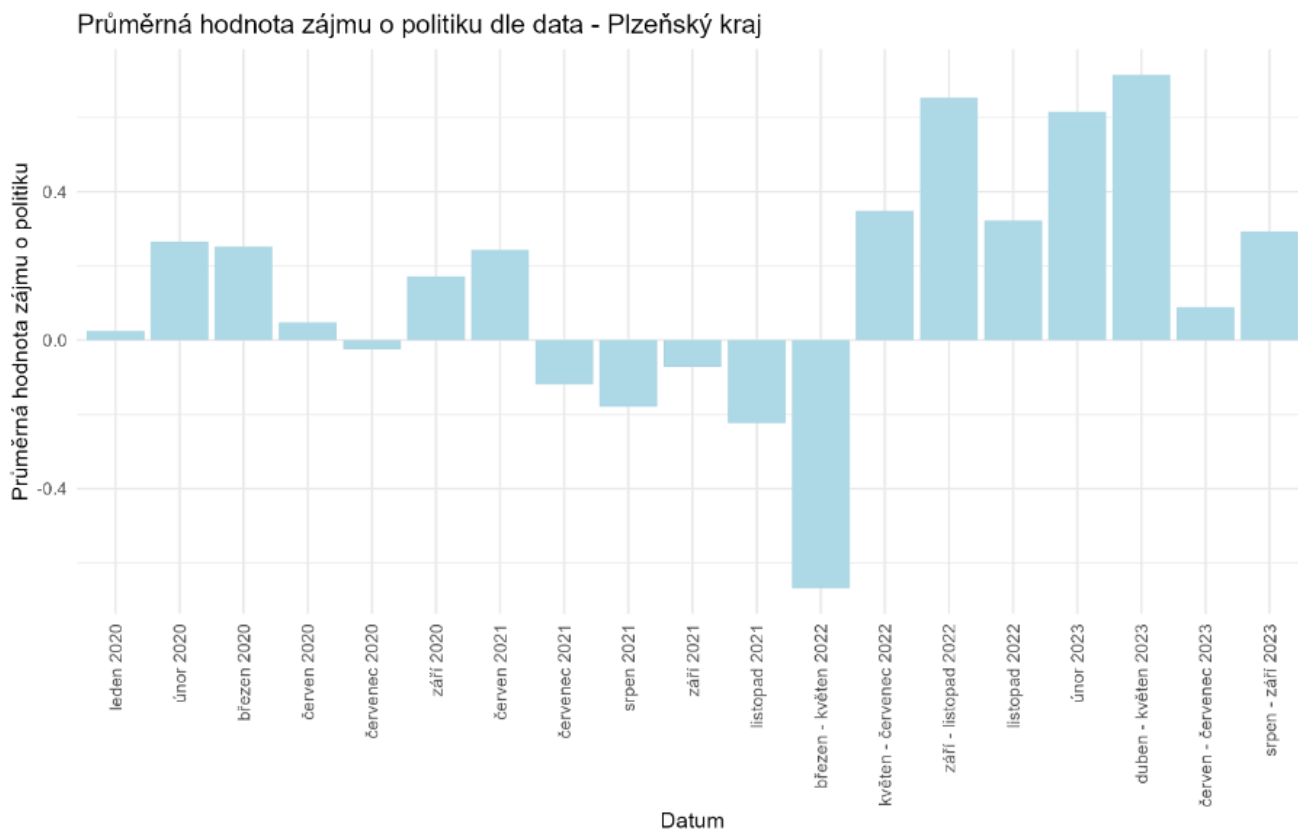

(Autorovo vlastní zpracování; data: Naše společnost 2020 až 2023)

V Jihočeském kraji můžeme pozorovat řadu negativních hodnot, a to zejména v období ledna 2020 a února 2023. Naopak nejvyšší zájem o politiku byl pozorován v září 2021. Nicméně i v obdobích, kdy byl zájem o politiku nadprůměrný, se nejednalo o výrazně vysoké hodnoty.

5.2.4. Plzeňský kraj

Graf 4.: Vývoj zájmu o politiku v Plzeňském kraji

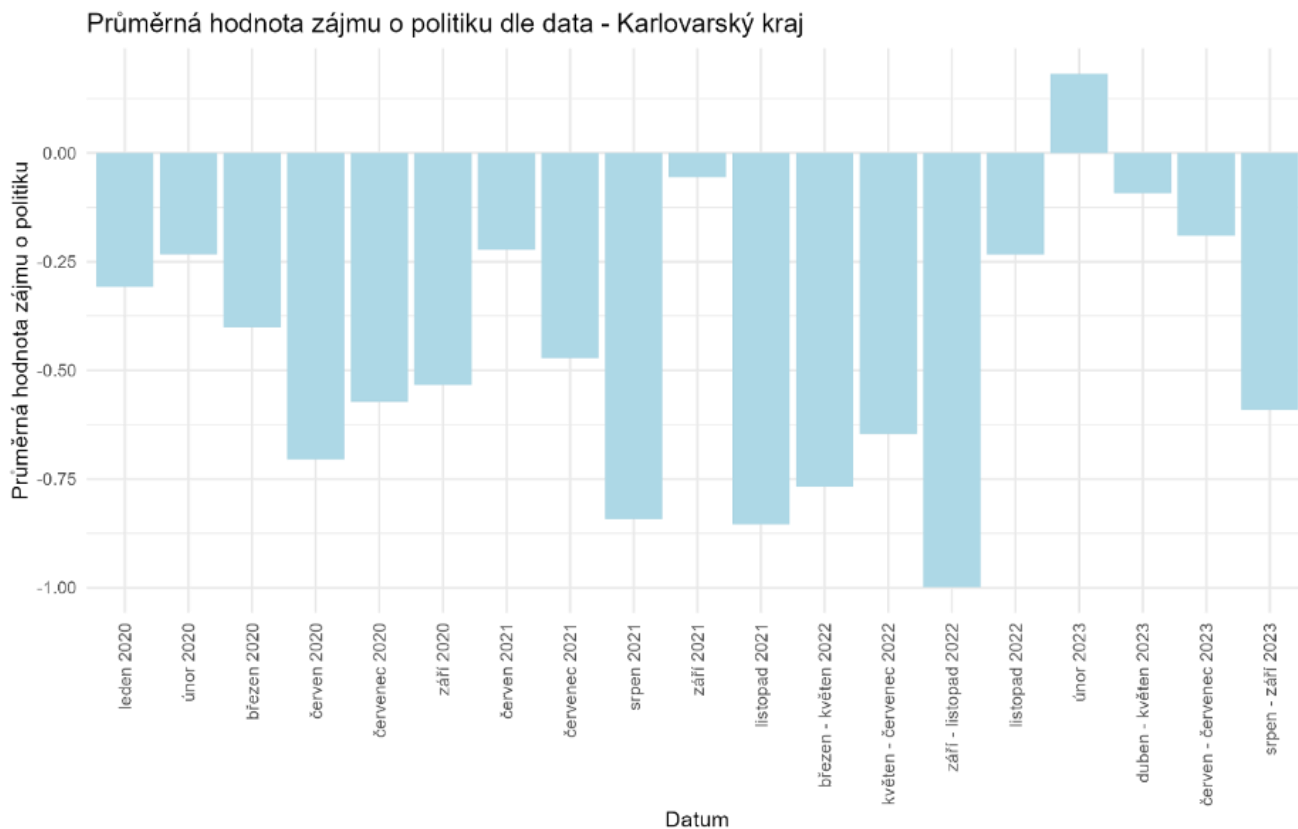

(Autorovo vlastní zpracování; data: Naše společnost 2020 až 2023)

V Plzeňském kraji byl naměřen nejnižší zájem o politiku v období března až května 2022, nejvyšší hodnoty byly naopak pozorovatelné v září až listopadu 2022 a dále v únoru až květnu 2023.

5.2.5. Karlovarský kraj

Graf 5.: Vývoj zájmu o politiku v Karlovarském kraji

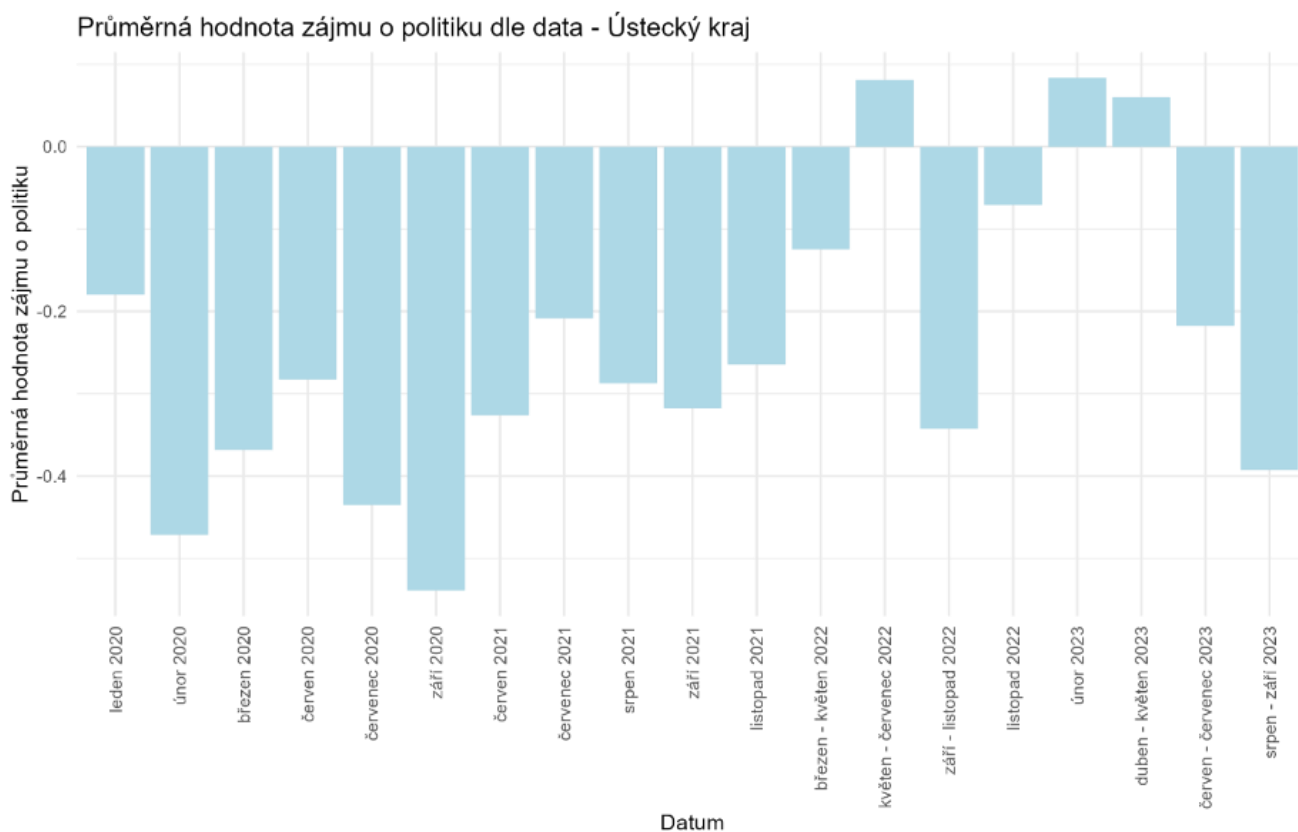

(Autorovo vlastní zpracování; data: Naše společnost 2020 až 2023)

Karlovarský kraj takřka nedisponuje pozitivními hodnotami zájmu o politiku. Jedinou výjimkou je únor 2023, kdy zájem o politiku stoupl do pozitivních hodnot, následně však pozvolna opět klesl. Nejnižší zájem o politiku je pozorovatelný v září až listopadu 2022.

5.2.6. Ústecký kraj

Graf 6.: Vývoj zájmu o politiku v Ústeckém kraji

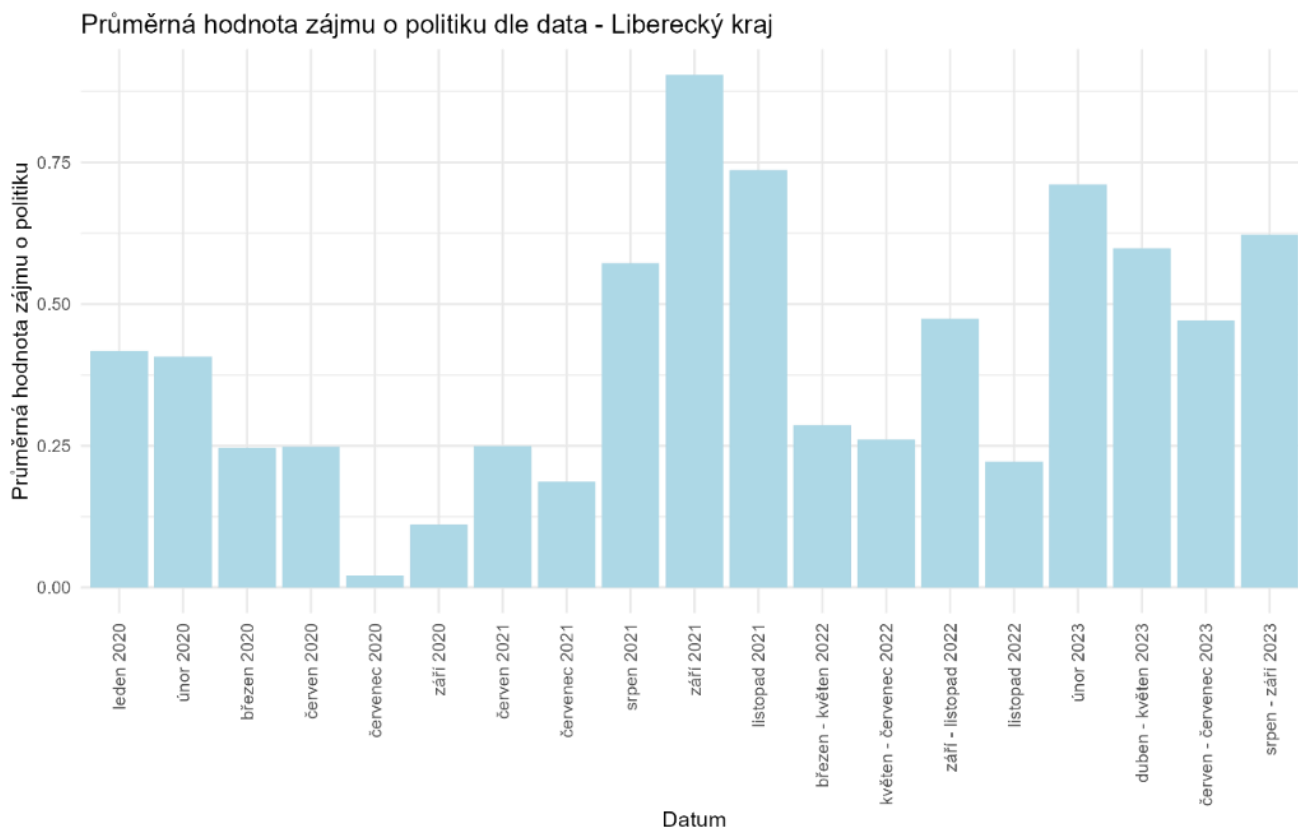

(Autorovo vlastní zpracování; data: Naše společnost 2020 až 2023)

Stejně jako Karlovarský kraj, i kraj Ústecký takřka po celou dobu sledovaného období disponuje negativními hodnotami. Jedinou výjimkou je období květen až červenec 2022 a období únor až květen 2023.

5.2.7. Liberecký kraj

Graf 7.: Vývoj zájmu o politiku v Libereckém kraji

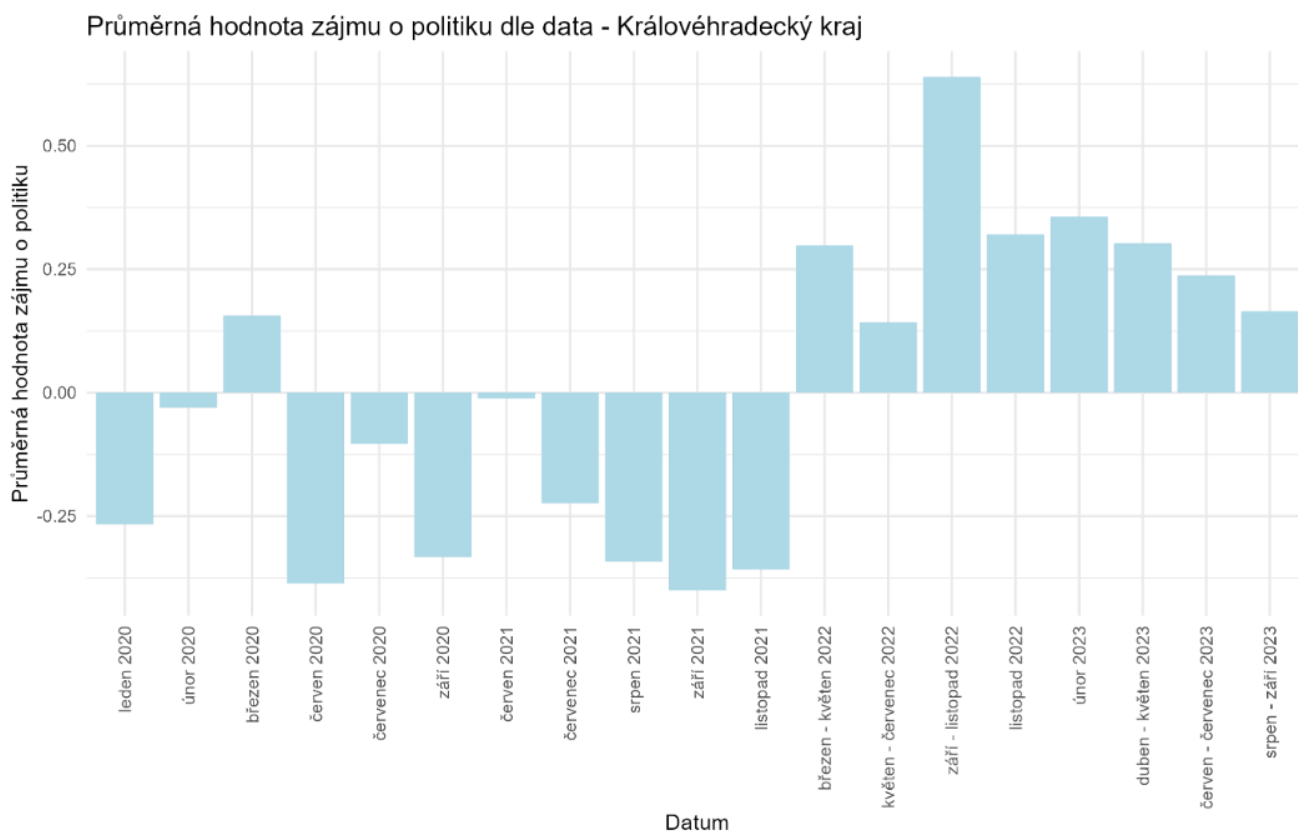

(Autorovo vlastní zpracování; data: Naše společnost 2020 až 2023)

Liberecký kraj nám vyšel jako kraj s nejvyšším zájmem o politiku, což také reflektuje tento graf, kdy není v žádném období pozorovatelný záporný zájem. Nejnižší hodnota byla naměřena v červenci 2020 a velmi se blížila nule. Nejvyšší hodnota naopak byla v měsíci září roku 2021.

5.2.8. Královéhradecký kraj

Graf 2.: Vývoj zájmu o politiku v Královéhradeckém kraji

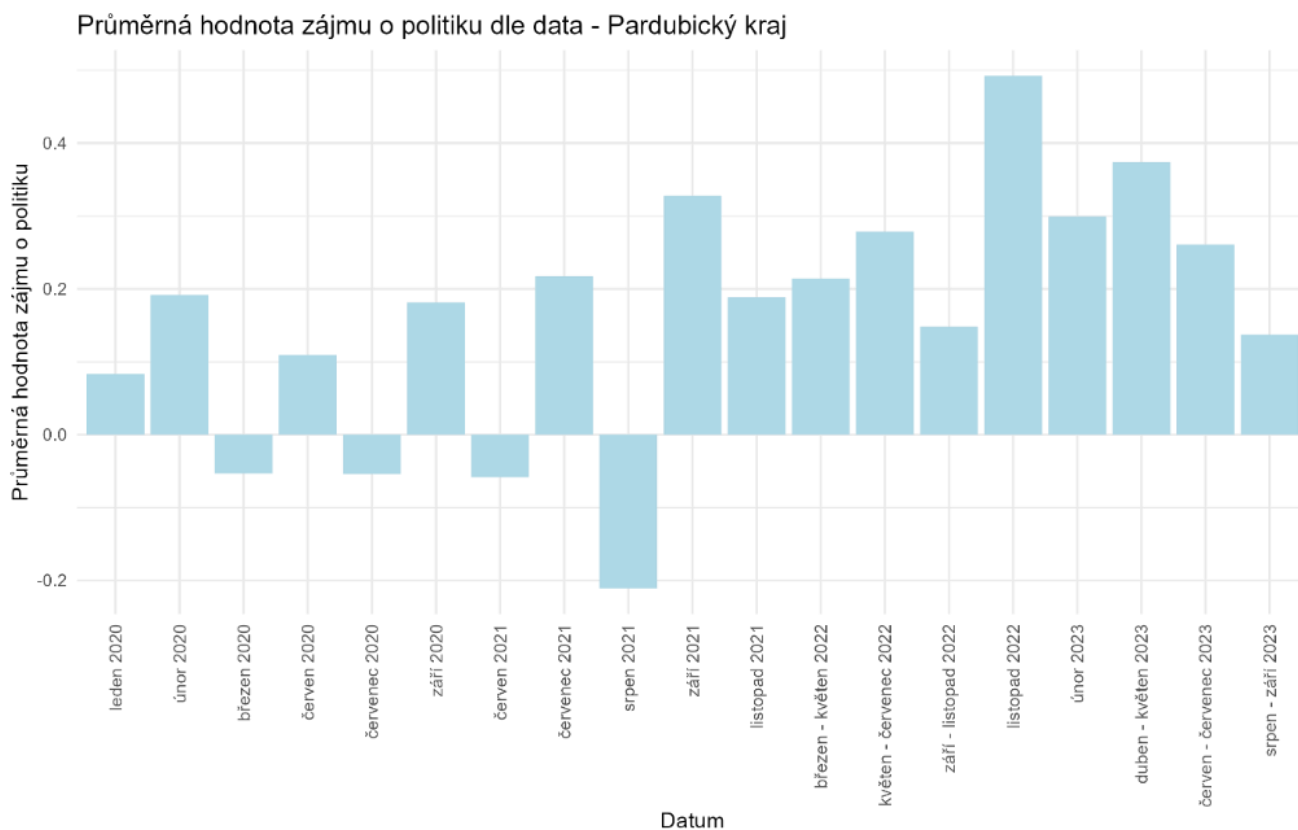

(Autorovo vlastní zpracování; data: Naše společnost 2020 až 2023)

V Královéhradeckém kraji můžeme pozorovat nejvyšší zájem o politiku v září až listopadu 2022. Naopak nejnižší zájem o politiku byl v Královéhradeckém kraji v období června 2020 a dále srpna až listopadu 2021.

5.2.9. Pardubický kraj

Graf 9: *Vývoj zájmu o politiku v Pardubickém kraji*

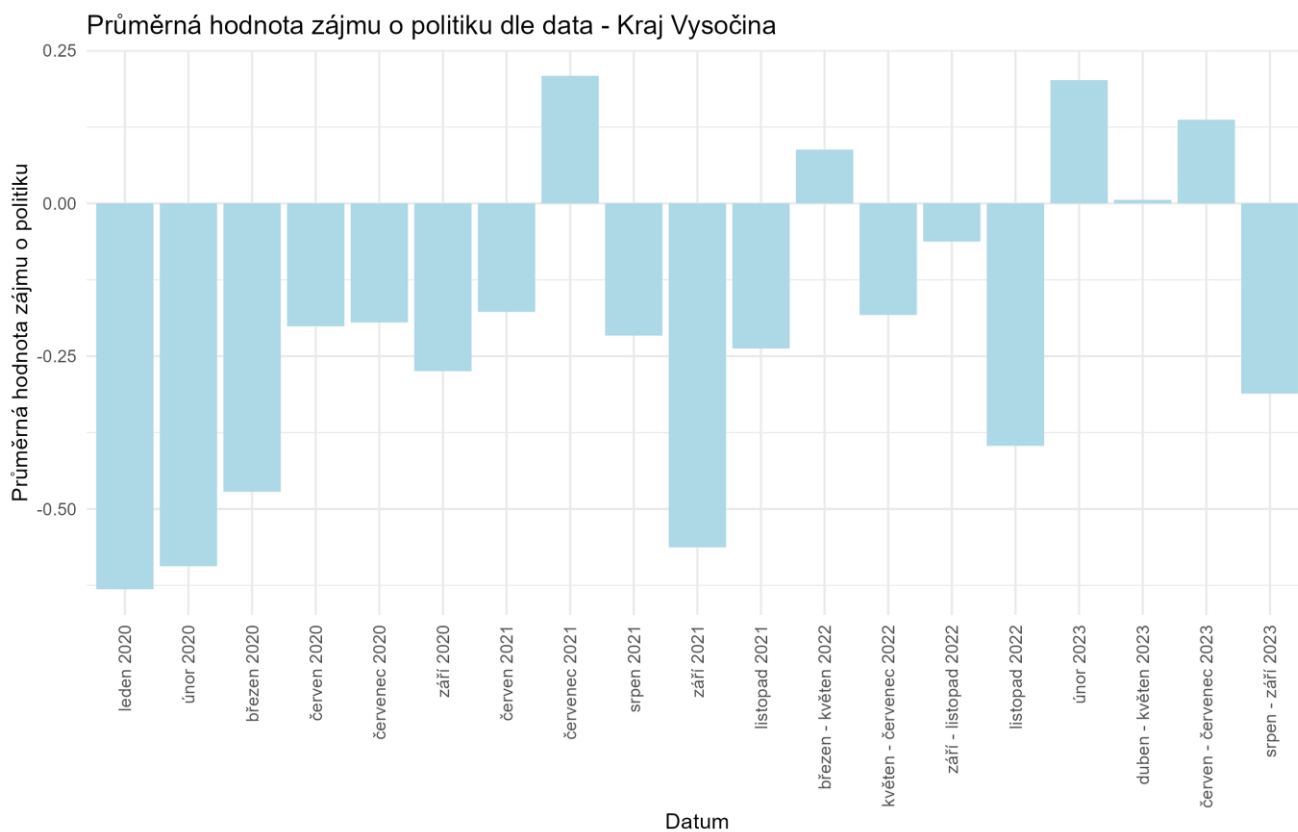

(Autorovo vlastní zpracování; data: Naše společnost 2020 až 2023)

V Pardubickém kraji nastal přelom v září 2021, od té doby byly vždy naměřeny pozitivní hodnoty. Nejnižší zájem o politiku byl v kraji v srpnu 2021, naopak nejvyšší v listopadu 2022.

5.2.10. Kraj Vysočina

Graf 10.: *Vývoj zájmu o politiku v Kraji Vysočina*

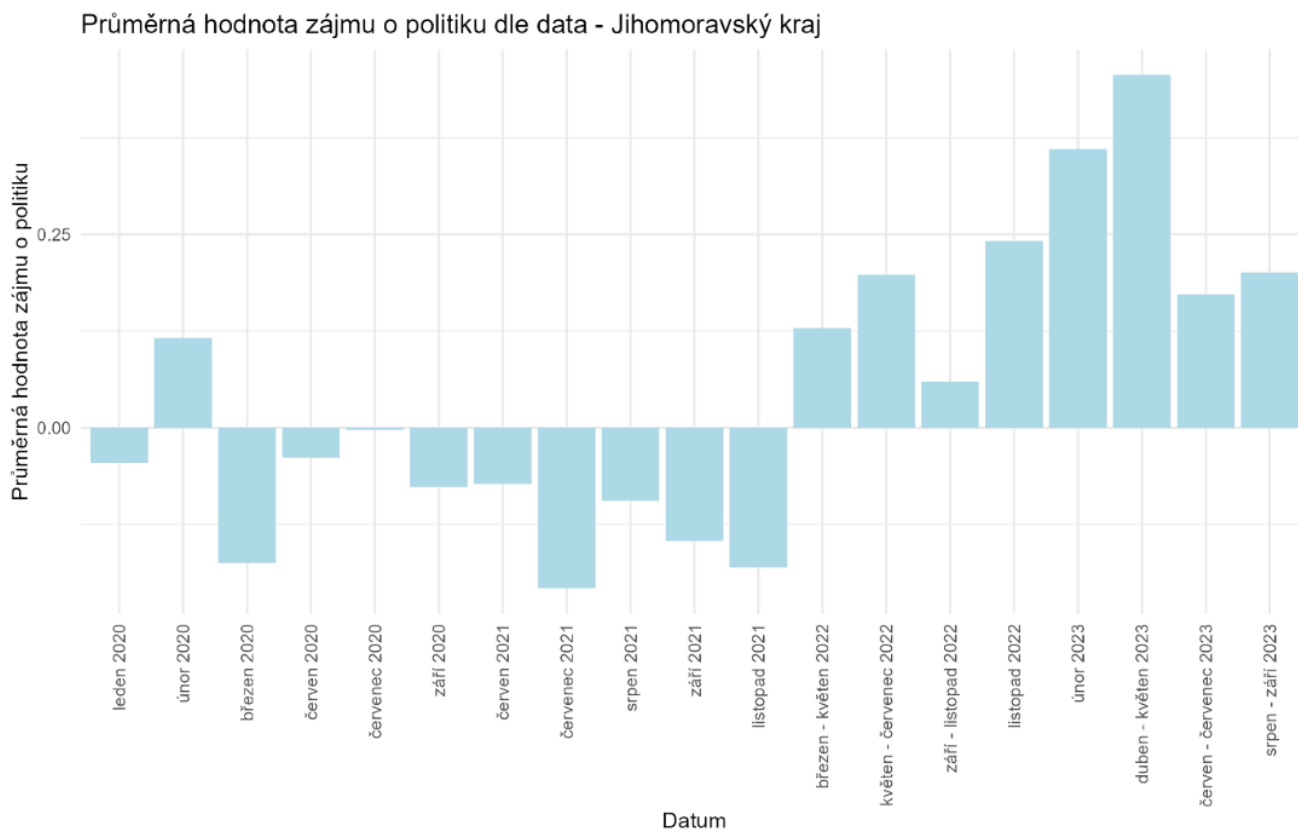

(Autorovo vlastní zpracování; data: Naše společnost 2020 až 2023)

Kraj Vysočina disponoval nejvyššími hodnotami zájmu o politiku v červenci 2021 a únoru 2023. Naopak nejnižší podprůměrné hodnoty byly pozorovány v lednu a únoru 2020 a také v září 2021.

5.2.11. Jihomoravský kraj

Graf 11.: Vývoj zájmu o politiku v Jihomoravském kraji

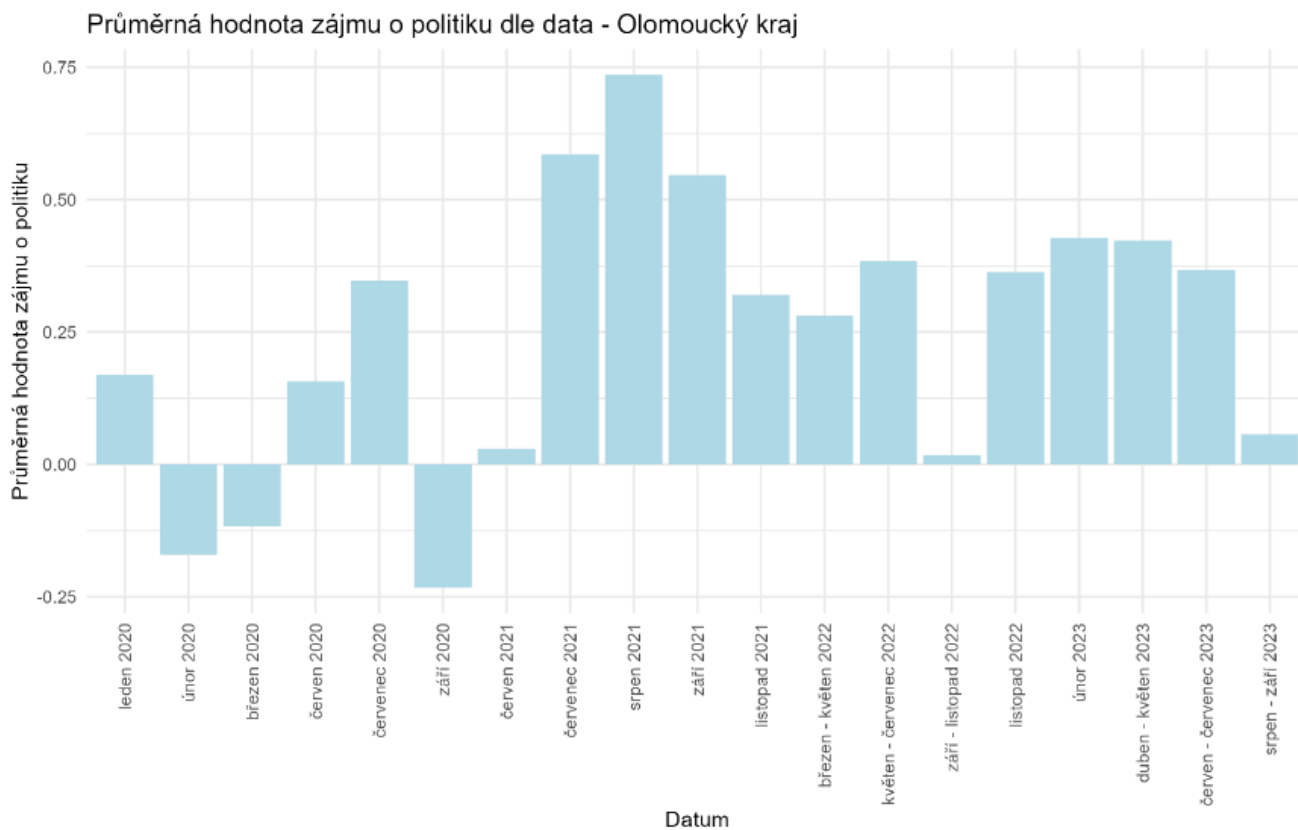

(Autorovo vlastní zpracování; data: Naše společnost 2020 až 2023)

V Jihomoravském kraji dosáhl zájem o politiku nejvyšších hodnot v únoru až květnu roku 2023. Naopak hodnot nejnižších v březnu 2020, červenci 2021 a listopadu 2021.

5.2.12. Olomoucký kraj

Graf 12.: Vývoj zájmu o politiku v Olomouckém kraji

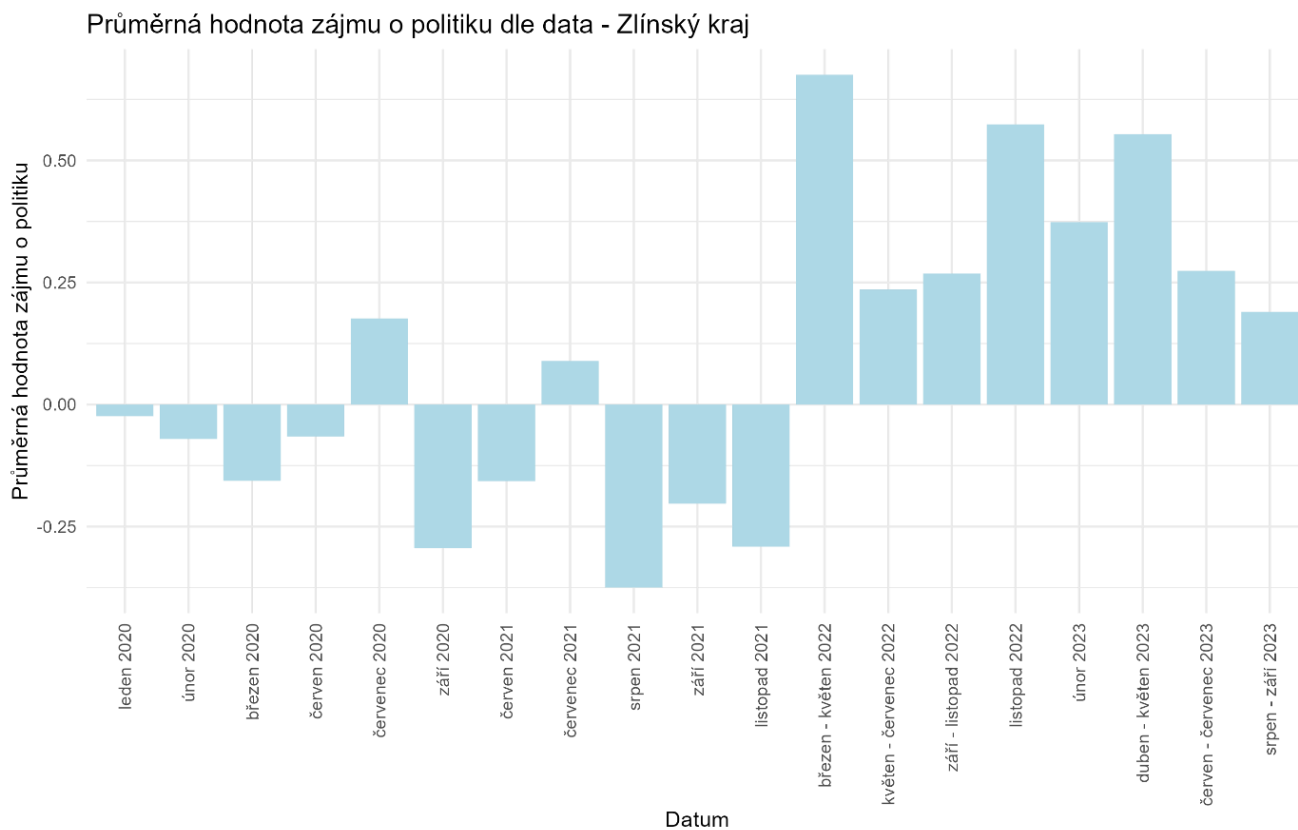

(Autorovo vlastní zpracování; data: Naše společnost 2020 až 2023)

Olomoucký kraj disponuje převážně pozitivními hodnotami. Nejvyšší zájem o politiku byl v kraji naměřen v srpnu 2021. Naopak zájem nejnižší byl pozorovaný v září 2020.

5.2.13. Zlínský kraj

Graf 13.: Vývoj zájmu o politiku ve Zlínském kraji

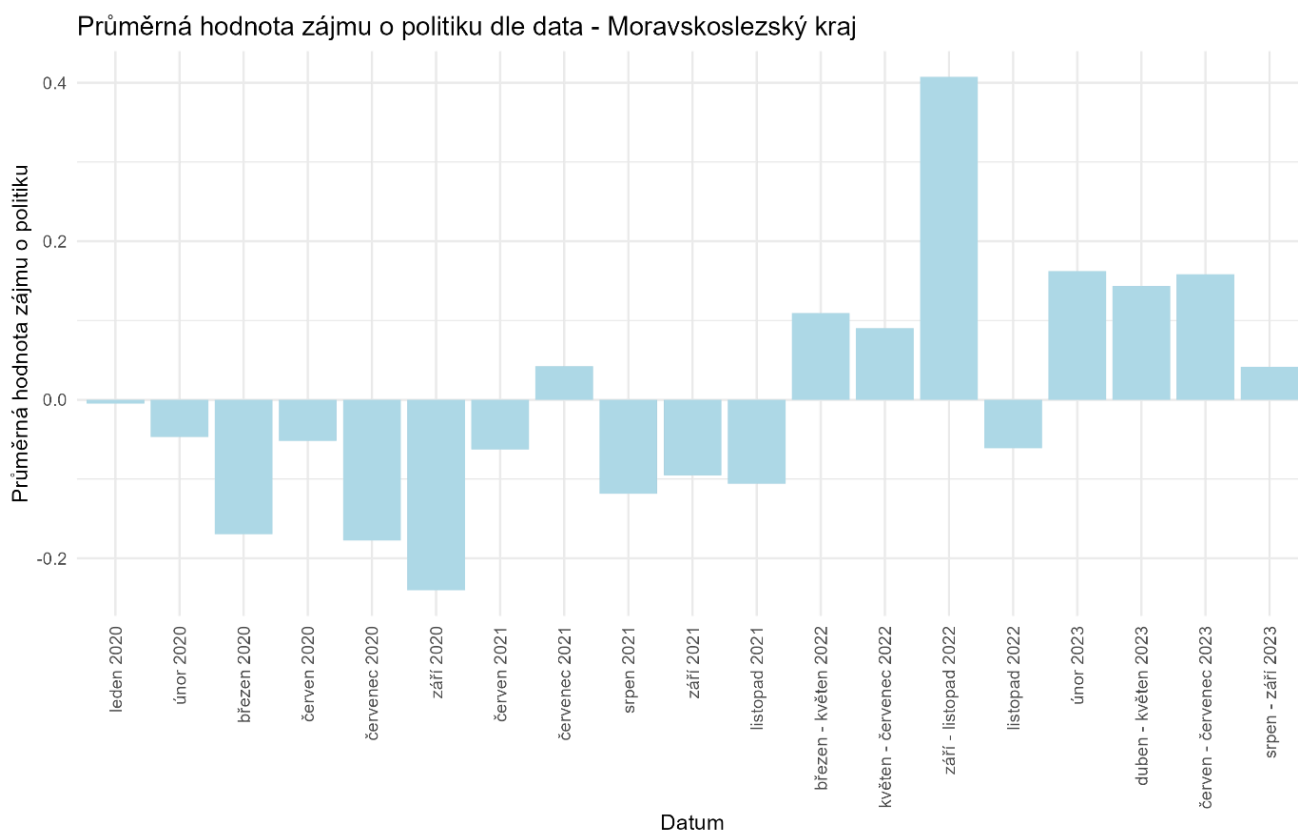

(Autorovo vlastní zpracování; data: Naše společnost 2020 až 2023)

Zlínský kraj zaznamenal významný nárůst v zájmu o politiku v období března až května roku 2022. Od tohoto období se zájem o politiku drží v nadprůměrných číslech. Naopak nejnižších hodnot zájem o politiku dosáhl v září 2020, v srpnu 2021 a také listopadu 2021.

5.2.14. Moravskoslezský kraj

Graf 14.: Vývoj zájmu o politiku v Moravskoslezském kraji

(Autorovo vlastní zpracování; data: Naše společnost 2020 až 2023)

Moravskoslezský kraj dosáhl nejvyšší hodnoty v zájmu o politiku v září až listopadu 2022. Nejnižší hodnoty byly naměřeny v březnu, červenci a září roku 2020.

Pokud bychom výsledky měli jen velmi stručně shrnout, můžeme pozorovat, že existují dva regiony, které byly v zájmu o politiku vždy nadprůměrné, a to hlavní město Praha a Liberecký kraj. Nejvíce podprůměrné hodnoty naopak měly kraje Karlovarský a Ústecký, kdy byl zájem o politiku v Karlovarském kraji nad průměrem pouze v únoru roku 2023. Zajímavostí také je, že u většiny krajů byl pozorovatelný nárůst průměrného zájmu o politiku v období březen až květen 2022. Od tohoto měsíce bylo také velmi časté, že v řadě krajů zůstal zájem o politiku v nadprůměrných hodnotách. Konkrétně se jednalo o hlavní město Praha, Královohradecký kraj, Jihočeský kraj, Zlínský kraj a Moravskoslezský kraj. Do skupiny těchto krajů by se dal zařadit i kraj Středočeský, u něj však následně došlo v posledních měsících k poklesu. Dále také kraj Plzeňský, ten však zaznamenal výrazný nárůst až v dalším období, a naopak v období březen až květen měl silně podprůměrné hodnoty. A také Pardubický kraj,

který ale zaznamenal nárůst již od září 2021 a Olomoucký kraj, který zaznamenal zvýšení zájmu o politiku již od července 2021. Nárůst zájmu o politiku v období března až května 2022 ostatně můžeme pozorovat i v České republice jako celku. Nicméně jak již bylo zmíněno několikrát, je třeba přistupovat k našim výsledkům s rezervou kvůli možnému výběrovému zkreslení dat.

5.3. Výsledky regresních modelů za každý kraj České republiky

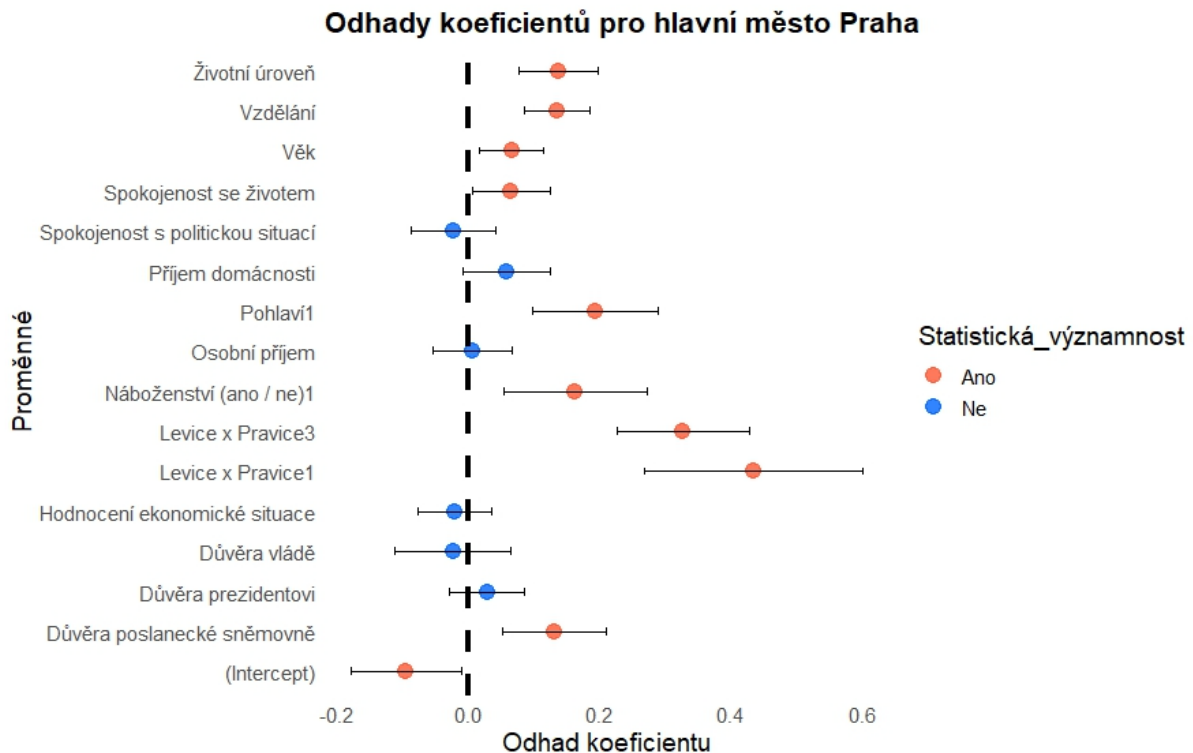
V následující části jsou zobrazeny výsledky regresních modelů za každý kraj České republiky. Každá podkapitola je věnována právě jednomu z krajů a jsou v ní rozebrány proměnné, které mají statistickou významnost. Výsledky jsou okomentovány poměrně stručně, aby byla zajištěna jejich přehlednost. Odhady koeficientů, které udávají míru změny v závislé proměnné za jednotkový nárůst v nezávislé proměnné, nejsou v textu komentovány, jelikož jsou tyto změny lépe ilustrovány v grafech, které jsou na konci každé podkapitoly¹⁶ (Frost, n.d.-b). Vodorovné čáry, které vychází z každého bodu znázorňují standardní chyby, což ukazuje, jak se bude průměr populace pravděpodobně lišit od průměru vzorku (Bhandari, 2023). Stejně jako odhady koeficientů, nejsou tyto hodnoty v textu rozebírány, jelikož následné grafy tyto hodnoty lépe ilustrují.

Pro rekapitulaci dodáváme, že k prozkoumání vztahu mezi úrovní zájmu o politiku a různými sociodemografickými a socioekonomickými faktory byla provedena lineární regresní analýza. Do modelů byly zahrnuty následující proměnné: *pohlaví, úroveň vzdělání, spokojenost se životem, životní úroveň, spokojenost s politickou situací, věková kategorie, náboženská příslušnost, hodnocení ekonomické situace, příjem domácnosti, osobní příjem, důvěra v prezidenta, důvěra v parlament, důvěra ve vládu a pravolevá škála.*

¹⁶ Jinými slovy, odhady koeficientů nám říkají, jak moc se změní hodnota závislé proměnné, když se změní hodnota jedné z nezávislých proměnných o jeden bod, a všechny ostatní proměnné zůstanou stejné (Frost, n.d.-b). Pokud je tedy hodnota koeficientu například u proměnné *spokojenost se životem* 0.1, znamená to, že změna o jednu jednotku této proměnné zvýší zájem o politiku o 0.1 jednotky.

5.3.1. Hlavní město Praha

Graf 15.: Výsledky regresní analýzy pro hlavní město Praha

N = 1125

R-squared = 0,2194

(Autorovo vlastní zpracování; data: Naše společnost 2020 až 2023)

V hlavním městě Praha jsou statisticky významné tyto proměnné: *pohlaví, vzdělání, spokojenost se životem, životní úroveň, věk, náboženská příslušnost, důvěra a pravolevá škála.*

Životní úroveň: Respondenti s vyšší životní úrovní vykazují také vyšší zájem o politiku.

Vzdělání: Respondenti s vyšším vzděláním vykazují větší zájem o politiku.

Věk: Starší respondenti jsou více politicky aktivní než mladší.

Spokojenost se životem: Vyšší míra spokojenosti se životem vede k vyššímu zájmu o politiku.

Pohlaví: Muži vykazují vyšší zájem o politiku než ženy.

Náboženská příslušnost: Respondenti s náboženskou příslušností mají vyšší zájem o politiku než ti bez náboženského vyznání.

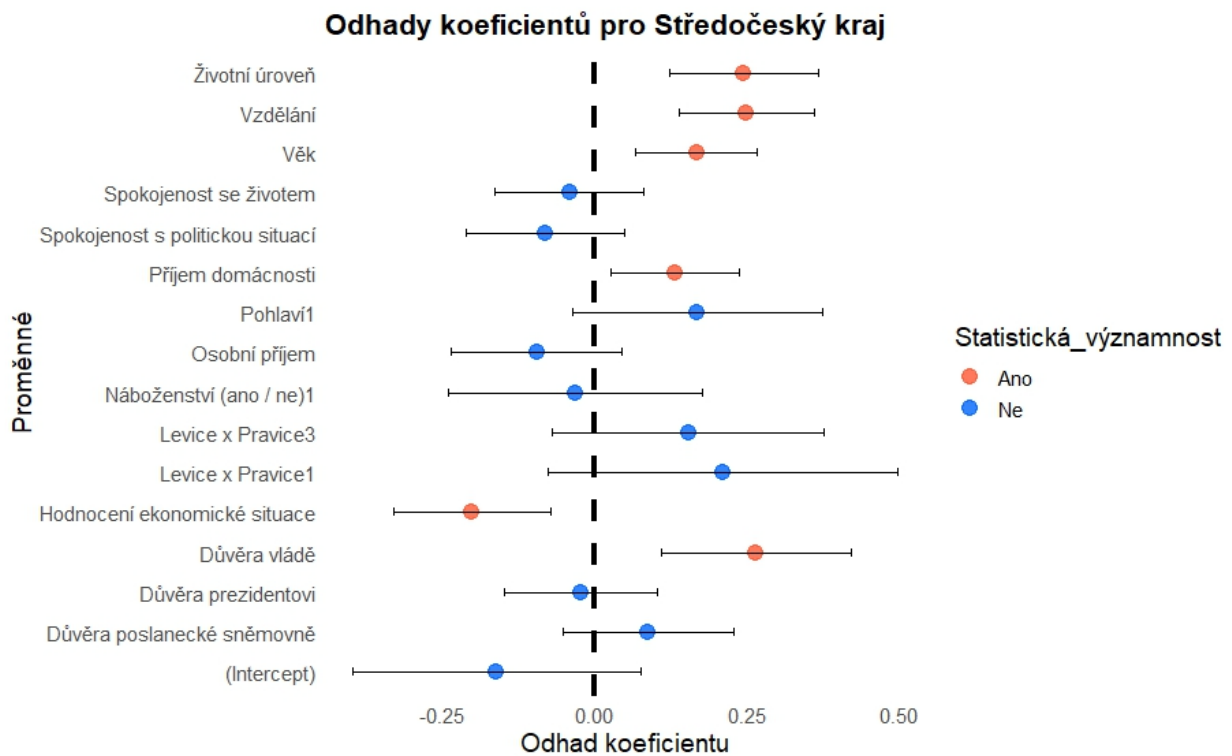
Pravolevá škála: Stejně tak povede příslušnost k levici či pravici k vyššímu politickému zájmu. Lépe si však v tomto ohledu vedou respondenti hlásící se k levici.

Důvěra: Důvěra v Poslaneckou sněmovnu také vede k vyššímu zájmu o politiku.

Zbytek proměnných nebyl statisticky významný. Model regrese vysvětluje přibližně 22 % variability v zájmu o politiku. Tento výsledek naznačuje, že i když některé proměnné mají významný vliv, stále existují další faktory, které mohou ovlivňovat zájem o politiku u obyvatel hlavního Města Prahy.

5.3.2. Středočeský kraj

Graf 16.: Výsledky regresní analýzy pro Středočeský kraj

N = 768

R-squared = 0,2341

(Autorovo vlastní zpracování; data: Naše společnost 2020 až 2023)

Výsledky ve Středočeském kraji odhalily statistickou významnost několika proměnných. Konkrétně se jedná o proměnné:

Životní úroveň: Respondenti s vyšší životní úrovní vykazují vyšší zájem o politiku.

Vzdělání: Respondenti s vyšším vzděláním vykazují větší zájem o politiku.

Věk: Starší respondenti vykazují vyšší zájem o politiku.

Příjem domácnosti: Respondenti, kteří uvedli, že jejich domácnost má vyšší příjem budou disponovat vyšším zájmem o politiku.

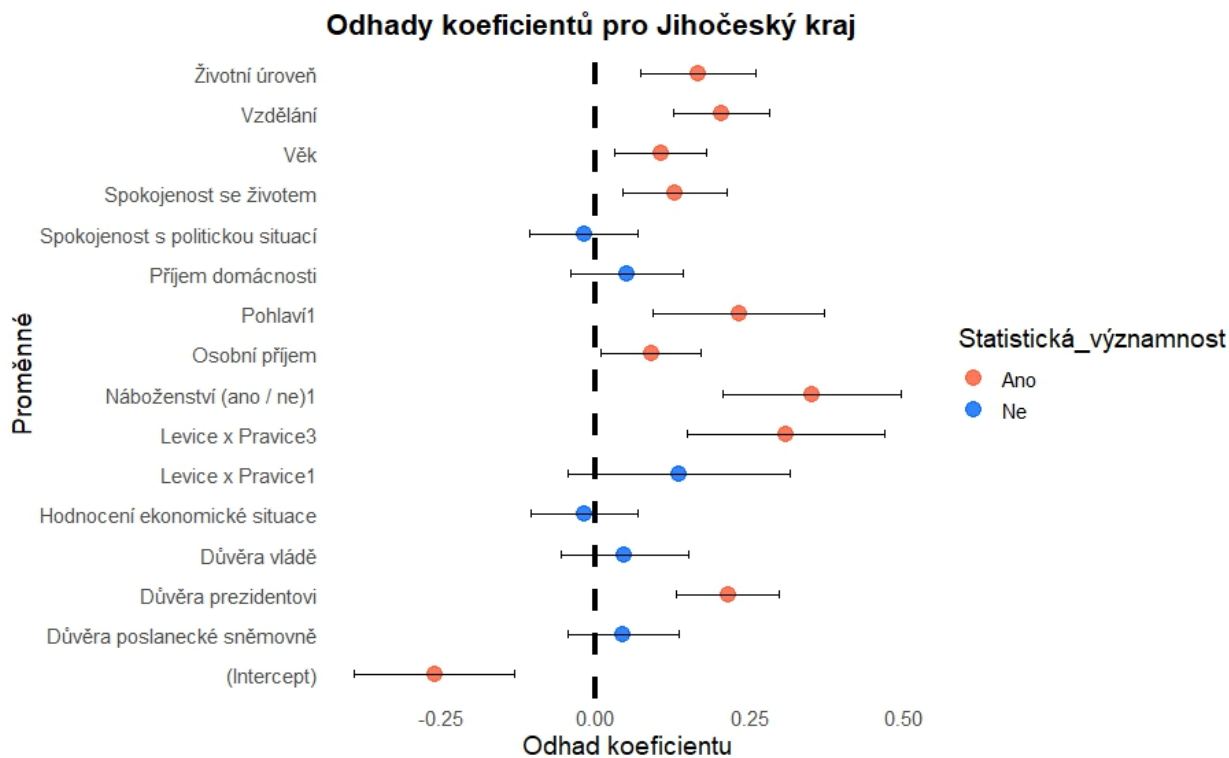
Hodnocení ekonomické situace: Pozitivní hodnocení ekonomické situace, povede ve Středočeském kraji k nižšímu zájmu o politiku.

Důvěra: Respondenti s vyšší mírou důvěry ve vládu mají vyšší zájem o politiku.

Další proměnné, jako je pohlaví, spokojenost se životem, spokojenost s politickou situací, náboženská příslušnost, osobní příjem, důvěra v prezidenta, premiéra, parlament a politická orientace, nejsou statisticky významné. Celkový model regrese vysvětluje přibližně 23 % variability v zájmu o politiku.

5.3.3. Jihočeský kraj

Graf 17.: Výsledky regresní analýzy pro Jihočeský kraj

N = 558

R-squared = 0,3087

(Autorovo vlastní zpracování; data: Naše společnost 2020 až 2023)

V Jihočeském kraji můžeme považovat tyto nezávislé proměnné za statisticky významné:

Životní úroveň: Respondenti s vyšší životní úrovní vykazují vyšší zájem o politiku.

Vzdělání: Vyšší vzdělání povede k vyššímu zájmu o politiku.

Věk: Starší respondenti vykazují vyšší zájem o politiku.

Spokojenost se životem: Vyšší spokojenost se životem povede k vyššímu zájmu o politiku.

Pohlaví: Muži se v Jihočeském kraji zajímají o politiku více jak ženy.

Osobní příjem: Vyšší osobní příjem povede k vyššímu zájmu o politiku.

Náboženská příslušnost: Respondenti s náboženskou příslušností vykazují vyšší zájem.

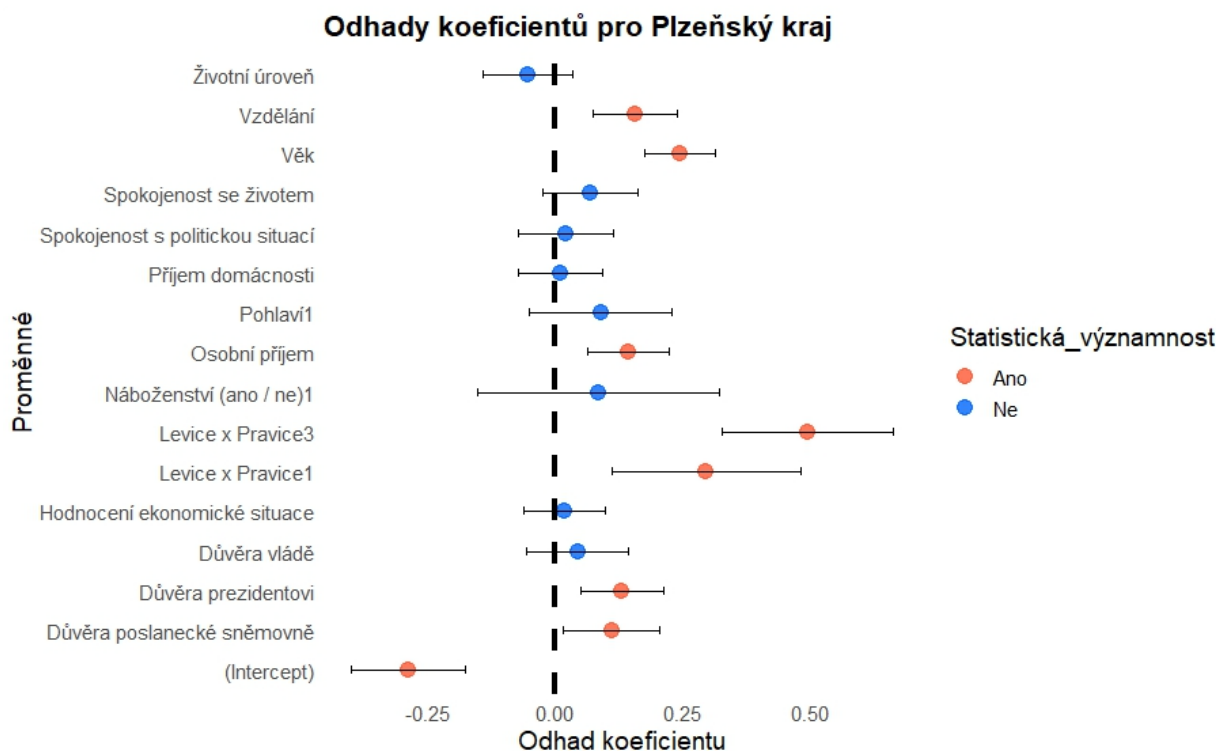
Pravolevá škála: Příslušnost k pravici povede k vyššímu zájmu o politiku.

Důvěra: Respondenti s vyšší důvěrou v prezidenta vykazují vyšší zájem o politiku.

Další proměnné nebyly statisticky významné. Model vysvětluje přibližně 30,87 % variability v zájmu o politiku.

5.3.4. Plzeňský kraj

Graf 18.: Výsledky regresní analýzy pro Plzeňský kraj

N = 321

R-squared = 0,2288

(Autorovo vlastní zpracování; data: Naše společnost 2020 až 2023)

V Plzeňském kraji jsou nejdůležitějšími proměnnými:

Vzdělání: Vyšší vzdělání povede k vyššímu zájmu o politiku.

Věk: Starší věk přispívá k vyššímu zájmu o politiku.

Osobní příjem: Osobní příjem v Plzeňském kraji povede k vyššímu zájmu o politiku.

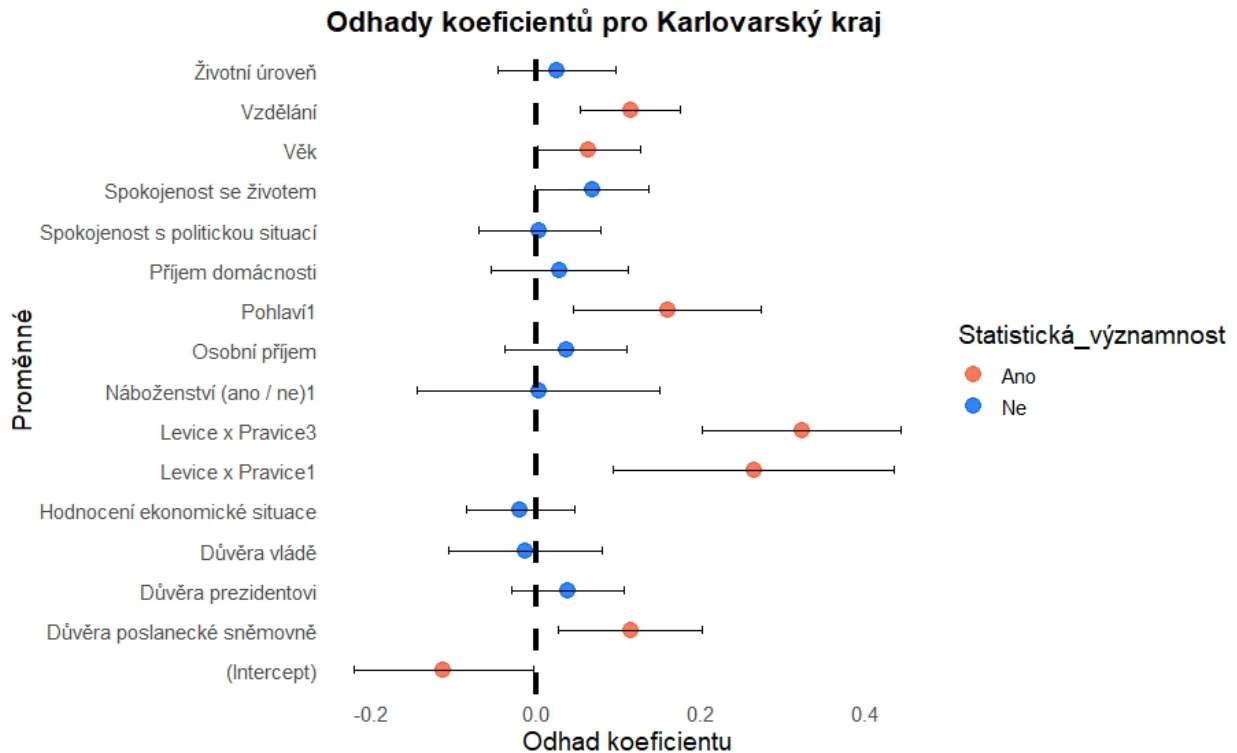
Pravolevá škála: Příslušnost k pravici i levici povede k vyššímu zájmu o politiku, v tomto ohledu však více přispívá příslušnost k pravici.

Důvěra: Respondenti s vyšší důvěrou v prezidenta vykazují vyšší zájem o politiku, a to platí i pro Poslaneckou sněmovnu.

Další proměnné nebyly statisticky významné. Model vysvětluje přibližně 22,88 % variability v zájmu o politiku.

5.3.5. Karlovarský kraj

Graf 19.: Výsledky regresní analýzy pro Karlovarský kraj

N = 217

R-squared = 0,1398

(Autorovo vlastní zpracování; data: Naše společnost 2020 až 2023)

Vzdělání: Vyšší vzdělání povede k vyššímu zájmu o politiku.

Věk: Starší respondenti vykazují vyšší zájem o politiku.

Pohlaví: Muži se v Karlovarském kraji zajímají o politiku více jak ženy.

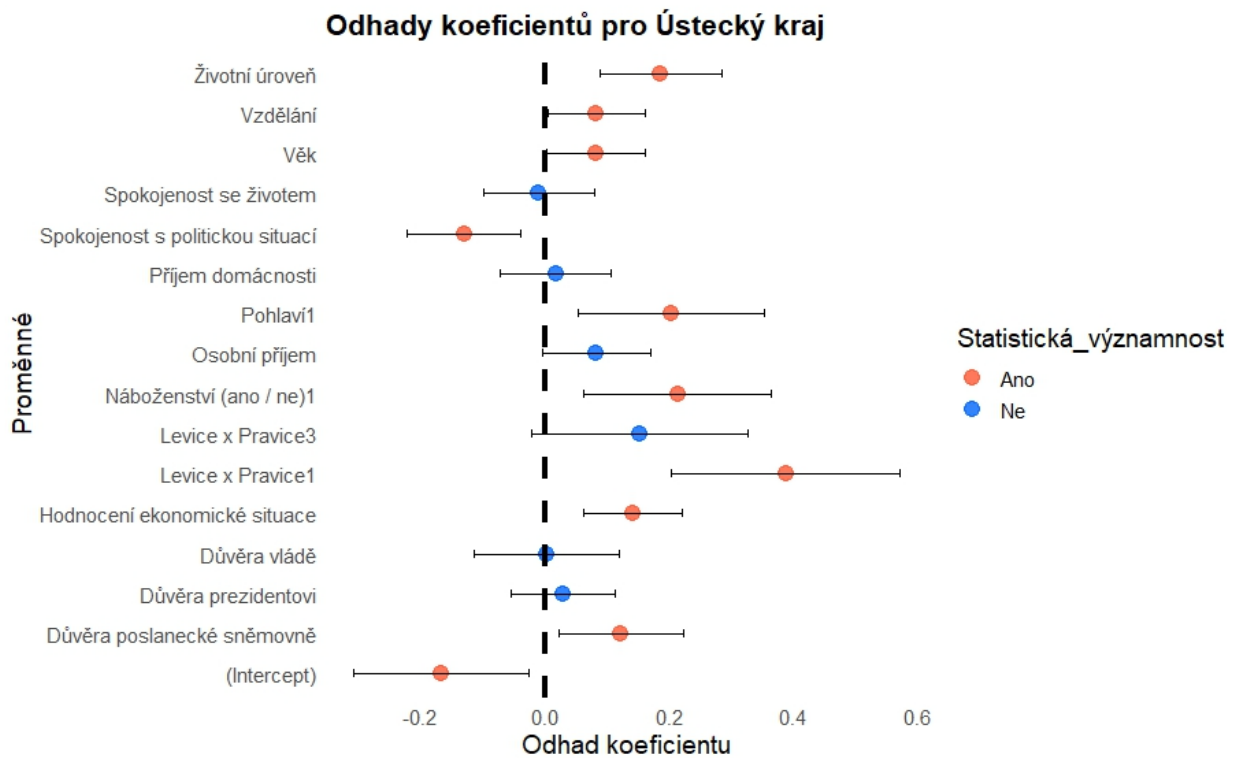
Pravolevá škála: Příslušnost k pravici povede k vyššímu zájmu o politiku a totéž platí i pro levici. Větší odhad koeficientu však má příslušnost k pravici.

Důvěra: Respondenti s vyšší důvěrou Poslanecké sněmovně vykazují vyšší zájem o politiku.

Další proměnné nebyly statisticky významné. Model v tomto případě vysvětluje přibližně 13,98 % variability v zájmu o politiku, což je zatím nejnižší hodnotou a rovněž relativně hraniční hodnotou, kdy model můžeme považovat za validní.

5.3.6. Ústecký kraj

Graf 20.: Výsledky regresní analýzy pro Ústecký kraj

N = 855

R-squared = 0,1759

(Autorovo vlastní zpracování; data: Naše společnost 2020 až 2023)

Životní úroveň: Respondenti s vyšší životní úrovní budou mít vyšší zájem o politiku.

Vzdělání: Vyšší vzdělání povede k vyššímu zájmu o politiku.

Věk: Starší respondenti vykazují vyšší zájem o politiku.

Spokojenost s politickou situací: Čím vyšší je spokojenost s politickou situací, tím nižší je očekávaný zájem o politiku.

Pohlaví: Muži se zajímají o politiku více jak ženy.

Náboženská příslušnost: Respondenti s náboženskou příslušností vykazují vyšší zájem o politiku.

Pravolevá škála: Příslušnost k levici povede k vyššímu zájmu o politiku.

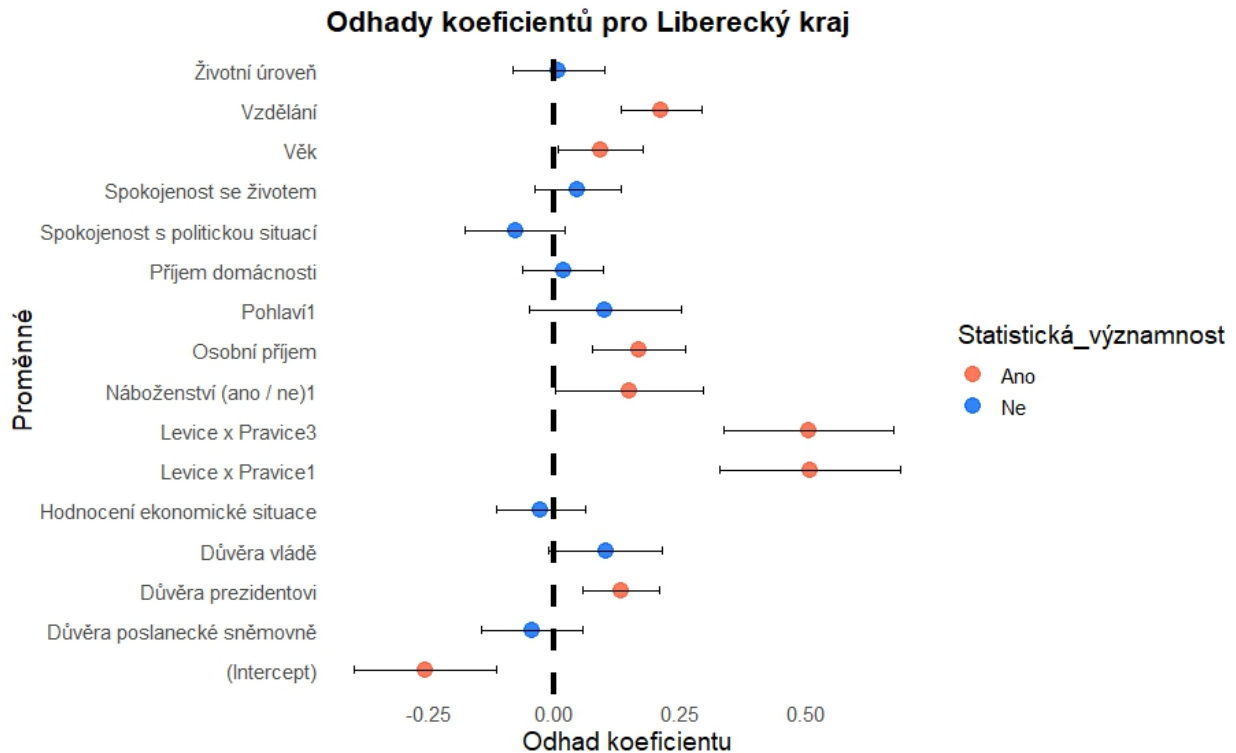
Hodnocení ekonomické situace: Pozitivní hodnocení ekonomické situace v Ústeckém kraji přispívá k vyššímu zájmu o politiku.

Důvěra: Respondenti s vyšší důvěrou Poslanecké sněmovně vykazují vyšší zájem o politiku.

Další proměnné nebyly statisticky významné. Model vysvětluje přibližně 17,59 % variability v zájmu o politiku.

5.3.7. Liberecký kraj

Graf 21.: Výsledky regresní analýzy pro Liberecký kraj

N = 343

R-squared = 0,2255

(Autorovo vlastní zpracování; data: Naše společnost 2020 až 2023)

Vzdělání: Vyšší vzdělání povede k vyššímu zájmu o politiku.

Věk: Starší respondenti vykazují vyšší zájem o politiku.

Osobní příjem: Osobní příjem v Libereckém kraji povede k vyššímu zájmu o politiku.

Náboženská příslušnost: Respondenti s náboženskou příslušností vykazují vyšší zájem o politiku.

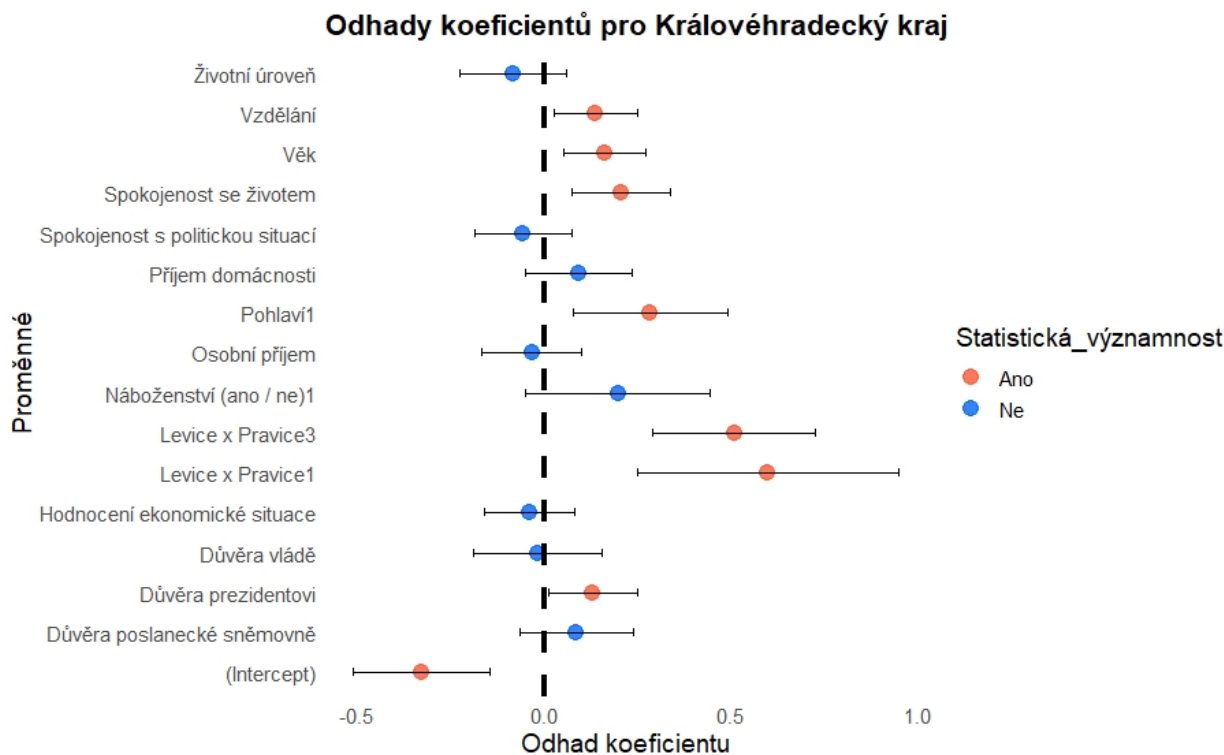
Pravolevá škála: Příslušnost k pravici i levici povede k vyššímu zájmu o politiku.

Důvěra: Respondenti s vyšší důvěrou v prezidenta vykazují vyšší zájem o politiku.

Další proměnné nebyly statisticky významné. Model vysvětluje přibližně 22,55 % variability v zájmu o politiku.

5.3.8. Královéhradecký kraj

Graf 22.: Výsledky regresní analýzy pro Královéhradecký kraj

N = 424

R-squared = 0,2492

(Autorovo vlastní zpracování; data: Naše společnost 2020 až 2023)

Vzdělání: Vyšší vzdělání povede k vyššímu zájmu o politiku.

Věk: Starší respondenti vykazují vyšší zájem o politiku.

Spokojenost se životem: Vyšší spokojenost se životem povede k vyššímu zájmu o politiku.

Pohlaví: Muži se v Královéhradeckém kraji zajímají o politiku více jak ženy.

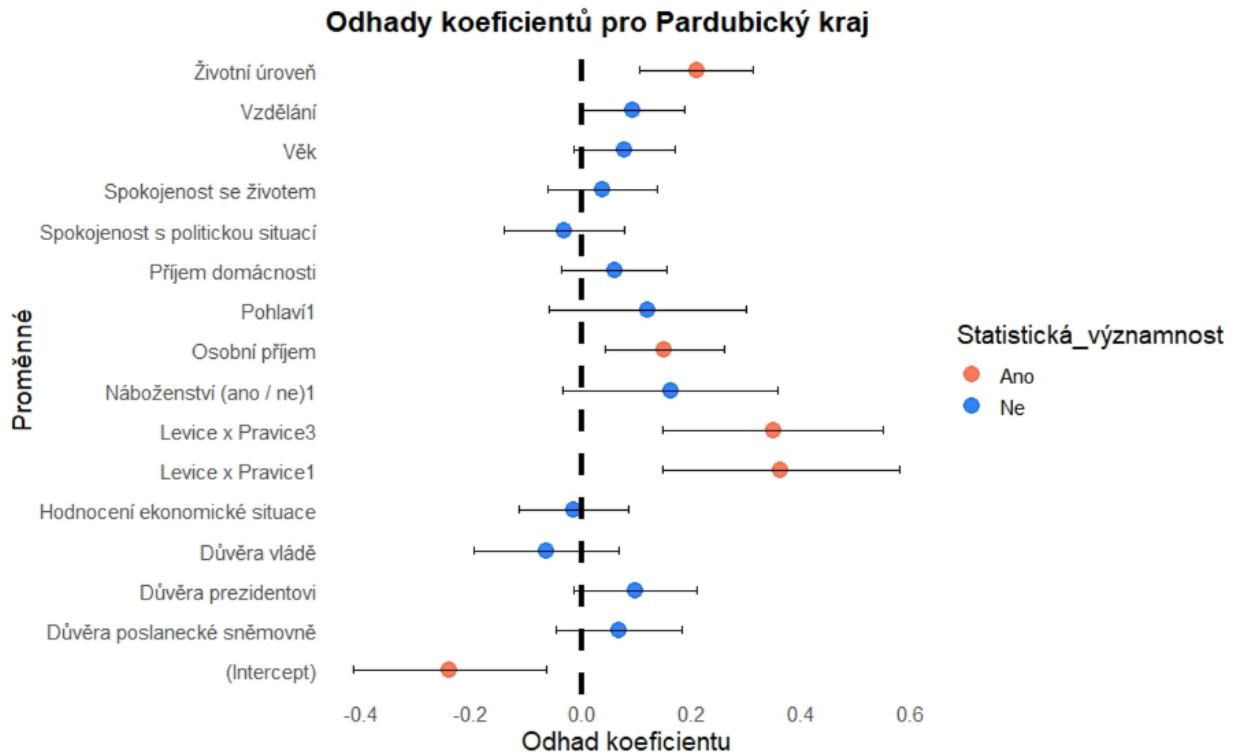
Pravolevá škála: Příslušnost k pravici i levici povede k vyššímu zájmu o politiku.

Důvěra: Respondenti s vyšší důvěrou v prezidenta vykazují vyšší zájem o politiku.

Další proměnné nebyly statisticky významné. Model vysvětluje přibližně 24,92 % variability v zájmu o politiku.

5.3.9. Pardubický kraj

Graf 23.: Výsledky regresní analýzy pro Pardubický kraj

N = 381

R-squared = 0,2641

(Autorovo vlastní zpracování; data: Naše společnost 2020 až 2023)

Životní úroveň: Respondenti s vyšší životní úrovní vykazují vyšší zájem o politiku.

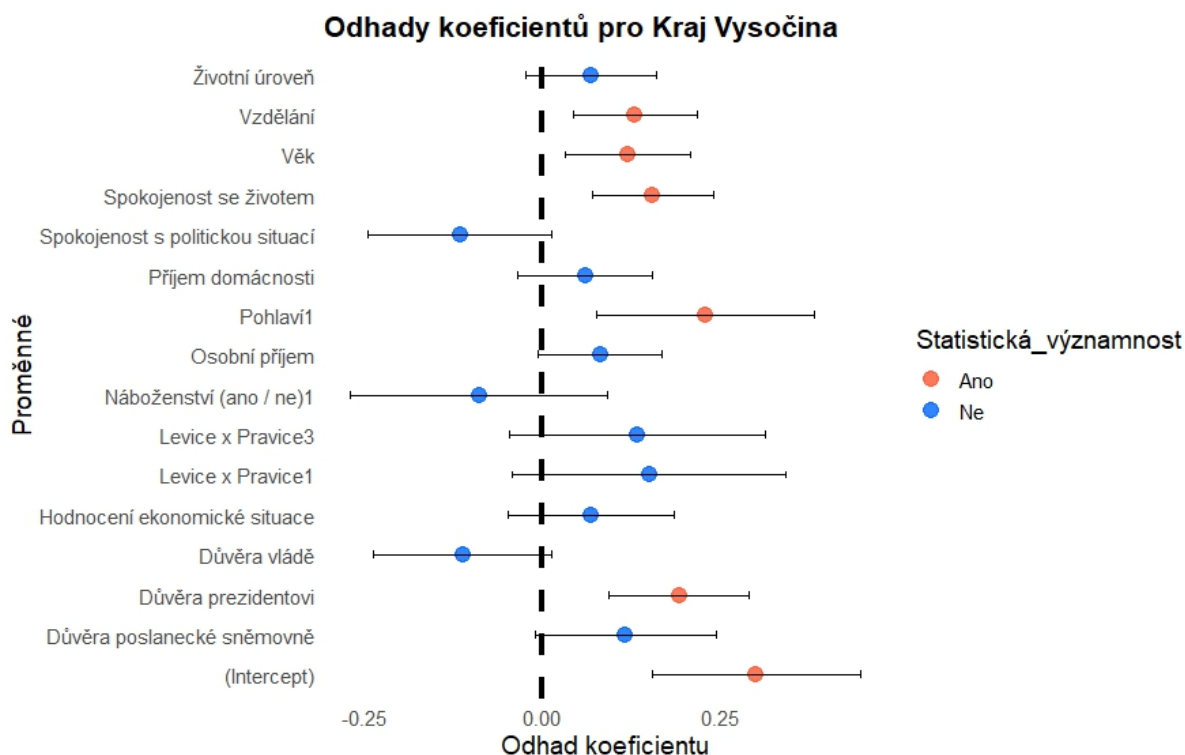
Osobní příjem: Osobní příjem v Pardubickém kraji povede k vyššímu zájmu o politiku.

Pravolevá škála: Příslušnost k pravici i levici povede k vyššímu zájmu o politiku. Odhady koeficientů jsou u obou proměnných podobné.

Další proměnné nebyly statisticky významné. Model vysvětluje přibližně 26,41 % variability v zájmu o politiku.

5.3.10. Kraj Vysočina

Graf 24.: Výsledky regresní analýzy pro Kraj Vysočina

N = 549

R-squared = 0,2629

(Autorovo vlastní zpracování; data: Naše společnost 2020 až 2023)

Vzdělání: Vyšší vzdělání povede k vyššímu zájmu o politiku.

Věk: Starší respondenti vykazují vyšší zájem o politiku.

Spokojenost se životem: Vyšší spokojenost se životem povede k vyššímu zájmu o politiku.

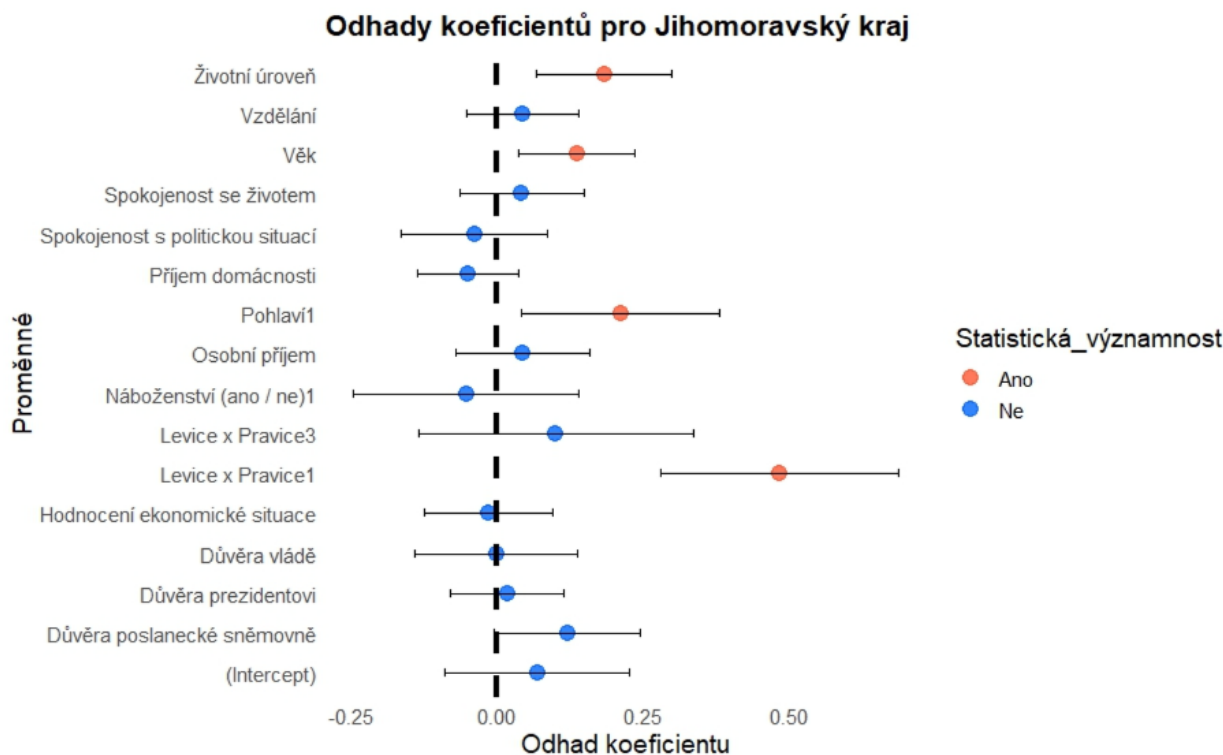
Pohlaví: Muži se v Kraji Vysočina zajímají o politiku více jak ženy.

Důvěra: Respondenti s vyšší důvěrou v prezidenta vykazují vyšší zájem o politiku.

Další proměnné nebyly statisticky významné. Model vysvětluje přibližně 26,29 % variability v zájmu o politiku.

5.3.11. Jihomoravský kraj

Graf 25.: Výsledky regresní analýzy pro Jihomoravský kraj

N = 615

R-squared = 0,1814

(Autorovo vlastní zpracování; data: Naše společnost 2020 až 2023)

Životní úroveň: Respondenti s vyšší životní úrovní vykazují vyšší zájem o politiku.

Věk: Starší respondenti vykazují vyšší zájem o politiku.

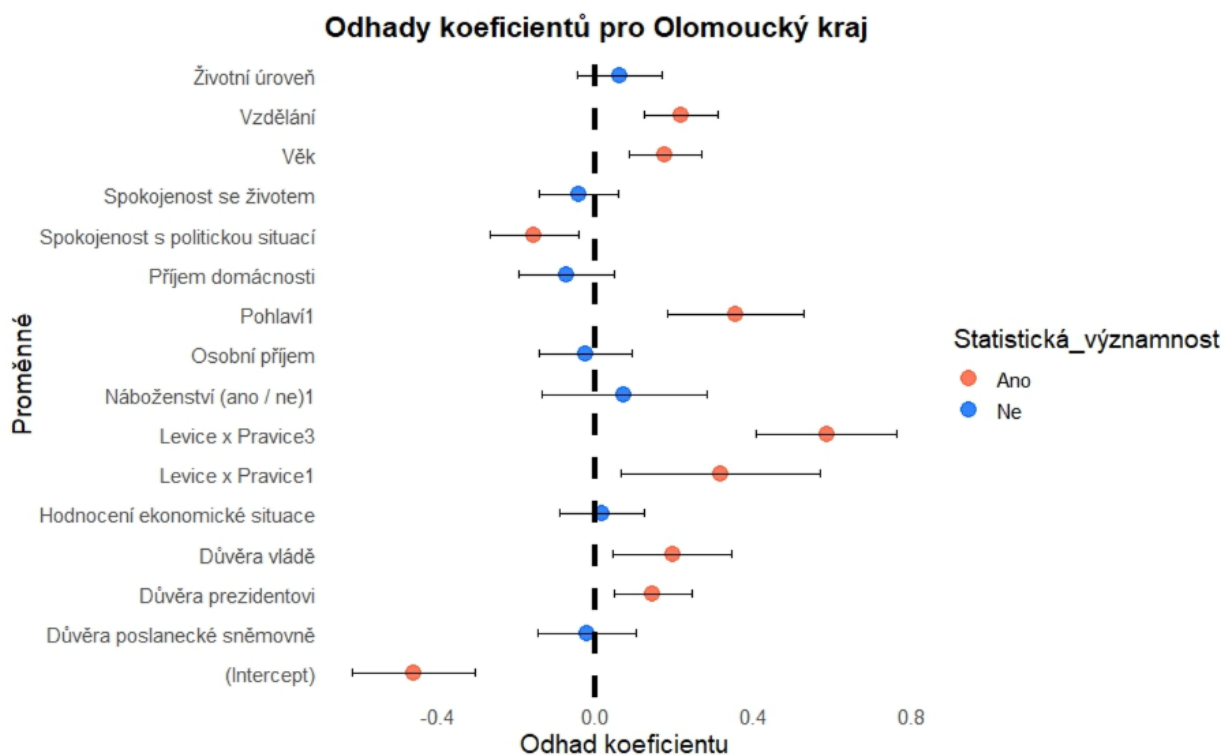
Pohlaví: Muži se v Jihomoravském kraji zajímají o politiku více jak ženy.

Pravolevá škála: Příslušnost k levici povede k vyššímu zájmu o politiku.

Další proměnné nebyly statisticky významné. Model vysvětluje přibližně 18,14 % variability v zájmu o politiku.

5.3.12. Olomoucký kraj

Graf 26.: Výsledky regresní analýzy pro Olomoucký kraj

N = 185

R-squared = 0,2310

(Autorovo vlastní zpracování; data: Naše společnost 2020 až 2023)

Vzdělání: Vyšší vzdělání povede k vyššímu zájmu o politiku.

Věk: Starší respondenti vykazují vyšší zájem o politiku.

Spokojenost s politickou situací: Vyšší spokojenost s politickou situací povede k nižšímu zájmu o politiku.

Pohlaví: Muži se v Olomouckém kraji zajímají o politiku více jak ženy.

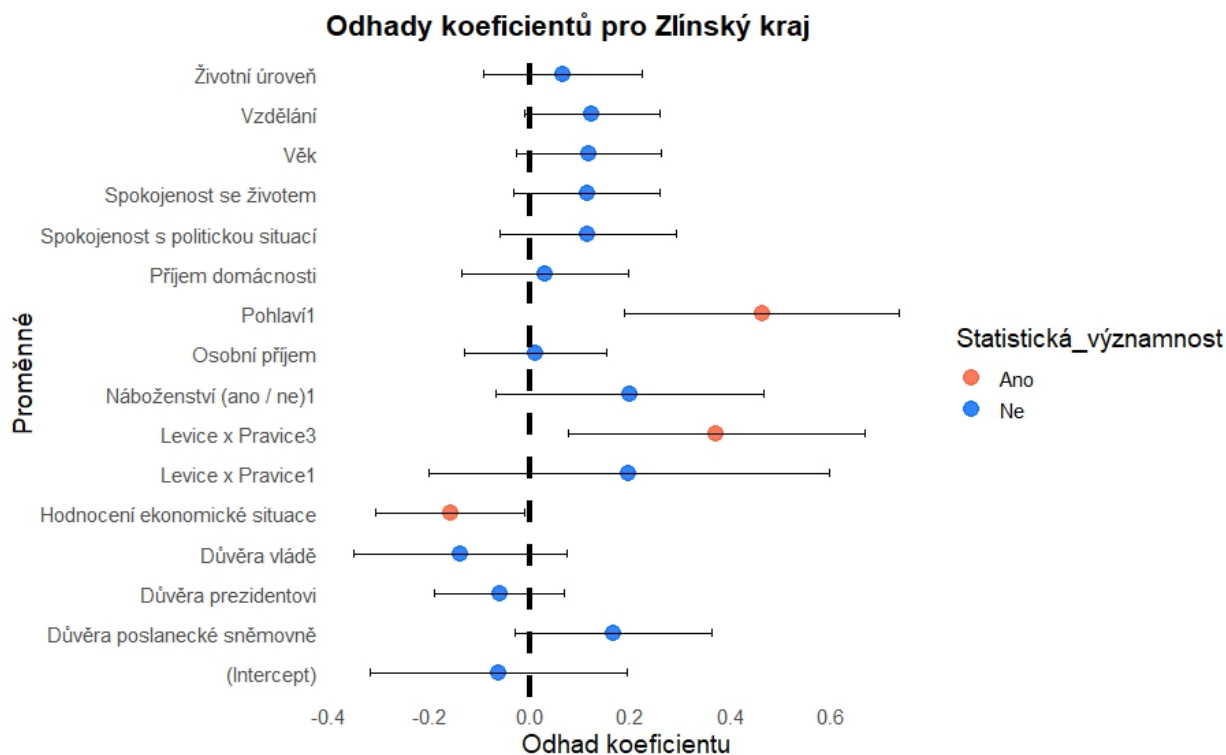
Pravolevá škála: Příslušnost k pravici i levici povede k vyššímu zájmu o politiku. Vyšší odhad koeficientu má však příslušnost k pravici.

Důvěra: Respondenti s vyšší důvěrou v prezidenta vykazují vyšší zájem o politiku a totéž platí i u vlády.

Další proměnné nebyly statisticky významné. Model vysvětluje přibližně 23,10 % variability v zájmu o politiku.

5.3.13. Zlínský kraj

Graf 27.: Výsledky regresní analýzy pro Zlínský kraj

N = 392

R-squared = 0,2369

(Autorovo vlastní zpracování; data: Naše společnost 2020 až 2023)

Pohlaví: Muži se ve Zlínském kraji zajímají o politiku více jak ženy.

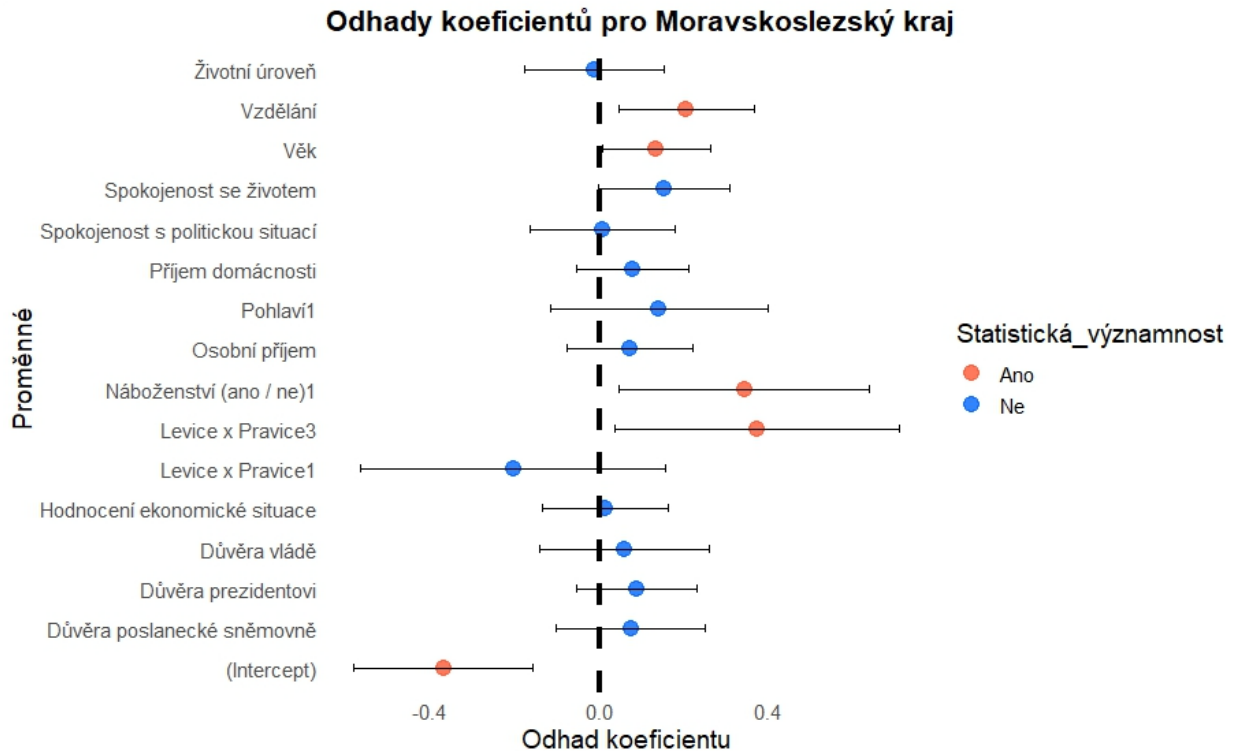
Pravolevá škála: Příslušnost k pravici povede k vyššímu zájmu o politiku.

Hodnocení ekonomické situace: Vyšší spokojenost s ekonomickou situací povede k nižšímu zájmu o politiku.

Další proměnné nebyly statisticky významné. Model vysvětluje přibližně 23,69 % variability v zájmu o politiku.

5.3.14. Moravskoslezský kraj

Graf 28.: Výsledky regresní analýzy pro Moravskoslezský kraj

N = 652

R-squared = 0,2378

(Autorovo vlastní zpracování; data: Naše společnost 2020 až 2023)

Vzdělání: Vyšší vzdělání povede k vyššímu zájmu o politiku.

Věk: Starší respondenti vykazují vyšší zájem o politiku.

Náboženská příslušnost: Respondenti s náboženskou příslušností vykazují vyšší zájem o politiku.

Pravolevá škála: Příslušnost k pravici povede k vyššímu zájmu o politiku.

Další proměnné nebyly statisticky významné. Model vysvětluje přibližně 23,78 % variability v zájmu o politiku.

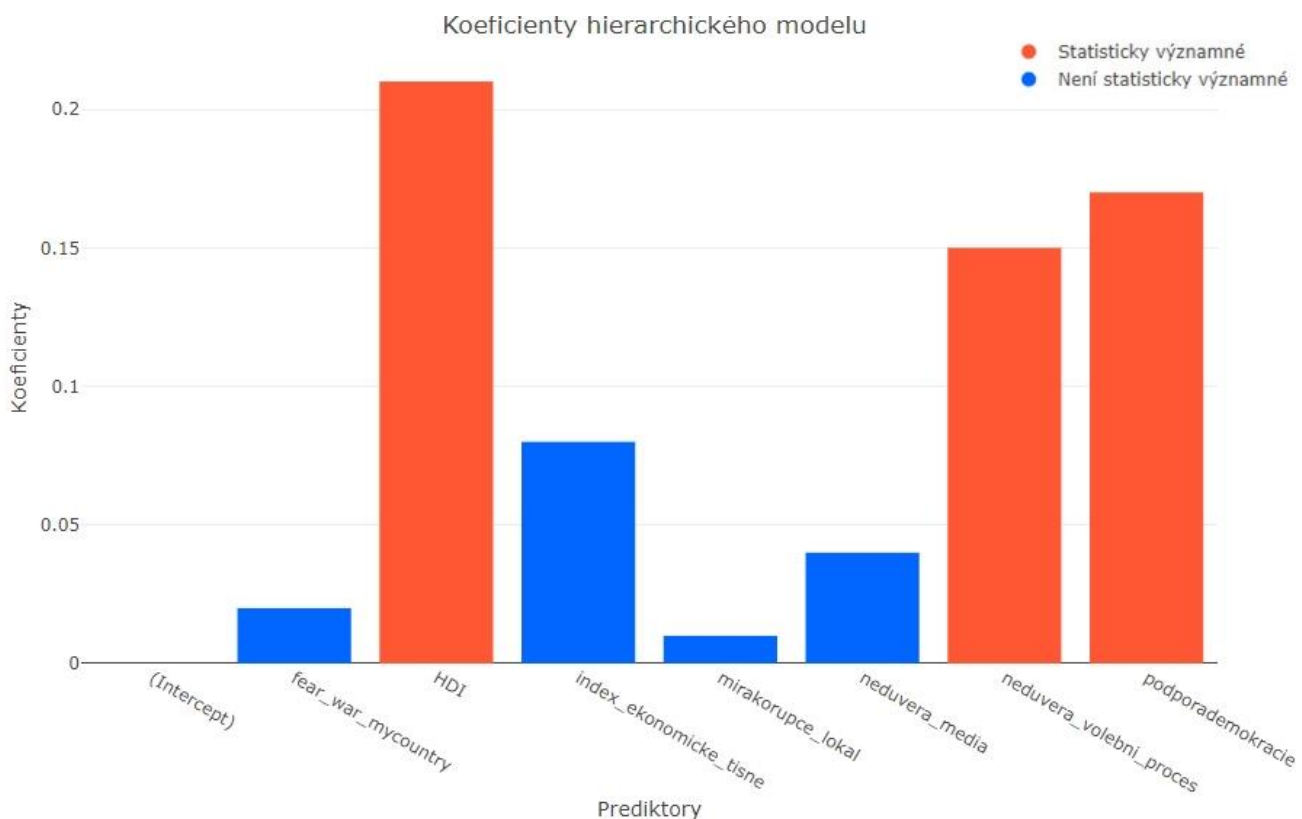
Výsledky naznačují, že každá z vybraných proměnných, měla alespoň v jednom ze 14 krajů statistickou významnost. Obecně největší roli při vysvětlování zájmu o politiku v jednotlivých krajích České republiky hrál věk, který byl signifikantní ve 12 ze 14 krajů. Dále následovalo vzdělání, které bylo statisticky významné v 11 ze 14 krajů. Stejně významnou roli hrálo i pohlaví, které zaznamenalo statistickou významnost v devíti krajích a velkým prediktorem politického zájmu bylo také rozdělení respondentů na pravolevé škále. Co se týká těchto dvou kategorických proměnných, tak muži disponovali vyšším zájmem o politiku ve všech krajích, ve kterých byla tato proměnná statisticky významná. Co se týká levice a pravice, tak příslušnost k pravici byla statisticky významná v 10 ze 14 krajů, kdežto příslušnost k levici v 9 ze 14 krajů. Při porovnání míry vlivu na zájem o politiku v jednotlivých krajích nám vyplývá, že s velmi těsným rozdílem má příslušnost k pravici o něco vyšší vliv na zájem o politiku, jak příslušnost k levici. Životní úroveň disponovala statistickou významností v 7 ze 14 krajů, důvěra k prezidentovi byla signifikantní v 6 ze 14 krajů a příslušnost k určitému náboženství měla statistickou významnost v 5 ze 14 krajů. Ve čtyřech krajích měly statistickou významnost také proměnné jako je hodnocení spokojenosti se životem, osobní příjem a důvěra Poslanecké sněmovně. Ve třech krajích bylo statisticky významné hodnocení ekonomické situace. Ve dvou krajích také hrály roli proměnné spokojenost s politickou situací a důvěra vládě. A pouze v jednom z krajů byla statisticky významná proměnná související s příjmem domácnosti jako celku. Celkově u všech těchto proměnných platilo, že s jejich nárůstem poroste i zájem o politiku. Jedinou výjimkou byly proměnné hodnocení ekonomické situace a spokojenost s politickou situací. Pozitivní hodnocení ekonomické situace totiž snižuje zájem o politiku ve Zlínském a Středočeském kraji. A vyšší spokojenost s politickou situací zase vede k nižšímu zájmu o politiku v Olomouckém a Ústeckém kraji.

Je však důležité nezapomínat na to, že modely vysvětlují 13 až 30 % variability v zájmu o politiku. To je sice v sociálních vědách dostatečné číslo, ale zároveň existuje vysoké procento variability v naší závislé proměnné, které není vysvětleno našimi nezávislými proměnnými (Ozili, 2023).

5.4. Výsledky hierarchický model

Výsledky hierarchického modelu nám ukázaly, že z vybraných nezávislých proměnných byly tři statisticky významné. Konkrétně se jednalo o proměnnou *nedůvěra ve volební proces*, dále o proměnnou *podpora demokracie* a také *HDI*.

Graf 29.: Výsledek hierarchického modelu

N = 15 438

Pseudo-R² = 0,04

(Autorovo vlastní zpracování; data: Naše společnost 2020 až 2023; data ČSÚ, data WVS)

Pokud bychom se na výsledky podívali podrobně, můžeme pozorovat, že každý jednotkový nárůst u HDI povede k průměrnému nárůstu v zájmu o politiku o 0,21 jednotek. Jednotkový nárůst podpory demokracie zvýší zájem o politiku o 0,17. A jednotkový nárůst u nedůvěry ve volební proces zvýší zájem o politiku o 0,15.

Problémem modelu je však jeho velmi nízká hodnota Pseudo-R². Tato hodnota je konkrétně 0,04, což znamená, že model vysvětluje pouze 4 % variability závislé proměnné (Mehmetoglu, 2020). Obecně platí, že pokud je hodnota Pseudo-R² či R-squared v rozmezí 0 až

0.09, neměl by být model považován za přijatelný (Ozili, 2023). Stejně tak jsou i hodnoty koeficientů poměrně nízké, takže zájem o politiku je jejich zvýšením ovlivněn jen lehce.

Závěr

Diplomová práce se zaměřovala na koncept zájmu o politiku a jeho rozložení v regionech. Celkem jsme měli čtyři hlavní cíle: definovat politický zájem; vybrat vhodné metody jeho měření; zachytit zájem o politiku v krajích České republiky a zobrazit jeho vývoj v čase; a zjistit, jaké faktory zájem o politiku ovlivňují. K dosažení těchto cílů jsme využili deskriptivní a komparativní analýzu a také lineární a hierarchické regresní modely.

Již od samotného začátku jsme však naráželi na řadu překážek, z nichž dvě byly pro naši analýzu opravdu zásadní. První překážkou bylo samotné pochopení a definování politického zájmu. To představovalo výzvu zejména proto, že výzkumů zabývajících se čistě politickým zájmem zatím nebylo realizováno mnoho, a navíc každý z nich definuje zájem o politiku jiným způsobem. To ostatně platí i u jeho měření, ačkoli zde již můžeme pozorovat určité podobnosti. Problém v této oblasti také souvisí s tím, že neexistuje ani jasná definice samotného konceptu *zájem*. Museli jsme se tedy zaměřit nejen na literaturu zkoumající zájem o politiku, ale i na literaturu zabývající se čistě konceptem zájmu. Ačkoli tedy vymezení pojmu představovalo problém, nakonec jsme došli k naší finální definici, která zní:

Zájem o politiku je vnitřní stav, který může být vytvořen a ovlivněn jak okolními, tak i vnitřními vlivy a který se odráží v přiznání jednotlivce, že se o politiku zajímá. Tento zájem je dále pozorovatelný skrze behaviorální projevy, kterými jsou participace, sledování veřejného dění, politická sofistikovanost či jakýkoli další projev zájmu. Důležité je však zdůraznit, že tento stav může mít krátkodobé i dlouhodobé trvání a že behaviorální projevy i samotné přiznání k zájmu se mohou objevovat i bez politického zájmu a naopak.

Dle našeho názoru definice jasně a srozumitelně vymezuje koncept politického zájmu, kdy jej bere jako vnitřní stav jedince, který je formován různými vnějšími i vnitřními vlivy. Důležité v tomto ohledu je, že nedefinujeme zájem jako například vlastnost nebo pocit, kolem čehož byla vedena řada diskusí, ale jako vnitřní stav, který je značně širším pojmem. Stejně tak zahrnujeme do vysvětlujících faktorů vnitřní i vnější vlivy a nezapomínáme ani na možnou variabilitu v trvání tohoto stavu. Základem definice jsou také behaviorální projevy, které však nemusí vždy znamenat přítomnost politického zájmu. Na druhou stranu je potřeba také zmínit, že naše definice je poměrně široká. Myslíme si, že vzhledem k nejasnostem a komplexnosti tohoto pojmu je volba obsáhlejší definice vhodným řešením. Je však třeba mít na paměti, že

příliš široké definice mohou vést k příliš velkému zobecnění, kdy se může zdát, že definice platí v různých kontextech, aniž by byla brána v úvahu rozmanitost situací a podmínek.

Druhou překážkou bylo již samotné měření zájmu o politiku. Zde jsme nacházeli problém ve dvou věcech. První z nich byl výběr správných indikátorů pro měření politického zájmu. V konečném výsledku jsme se rozhodli při měření politického zájmu vycházet z několika oblastí. První a pravděpodobně i nejzásadnější otázkou byla obecná a sebehodnotící otázka, která se respondenta ptala, zdali se zajímá o politiku. Tato otázka vysvětluje poměrně dobře postoje respondenta k politickému zájmu, a to i přesto, že ve svém znění je velmi jednoduchá. Výhodu mají ty datové soubory, které disponují nejen touto jednoduchou otázkou, ale nabízí například i otázky porovnávací různé oblasti zájmu se zájmem politickým. Pokud však soubor tyto druhy otázek nemá, klasická sebehodnotící otázka je naprosto dostačující. Další oblastí, kterou jsme se rozhodli zahrnout do indexu, je politická participace. Zde se datové soubory lišily v tom, na jaké druhy participace se ptaly. Myslíme si, že je lepší zahrnout i mimo-volební participaci. Pokud však datový soubor disponuje pouze otázkami zaměřujícími se na participaci volební, můžeme i tuto otázku považovat za dostačující. Poslední oblastí je sledování veřejného či politického dění v médiích. Dle našeho názoru je vhodnější, když se datový soubor ptá nejen na televizi, rozhlas, noviny a klasické zdroje informací, ale i na zdroje internetové a alternativní. Stejně tak by nemělo být zapomenuto na otázku týkající se diskuse veřejného dění mimo internet. Ačkoli se zajisté nejedná o dokonalé nástroje měření, myslíme si, že v kvantitativní analýze tyto proměnné zachycují nejdůležitější aspekty zájmu o politiku a jsou pro jeho zachycení více než dostačující. Druhou překážkou v měření zájmu o politiku byla dostupnost vhodných datových souborů. Při snaze o zobrazení průměrné míry zájmu o politiku v každém z krajů, nám totiž každý zkoušený datový soubor ukázal zcela jiné výsledky. Proto jsme se rozhodli vytvořit široký data set, což nám umožňovala pouze data z CVVM. Výsledný datový soubor v sobě zahrnoval měření provedená od ledna 2020 až do září 2023, což nám dávalo celkem 17 810 pozorování. Tento počet měl být dostatečný pro zachycení zájmu o politiku v každém z krajů České republiky.

Nyní se již můžeme přesunout k samotným výsledkům našich analýz. Jako první jsme se snažili zachytit zájem o politiku v krajích České republiky na mapě. Tato snaha však nebyla příliš úspěšná. Výsledné hodnoty nereflektují naše očekávání ani teoretický předpoklad. To ostatně dokládá i porovnání volební účasti s našimi výsledky v krajích České republiky. Pokud bychom se na výsledné hodnoty podívali důkladněji, tak nízké hodnoty zájmu o politiku byly pozorovány například v Karlovarském a Ústeckém kraji, což bychom mohli označit za správné

výsledky. Problém však představuje to, že například Kraj Vysočina a Středočeský kraj disponovaly rovněž velmi nízkou hodnotou politického zájmu. Naopak kraj Liberecký a Olomoucký zaznamenaly poměrně vysoký zájem o politiku. Tyto výsledky ale nekorespondují s našim očekáváním. Ve výsledku se tedy domníváme, že data mohou disponovat výběrovým zkreslením. Ačkoli tedy tazatelé vybírají své respondenty dle kvótního výběru, mohou nevědomky oslovovat podobné skupiny lidí a tím pádem se toto zkreslení multiplikuje i v čase. Tento problém vede k tomu, že musíme být opatrnější i v našich dalších interpretacích. To ostatně platí zejména vzhledem k naší další analýze, kterou bylo zachycení zájmu o politiku v čase. Tyto výsledky reflektují průměrnou úroveň zájmu o politiku za jednotlivá období sběru dat v každém z krajů a ukazují nám, zdali byl zájem o politiku v kraji během konkrétního sběru nadprůměrný, nebo podprůměrný. Pokud bychom výsledky shrnuli jen velmi stručně, existují pouze dva regiony, které byly v zájmu o politiku vždy nadprůměrné, a to hlavní město Praha a Liberecký kraj. Nejvíce podprůměrné hodnoty naopak měly kraje Karlovarský a Ústecký, kdy byl zájem o politiku v Karlovarském kraji nad průměrem pouze v únoru roku 2023. Nicméně, jak již bylo zmíněno několikrát, je třeba přistupovat k našim výsledkům s rezervou kvůli možnému výběrovému zkreslení dat.

Ted' se můžeme zaměřit na výsledky regresní analýzy. V analýze regresních modelů se ukázalo, že věk, vzdělání a pohlaví sehrály klíčovou roli při vysvětlování zájmu o politiku v jednotlivých krajích České republiky. Nejvýznamnější byl věk, který byl důležitý ve 12 ze 14 krajů, následovaný vzděláním, které bylo významné v 11 krajích, a pohlavím, které hrálo roli v 9 krajích, kde muži vykazovali vyšší zájem o politiku. Co se týká levice a pravice, tak příslušnost k pravici byla statisticky významná v 10 ze 14 krajů, kdežto příslušnost k levici v 9 ze 14 krajů. Při porovnání míry vlivu na zájem o politiku v jednotlivých krajích nám vyplývá, že s velmi těsným rozdílem má příslušnost k pravici o něco vyšší vliv na zájem o politiku, jak příslušnost k levici. Minimálně v pěti krajích byly také signifikantní proměnné, jako je životní úroveň, důvěra prezidentovi a náboženská příslušnost. Ve čtyřech krajích mělo statistickou významnost také hodnocení spokojenosti se životem, osobní příjem a důvěra Poslanecké sněmovně. Ve třech krajích bylo statisticky významné hodnocení ekonomické situace. Ve dvou krajích hraje také roli spokojenost s politickou situací a důvěra vládě. A pouze v jednom z krajů byla statisticky významná proměnná související s příjmem domácnosti. Celkově u všech těchto proměnných platilo, že s jejich nárůstem poroste i zájem o politiku. Nicméně hodnocení ekonomické situace a spokojenost s politickou situací měly v určitých krajích odlišné účinky. Pozitivní hodnocení ekonomické situace totiž snižovalo zájem o politiku

ve Zlínském a Středočeském kraji, zatímco vyšší spokojenost s politickou situací vedla k nižšímu zájmu o politiku v Olomouckém a Ústeckém kraji. Co se týká výsledku hierarchického modelu, zjistili jsme, že tři vybrané proměnné mají statistickou významnost. Konkrétně se jednalo o nedůvěru ve volební proces, dále o míru podpory demokracie a také o index lidského rozvoje. Všechny tyto proměnné mají pozitivní vliv na zájem o politiku. Pokud u nich tedy pozorujeme nárůst, můžeme pozorovat nárůst i v politickém zájmu. Zásadním problémem modelu je však příliš nízká hodnota Pseudo-R², ta nám udává procento, kterým model vysvětluje variabilitu závislé proměnné. U hierarchického modelu byla tato hodnota pouze 4 %, což je hodnota, která většinu času není považována za přijatelnou.

Vzhledem k literatuře můžeme říci, že téměř všechny použité tituly přispěly k lepšímu pochopení zájmu o politiku. Největší význam pro nás představovaly tituly zmíněné již v úvodu naší práce. Proto do závěru znovu zmiňujeme jen ty opravdu nejdůležitější. Konkrétně jde o článek *Putting the Political in Political Interest: The Conditional Effect of Politics on Citizens' Interest in Politics* od autorů Joanne M. Miller, Davida A. M. Petersona a Scotta D. McClurga. Tento článek je velmi aktuální a v našem zkoumání přispěl zejména tím, že oddělil zájem jako takový od jeho behaviorálních důsledků, což nám velmi pomohlo nejen v pochopení zájmu o politiku, ale i v jeho měření. Další stěžejní práce nese název *Recognising Political Interest* od Emily Burn z roku 2022. Přínos této práce spočíval zejména v tom, že pohlížel na zájem o politiku jako na subjektivní sebehodnocení, které je ovlivňováno nejen okolím, ale i vnitřními procesy a subjektivním vnímáním reality. Co se týká měření zájmu o politiku, byla pro nás důležitá práce Danielle Shani s názvem *Measuring Political Interest*. Tento článek odhalil, že standardní měření obecného politického zájmu funguje stejně dobře, jako jeho alternativy. V měření zájmu o politiku hrál roli také článek s názvem *Do We Still Need Media Use Measures at All?* od Scotta L. Althause a Davida H. Tewksburyho. Autoři zde dochází k závěru, že při měření nelze spoléhat pouze na politické znalosti, ale měly by být zahrnuty otázky zabývající se expozicí různých druhů médií a otázky zkoumající pozornost ke zprávám. Na závěr tohoto souhrnu bychom rádi zmínili knihu s názvem *Hooked: How Politics Captures People's Interest* od Marcuse Priora. Tato kniha přispěla do obou částí naší práce, tedy jak k definici konceptu, tak i k následnému měření. Do definice pojmu přispěla tím, že ilustrovala, že zájem o politiku může být dlouhodobý, ale i krátkodobý. A vzhledem k praktické části nám kniha posloužila jako vodítko pro výběr správných nástrojů měření politického zájmu a také nám pomohla s výběrem proměnných, které by výsledné hodnoty zájmu o politiku mohly ovlivňovat. Nicméně hlavním problémem literatury zabývající se zájmem o politiku bylo to, že

množství titulů vysvětlovalo zájem o politiku na individuální úrovni a jen málo literatury se zabývalo zájmem o politiku i z pohledu proměnných pozorovatelných na regionální či státní úrovni. To je na jednu stranu pochopitelné, jelikož zájem o politiku je vysvětlován zejména individuálními charakteristikami. Na druhou stranu, zaměřit se na to, co ovlivňuje zájem o politiku i mimo individuální úroveň, by mohlo být zajímavé a přínosné.

Nyní se podíváme na naše hypotézy. Jako první zde máme dvojici hypotéz souvisejících se zachycením průměrného zájmu o politiku v krajích České republiky. Tato dvojice hypotéz konkrétně zněla:

Hypotéza 1: *Nejvyšší průměrnou mírou zájmu o politiku budou disponovat občané v hlavním městě Praha a v Kraji Vysočina.*

Hypotéza 2: *Nejnižší průměrnou mírou zájmu o politiku budou disponovat občané v Ústeckém a Karlovarském kraji.*

První hypotéza se nám potvrdila z části, jelikož Praha skutečně vysokým politickým zájmem disponovala. Na druhou stranu výsledky pro Kraj Vysočina byly v silném rozporu s naším očekáváním, jelikož Kraj Vysočina patřil k regionům s nejnižším zájmem o politiku. Druhá hypotéza již potvrzena byla, jelikož v Ústeckém i Karlovarském kraji byla pozorována jedna z nejnižších úrovní průměrného zájmu o politiku. Jak již bylo mnohokrát zmíněno, tyto výsledky nelze brát za směrodatné, jelikož se v datech pravděpodobně objevuje výběrová chyba, která se multiplikuje v čase. Z teoretického hlediska by totiž kraje jako Vysočina neměly disponovat nízkým zájmem o politiku, a to zejména v porovnání s volební účastí.

Třetí hypotéza se zaměřovala na individuální úroveň zájmu o politiku v souvislosti s pohlavím, věkem, vzděláním, pravolevou škálou a životní úrovní. Naše hypotéza zní:

Hypotéza 3: *Individuální zájem o politiku bude v krajích České republiky souviset s individuálními proměnnými jako je pohlaví, věk, vzdělání, pravolevá škála a životní úroveň.*

Naše třetí hypotéza se potvrdila, jelikož pohlaví, věk, vzdělání, pravolevá škála a životní úroveň viditelně souvisí se zájmem o politiku. Regresní modely dále odhalily i souvislost mezi zájmem o politiku a dalšími proměnnými, jako je například náboženství, důvěra ve veřejné představitele, spokojenost se životem, příjem, spokojenost s politickou situací a hodnocení ekonomické situace. Zajímavostí je, že v některých krajích vede pozitivní hodnocení ekonomické situace ke snížení v zájmu o politiku. To platí také u spokojenosti s politickou

situaci. Ve výsledku však pohlaví, věk, vzdělání, pravolevá škála a životní úroveň mají největší a nejčastější souvislost s politickým zájmem.

Poslední hypotéza vychází z hierarchických dat, které jsou složeny z odpovědí respondentů na individuální úrovni a rovněž z dat na úrovni krajů. Hypotéza konkrétně zní:

Hypotéza 4: Individuální zájem o politiku bude souviset s jevy pozorovatelnými na krajské úrovni, kterými jsou průměrná míra vnímané lokální korupce, životní úroveň, podpora demokracie a průměrná míra nedůvěry.

Tato hypotéza potvrzena nebyla. A to i přesto, že proměnné jako je index lidského rozvoje, který by se dal považovat za proměnnou hodnotící životní úroveň, dále míra lokální korupce a podpora demokracie vyšly v modelu jako statisticky významné. Důvodem zamítnutí hypotézy je to, že hodnota variability byla až příliš nízká na to, abychom mohli model považovat za vhodný a vyvodit z něj závěry.

Ve výsledku se nám tedy podařilo splnit tři ze čtyř cílů naší práce. Prvním splněním cílem je nová definice zájmu o politiku, která je dostatečně široká a flexibilní, což vzhledem ke komplexnosti tohoto pojmu považujeme za vhodné. Druhým splněním cílem je výběr správného data setu i indikátorů pro měření zájmu o politiku. Třetím ze splněných cílů je odhalení faktorů, které ovlivňují zájem o politiku, což se nám podařilo skrze regresní modely. Jeden cíl se nám však splnit nepodařilo, a to konkrétně zachytit zájem o politiku v jednotlivých krajích a zobrazit vývoj zájmu o politiku v čase. Ačkoli jsme došli k určitým výsledkům, nelze je pravděpodobně považovat za přesné. Na druhou stranu jsme alespoň dospěli k závěru, že zájem o politiku na krajské úrovni momentálně s největší pravděpodobností nelze zachytit, jelikož většina datových souborů vytvářela velmi náhodné a z teoretického hlediska nepřesné výsledky.

Další výzkum by se mohl zaměřit na měření zájmu o politiku na nižších i vyšších úrovních. Vzhledem k nižší úrovni by bylo zajímavé realizovat měření zájmu o politiku na úrovni okresů nebo obcí. Stejně jako u krajů je zde však riziko toho, že dostupné datové soubory nebudou disponovat dostatečně přesnými daty. Měřit zájem o politiku na vyšší úrovni, tedy na úrovni států, by mohlo být rovněž přínosné a zajímavé. Také předpokládáme, že sesbíraná data na úrovni států budou pravděpodobně přesnější a budou lépe reflektovat reálný zájem o politiku v populaci. Otázkou však zůstává, jak dobře by se zájem o politiku vysvětloval na úrovni států, když se většina výzkumů zaměřuje na vysvětlení zájmu o politiku na individuální úrovni.

Literatura

Althaus, S., Tewksbury, D. (2012). Chapter 10: Do We Still Need Media Use Measures at All?. In J. Aldrich & K. McGraw (Eds.), *Improving Public Opinion Surveys: Interdisciplinary Innovation and the American National Election Studies* (pp. 158-174). Princeton: Princeton University Press.

Amnå, E., Ekman, J. (2014). Standby Citizens: diverse faces of political passivity. *European Political Science Review*, 6(2), 261–281. https://www.researchgate.net/publication/261286971_Standby_Citizens_diverse_faces_of_political_passivity

ANES. (n.d.). *About Us*. <https://electionstudies.org/about-us/>

Bhandari, P., Nikolopoulou, K. (2023, červen 22). *What Is a Likert Scale? | Guide & Examples*. Scribbr. <https://www.scribbr.com/methodology/likert-scale/>

Bhandari, P. (2023, červen 22). *What Is Standard Error? | How to Calculate (Guide with Examples)*. Scribbr. <https://www.scribbr.com/statistics/standard-error/>

Britannica, The Editors of Encyclopedia. (2024). Iraq War. In *Encyclopedia Britannica*. <https://www.britannica.com/event/Iraq-War>

Burn, E. (2022). *Recognising Political Interest* [disertační práce]. University of Birmingham. https://etheses.bham.ac.uk/id/eprint/12645/7/Burn2022PhD_Redacted.pdf

Cofer, C., Petri, H. (2024). Motivation. In *Encyclopedia Britannica*.
<https://www.britannica.com/topic/motivation>

CVVM. (n.d.). *Kdo jsme*. <https://cvvm.soc.cas.cz/cz/cvvm/kdo-jsme>

European Social Survey. (2020-a). *ESS Round 10 Source Questionnaire* [questionnaire and codebook]. London: ESS ERIC Headquarters c/o City, University of London.
<https://www.europeansocialsurvey.org/news/article/round-10-source-questionnaire-published>

European Social Survey. (n.d.). *About ESS*. <https://www.europeansocialsurvey.org/about-ess>

Frost, J. (n.d.-a). *Choosing the Correct Type of Regression Analysis*. Statistics By Jim.
<https://statisticsbyjim.com/regression/choosing-regression-analysis/>

Frost, J. (n.d.-b). *Regression coefficients*. Statistics By Jim.
<https://statisticsbyjim.com/glossary/regression-coefficient/>

Haerpfer, C., Inglehart, R., Moreno, A., Welzel, C., Kizilova, K., Diez-Medrano J., Lagos, M., Norris, P., Ponarin, E. & Puranen, B. (Eds.). (2022-a). *World Values Survey: Round Seven – Czechia–Pooled Datafile Version 5.0* [codebook]. Madrid, Spain & Vienna, Austria: JD Systems Institute & WVSA Secretariat.
<https://www.worldvaluessurvey.org/WVSDocumentationWV7.jsp>

Hanzlová, R. (2020). *Zájem o politiku a názory na podílení se občanů na rozhodování – únor 2020*. CVVM.
https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a5157/f9/pd200306.pdf

History.com Editors. (2023, březen 29) *Vietnam War Timeline*. History. <https://www.history.com/topics/vietnam-war/vietnam-war-timeline>

Human Development Reports. (n.d.). *Human Development Index (HDI)*. <https://hdr.undp.org/data-center/human-development-index#/indicies/HDI>

Galais, C., Blais, A., Bowler, S. (2014). *Is Political Interest Absolute or Relative?* [APSA 2014 Annual Meeting Paper]. SSRN. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2455573

Keller, J. (2017, prosinec 11). *Zájem*. In *Sociologická encyklopedie*. <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Z%C3%A1jem>

Kouhoutek, R. (n.d.). *Zájmy*. SCS.ABZ. <https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/zajmy>

Kubát, M. (2015). Giovanni Sartori: empirický a angažovaný politolog v přespříliš empirické a pramálo angažované politické vědě. *Acta Politologica*, 7(1), 12–27. <https://acpo.vedeckecasopisy.cz/publicFiles/00842.pd>

Mehmetoglu, M. (2020). *Re: How to interpret pseudo R square value?*. ResearchGate. https://www.researchgate.net/post/How_to_interpret_pseudo_R_square_value

Miller, J., Peterson, D., Saunders, K., & McClurg, S. (2023). Putting the Political in Political Interest: The Conditional Effect of Politics on Citizens' Interest in Politics. *American Politics Research*, 51(4), 510–524. <https://dr.lib.iastate.edu/entities/publication/c9f7a5ad-b50e-4f28-83f1-15dd810f6bd2>

Nikolopoulou, K. (2023, březen 8). *What is Social Desirability Bias? | Definition & Examples*. Scribbr. <https://www.scribbr.com/research-bias/social-desirability-bias/>

Norris, Pippa. (2002). *Democratic Phoenix: Reinventing Political Activism*. Cambridge: Cambridge University Press. https://www.researchgate.net/publication/245862430_Democratic_Phoenix_Reinventing_Political_Activism

Ozili, P. (2023). The Acceptable R-Square in Empirical Modelling for Social Science Research. *MPRA*, (115769). <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/115769/>

Padgett, N. (n.d.) *Estimation: MLR. mcfa-fit*. https://noah-padgett.github.io/mcfa-fit/est_ml.html

Prior, Markus. (2018). *Hooked: How Politics Captures People's Interest*. New York: Cambridge University Press.

Putnam, D. R. (1995). Bowling Alone: America's Declining Social Capital. *Journal of Democracy*, 6(1), 65–78. <https://www.tesd.net/cms/lib/pa01001259/centricity/domain/1114/bowlingalone.pdf>

Riddle, G.I. (2016) *Exploring Political Interest as a Multidimensional Concept* [Master of Arts Thesis]. Georgetown University. https://repository.library.georgetown.edu/bitstream/handle/10822/1040689/Riddle_georgetown_0076M_13389.pdf?sequence=1

Robison, J. (2017). The Social Rewards of Engagement: Appealing to Social Motivations to Stimulate Political Interest at High and Low Levels of External Efficacy. *Political Studies*, 65(1), 24–41. <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0032321715619431>

Robitzsch, A. (2020). Why Ordinal Variables Can (Almost) Always Be Treated as Continuous Variables: Clarifying Assumptions of Robust Continuous and Ordinal Factor Analysis Estimation Methods. *Front. Educ.*, 5(589965). <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/feduc.2020.589965/full>

Salisbury, H. (1975). Research on Political Participation. *American Journal of Political Science*, 19(2), 323–341. <https://www.jstor.org/stable/2110440>

Shani, Danielle. (2012). Chapter 9: Measuring Political Interest. In J. Aldrich & K. McGraw (Eds.), *Improving Public Opinion Surveys: Interdisciplinary Innovation and the American National Election Studies* (s. 137–157). Princeton: Princeton University Press.

Shapland, C. (2015). *Explaining Variations in Political Interest and Participation Amongst Countries: A Cross-National Comparison* [Undergraduate Honors Thesis]. University of Colorado. <https://scholar.colorado.edu/downloads/x633f1617>

Song, M. K., Lin, F. C., Ward, S. E., & Fine, J. P. (2013). Composite variables: when and how. *Nursing research*, 62(1), 45–49. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5459482/>

StackExchange (2014, duben 25). *Normalization of dummy variables*. <https://stats.stackexchange.com/questions/95134/normalization-of-dummy-variables>

Stanford Institute for Research in the Social Sciences. (n.d.). *American National Election Studies*. <https://iriss.stanford.edu/data-resources/american-national-election-studies>

StatSoft. (2014, duben 26). *Úvod do regresní analýzy*. <http://www.statsoft.cz/o-firme/archiv-newsletteru/>

Tabery, P., Čadová, N., Vinopal, J., Ďurďovič, M., Pilnáček, M., Červenka, J., Tuček, M., Hanzlová, R., Vitíková, J., Hájková, H., Plačková, M., Spurný, M., Velčovská, I., Gajdošíková, M. (2021). *Naše společnost 2021–červen* [D_V2106.pdf]. Dostupné z <https://archivdv.soc.cas.cz/dataset.xhtml?persistentId=doi:10.14473/CSDA/BFHZRW>

The Britannica Dictionary. (n.d.). *Interest*. <https://www.britannica.com/dictionary/interest>

The Comparative Study of Electoral Systems (www.cses.org). (2021-a). *CSES MODULE 5 FULL RELEASE* (Version July 25, 2023) [documentation]. <https://cses.org/data-download/cses-module-5-2016-2021/>

Tomkins, B. (2021). *Re: Does R automatically create dummy variables?*. ResearchGate. https://www.researchgate.net/post/Does_R_automatically_create_dummy_variables

UCLA: Statistical Consulting Group. (n.d.). *Introduction to Linear Mixed Models*. <https://stats.oarc.ucla.edu/other/mult-pkg/introduction-to-linear-mixed-models/>

Verba, S., Nie, H. N., Kim, J. (1978). *Participation and Political Equality*. New York: Cambridge University Press.

WikiSofia. (n.d.). *Idiografické a nomotetické aspekty psychologie*.
https://wikisofia.cz/wiki/31._Idiografick%C3%A9_a_nomotetick%C3%A9_aspekty_psychologie

Williams, R. (2004). *Supplemental Notes on Standardized Coefficients*. University of Notre Dame. <https://www3.nd.edu/~rwilliam/stats1/x92b.pdf>

World Value Survey. (n.d.). *Who we are*. <https://www.worldvaluessurvey.org/wvs.jsp>

Yang, Z. (2021, března 14). *Statistics in Social science (2): Explaining Linear regression*. ZIYANG YANG. <https://www.lancaster.ac.uk/stor-i-student-sites/ziyang-yang/2021/03/14/statistics-in-social-science-2-explaining-linear-regression/>

Data

Český statistický úřad. (2022-a). *Hrubý domácí produkt* [data]. ČSÚ. Nastavení parametrů výstupního objektu VDB (czso.cz)

Český statistický úřad. (2022-b). *Naděje dožití při narození podle krajů* [data]. ČSÚ. Výstupní objekt VDB (czso.cz)

Český statistický úřad. (2022-c). *Sociální dávky a důchody – mezikrajské srovnání* [data]. ČSÚ. Výstupní objekt VDB (czso.cz)

Český statistický úřad. (2022-d). *Nezaměstnanost podle evidence úřadů práce – mezikrajské srovnání* [data]. ČSÚ. Výstupní objekt VDB (czso.cz)

European Social Survey (2020-b). *ESS Round 10 – Czechia data file edition 3.0* [data]. Sikt – Norwegian Agency for Shared Services in Education and Research. <https://www.europeansocialsurvey.org/contact/disclaimer>

Haerpfer, C., Inglehart, R., Moreno, A., Welzel, C., Kizilova, K., Diez-Medrano J., Lagos, M., Norris, P. Ponarin, E. & Puranen, B. (Eds.). (2022-b). *World Values Survey: Round Seven – Czechia-Pooled Datafile* (Version 5.0) [data]. Madrid, Spain & Vienna, Austria: JD Systems Institute & WWSA Secretariat. <https://www.worldvaluessurvey.org/WVSDocumentationWV7.jsp>

Statistiky – EKČR. (2023). *Podíl osob v exekuci* [data]. EKČR. <https://statistiky.ekcr.info/mapa>

Tabery, P., Čadová, N., Vinopal, J., Ďurďovič, M., Pilnáček, M., Červenka, J., Tuček, M., Hanzlová, R., Vitíková, J., Hájková, H., Plačková, M., Spurný, M., Velčovská, I., Gajdošíková, M. (2020-a). *Naše společnost 2020–leden* (V1) [data]. CSDA. <https://archivdv.soc.cas.cz/dataset.xhtml?persistentId=doi:10.14473/CSDA/3OJMOT>

Tabery, P., Čadová, N., Vinopal, J., Ďurďovič, M., Pilnáček, M., Červenka, J., Tuček, M., Hanzlová, R., Vitíková, J., Hájková, H., Plačková, M., Spurný, M., Velčovská, I., Gajdošíková, M. (2020-b). *Naše společnost 2020–únor* (V1) [data]. CSDA. <https://archivdv.soc.cas.cz/dataset.xhtml?persistentId=doi:10.14473/CSDA/N9EOLT>

Tabery, P., Čadová, N., Vinopal, J., Ďurďovič, M., Pilnáček, M., Červenka, J., Tuček, M., Hanzlová, R., Vitíková, J., Hájková, H., Plačková, M., Spurný, M., Velčovská, I., Gajdošíková, M. (2020-c). *Naše společnost 2020–březen* (V1) [data]. CSDA. <https://archivdv.soc.cas.cz/dataset.xhtml?persistentId=doi:10.14473/CSDA/QNUMBI>

Tabery, P., Čadová, N., Vinopal, J., Ďurďovič, M., Pilnáček, M., Červenka, J., Tuček, M., Hanzlová, R., Vitíková, J., Hájková, H., Plačková, M., Spurný, M., Velčovská, I., Gajdošíková, M. (2020-d). *Naše společnost SPECIÁL 2020–květen* (V1) [data]. CSDA. <https://archivdv.soc.cas.cz/dataset.xhtml?persistentId=doi:10.14473/CSDA/EOBYZT>

Tabery, P., Čadová, N., Vinopal, J., Ďurďovič, M., Pilnáček, M., Červenka, J., Tuček, M., Hanzlová, R., Vitíková, J., Hájková, H., Plačková, M., Spurný, M., Velčovská, I., Gajdošíková, M. (2020-e). *Naše společnost SPECIÁL 2020–červen* (V1) [data]. CSDA. <https://archivdv.soc.cas.cz/dataset.xhtml?persistentId=doi:10.14473/CSDA/HRNDF7>

Tabery, P., Čadová, N., Vinopal, J., Ďurďovič, M., Pilnáček, M., Červenka, J., Tuček, M., Hanzlová, R., Vitíková, J., Hájková, H., Plačková, M., Spurný, M., Velčovská, I., Gajdošíková,

M. (2020-f). *Naše společnost 2020–září* (V1) [data]. CSDA.
<https://archivdv.soc.cas.cz/dataset.xhtml?persistentId=doi:10.14473/CSDA/Z6I6E2>

Tabery, P., Čadová, N., Vinopal, J., Ďurďovič, M., Pilnáček, M., Červenka, J., Tuček, M., Hanzlová, R., Vitíková, J., Hájková, H., Plačková, M., Spurný, M., Velčovská, I., Gajdošíková, M. (2021-a). *Naše společnost 2021–červen* (V1) [data]. CSDA.
<https://archivdv.soc.cas.cz/dataset.xhtml?persistentId=doi:10.14473/CSDA/BFHZRW>

Tabery, P., Čadová, N., Vinopal, J., Ďurďovič, M., Pilnáček, M., Červenka, J., Tuček, M., Hanzlová, R., Vitíková, J., Hájková, H., Plačková, M., Spurný, M., Velčovská, I., Gajdošíková, M. (2021-b). *Naše společnost 2021–červenec* (V2) [data]. CSDA.
<https://archivdv.soc.cas.cz/dataset.xhtml?persistentId=doi:10.14473/CSDA/FBYXOM>

Tabery, P., Čadová, N., Vinopal, J., Ďurďovič, M., Pilnáček, M., Červenka, J., Tuček, M., Hanzlová, R., Vitíková, J., Hájková, H., Plačková, M., Spurný, M., Velčovská, I., Gajdošíková, M. (2021-c). *Naše společnost 2021–srpen* (V1) [data]. CSDA.
<https://archivdv.soc.cas.cz/dataset.xhtml?persistentId=doi:10.14473/CSDA/X70FRH>

Tabery, P., Čadová, N., Vinopal, J., Ďurďovič, M., Pilnáček, M., Červenka, J., Tuček, M., Hanzlová, R., Vitíková, J., Hájková, H., Plačková, M., Spurný, M., Velčovská, I., Gajdošíková, M. (2021-d). *Naše společnost 2021–září* (V1) [data]. CSDA.
<https://archivdv.soc.cas.cz/dataset.xhtml?persistentId=doi:10.14473/CSDA/IONQLG>

Tabery, P., Čadová, N., Vinopal, J., Ďurďovič, M., Pilnáček, M., Červenka, J., Tuček, M., Hanzlová, R., Vitíková, J., Hájková, H., Plačková, M., Spurný, M., Velčovská, I., Balíková, Z. (2021-e). *Naše společnost 2021–listopad* (V1) [data]. CSDA.
<https://archivdv.soc.cas.cz/dataset.xhtml?persistentId=doi:10.14473/CSDA/THJBM7>

Tabery, P., Čadová, N., Vinopal, J., Ďurďovič, M., Pilnáček, M., Červenka, J., Tuček, M., Hanzlová, R., Vitíková, J., Hájková, H., Plačková, M., Spurný, I., Balíková, Z. (2022-a). *Naše společnost 2022–březen až květen* (V1) [data]. CSDA. <https://archivdv.soc.cas.cz/dataset.xhtml?persistentId=doi:10.14473/CSDA/DEHLAD>

Tabery, P., Čadová, N., Vinopal, J., Ďurďovič, M., Pilnáček, M., Červenka, J., Tuček, M., Hanzlová, R., Vitíková, J., Hájková, H., Plačková, M., Spurný, M., Kyselá, M., Balíková, Z. (2022-b). *Naše společnost 2022–květen až červenec* (V1) [data]. CSDA. <https://archivdv.soc.cas.cz/dataset.xhtml?persistentId=doi:10.14473/CSDA/PXW5MO>

Tabery, P., Čadová, N., Vinopal, J., Ďurďovič, M., Pilnáček, M., Červenka, J., Tuček, M., Hanzlová, R., Vitíková, J., Hájková, H., Plačková, M., Spurný, M., Kyselá, M., Balíková, Z. (2022-c). *Naše společnost 2022–září* (V1) [data]. CSDA. <https://archivdv.soc.cas.cz/dataset.xhtml?persistentId=doi:10.14473/CSDA/W1I8JE>

Tabery, P., Čadová, N., Vinopal, J., Ďurďovič, M., Pilnáček, M., Červenka, J., Tuček, M., Hanzlová, R., Vitíková, J., Hájková, H., Plačková, M., Spurný, M., Kyselá, M., Balíková, Z. (2022-d). *Naše společnost 2022–listopad* (V2) [data]. CSDA. <https://archivdv.soc.cas.cz/dataset.xhtml?persistentId=doi:10.14473/CSDA/TLLRYK>

Tabery, P., Čadová, N., Vinopal, J., Ďurďovič, M., Pilnáček, M., Červenka, J., Tuček, M., Hanzlová, R., Vitíková, J., Hájková, H., Plačková, M., Spurný, M., Kyselá, M., Balíková, Z. (2023-a). *Naše společnost 2023–únor* (V1) [data]. CSDA. <https://archivdv.soc.cas.cz/dataset.xhtml?persistentId=doi:10.14473/CSDA/ALYQBK>

Tabery, P., Čadová, N., Vinopal, J., Ďurďovič, M., Pilnáček, M., Červenka, J., Tuček, M., Hanzlová, R., Vitíková, J., Hájková, H., Plačková, M., Spurný, M., Kyselá, M., Balíková, Z.

(2023-b). *Naše společnost 2023–duben až květen* (V1) [data]. CSDA. <https://archivdv.soc.cas.cz/dataset.xhtml?persistentId=doi:10.14473/CSDA/X83HCL>

Tabery, P., Čadová, N., Vinopal, J., Ďurďovič, M., Pilnáček, M., Červenka, J., Tuček, M., Hanzlová, R., Vitíková, J., Hájková, H., Plačková, M., Spurný, M., Kyselá, M., Balíková, Z. (2023-c). *Naše společnost 2023–červen až červenec* (V1) [data]. CSDA. <https://archivdv.soc.cas.cz/dataset.xhtml?persistentId=doi:10.14473/CSDA/AWSMKK>

Tabery, P., Čadová, N., Vinopal, J., Ďurďovič, M., Pilnáček, M., Červenka, J., Tuček, M., Hanzlová, R., Vitíková, J., Hájková, H., Plačková, M., Spurný, M., Kyselá, M., Balíková, Z. (2023-d). *Naše společnost 2023–srpen až září* (V2) [data]. CSDA. <https://archivdv.soc.cas.cz/dataset.xhtml?persistentId=doi:10.14473/CSDA/KP1Z4P>

The Comparative Study of Electoral Systems. (2021-b). *CSES MODULE 5 FULL RELEASE* (Version July 25, 2023) [data]. <https://cses.org/data-download/cses-module-5-2016-2021/>

Volby.cz. (2020). *Volby do zastupitelstev krajů konané dne 2.10. – 3.10.2020* [data]. ČSÚ. <https://www.volby.cz/pls/kz2020/kz?xjazyk=CZ>

Volby.cz. (2021). *Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 8.10. – 9.10.2021* [data]. ČSÚ. <https://www.volby.cz/pls/ps2021/ps?xjazyk=CZ>

Volby.cz. (2023). *Volba prezidenta republiky konaná ve dnech 13.01. – 14.01.2023* [data]. ČSÚ. <https://www.volby.cz/pls/prez2023nss/pe?xjazyk=CZ>

Abstrakt

Tato diplomová práce se zaměřuje na koncept zájmu o politiku a jeho úroveň v krajích České republiky od ledna 2020 do září 2023. V diplomové práci využíváme celou řadu datových souborů, nicméně pro naši hlavní analýzu byly využity datové soubory z Centra pro výzkum veřejného mínění. V rámci naší analytické sekce využíváme deskriptivní a komparativní analýzu i lineární a hierarchické regresní modely. Práce si klade celkem čtyři hlavní cíle, které jsou reflektovány i v členění diplomové práce. Prvním cílem je prozkoumat definice vybraných autorů a následně koncept politického zájmu definovat. Druhým cílem je vybrat vhodnou metodu pro jeho měření a vybrat vhodný datový soubor. Třetím cílem je odhalit úroveň zájmu o politiku v jednotlivých krajích České republiky a zobrazit také jeho vývoj v čase. A našim posledním cílem je zjistit, jaké faktory zájem o politiku v rámci jednotlivých krajů ovlivňují. Po systematickém prozkoumání literatury jsme došli k vlastní definici pojmu *zájem o politiku* a rovněž se nám podařilo vybrat vhodné indikátory pro jeho měření. Výsledky regresní analýzy následně zjistily, že věk, vzdělání a pohlaví hrají klíčovou roli v politickém zájmu v krajích České republiky. Nicméně významnými nezávislými proměnnými byly také například pravolevá škála respondentů, životní úroveň, důvěra prezidentovi, náboženská příslušnost, spokojenost se životem, osobní příjem a důvěra Poslanecké sněmovně. Avšak výsledky hierarchického modelu, který zkoumal vztah individuálního zájmu o politiku vzhledem k proměnným na úrovni krajů, nemůžeme považovat za validní, a to kvůli jeho velmi nízké variabilitě. V zachycení zájmu o politiku v jednotlivých krajích České republiky jsme, bohužel, rovněž nebyli příliš úspěšní a totéž se dá říct i o zachycení vývoje zájmu o politiku v čase. I přesto, že jsme dosáhli určitých výsledků, nelze je pravděpodobně považovat za přesné. Výzkum je totiž limitován omezeným výběrem datových souborů a také možným výběrovým zkreslením, které se multiplikuje v čase. V tomto ohledu jsme tedy došli alespoň k závěru, že momentálně s největší pravděpodobností nelze zachytit zájem o politiku na úrovni jednotlivých krajů, protože většina datových souborů generuje velmi náhodné a teoreticky nepřesné výsledky.

Abstract

This master's thesis focuses on the concept of political interest and its level in the regions of the Czech Republic from January 2020 to September 2023. The thesis utilizes a variety of datasets, however, for our main analysis, datasets from The Public Opinion Research Center were used. Within our analytical section, we employ descriptive and comparative analysis as well as linear and hierarchical regression models. The thesis sets four main objectives, which also structure the thesis itself. The first objective is to explore the definitions of selected authors and subsequently define the concept of political interest. The second objective of the thesis is to select an appropriate method for its measurement and choose a suitable dataset. The third objective is to uncover the level of political interest in individual regions of the Czech Republic and also depict its evolution over time. Our final objective is to determine the factors influencing political interest within individual regions. After a systematic review of the literature, we arrived at our own definition of the concept of political interest and also managed to select suitable indicators for its measurement. The results of the regression analysis subsequently revealed that age, education, and gender play a key role in political interest in the regions of the Czech Republic. However, significant independent variables also included, for example, respondents' political orientation, standard of living, trust in the president, religious affiliation, life satisfaction, personal income, and trust in the Chamber of Deputies. However, the results of the hierarchical model, which examined the relationship between individual political interest and regional-level variables, cannot be considered valid due to its very low variability. Unfortunately, we were not very successful in capturing political interest in individual regions of the Czech Republic, and the same can be said for capturing the evolution of political interest over time. Despite achieving certain results, they probably cannot be considered precise. The research is limited by the restricted selection of datasets and possible sampling biases, which multiply over time. In this regard, we have at least come to the conclusion that currently, it is most likely not possible to capture political interest at the level of individual regions because most datasets generate very random and theoretically inaccurate results.